

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«На правах рукопису»

УДК 811.111'42'25:159.923:791](043.3)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

М. П. Колісник

«___» _____ 2025 р.

**МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ
на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»
на тему: «Особливості перекладу англомовних маркерів мовної
особистості кіногероя (на матеріалі серіалу “The Big Bang Theory”)»**

Виконала: студентка 2 курсу групи ЛА-41мп

Пурик Руслана Ігорівна

Науковий керівник:

доцент, к. пед. н. Ващило О. В.

Рецензент:

професор, д. пед. н. Майєр Н.В.

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка _____

Київ 2025

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Спеціальність – 035 «Філологія»
Освітньо-професійна програма – 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ М. П. Колісник
«__» _____ 2025 р.

**ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студентці**

Пурик Руслані Ігорівні

1. Тема дисертації: «Особливості перекладу англійськомовних маркерів мовної особистості кіногероя (на матеріалі серіалу “The Big Bang Theory”)», науковий керівник дисертації: Ващило Ольга Валеріївна, к.пед.н., доцент, затверджені наказом по факультету лінгвістики від «28» жовтня 2025 р., № 4661с.
2. Термін подання студенткою дисертації: 10.12.2025 р.
3. Об’єкт дослідження: англійськомовні маркери мовної особистості кіногероя Шелдона Купера з телесеріалу “The Big Bang Theory”.
4. Предмет дослідження: особливості відтворення лексичних, стилістичних, прагматичних і граматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському перекладі.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - 1) з’ясувати сутність поняття «мовна особистість» та підходи до її аналізу в сучасній лінгвістиці;
 - 2) охарактеризувати ключові риси англійськомовного кінодискурсу та специфіку аудіовізуального перекладу;
 - 3) дослідити основні мовні маркери Шелдона Купера та визначити тип його

- мовної особистості;
- 4) виявити особливості відтворення лексичних, граматичних, стилістичних і прагматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському дубляжі;
 - 5) визначити основні перекладацькі трансформації, застосовані для передачі цих маркерів, та здійснити їх кількісний аналіз.
6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: корпус із 310 реплік першого сезону серіалу “The Big Bang Theory”, що містить 489 маркерів мовної особистості, представлених на лексичному, граматичному, стилістичному та прагматичному рівнях;
7. Орієнтовний перелік публікацій: тези, представлені на міжнародній науково-практичній конференції; стаття у фаховому науковому журналі категорії «Б» “Advanced Linguistics”.
8. Дата видачі завдання: 1 жовтня 2025 року.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>	<i>до 01.11.2025 р.</i>	<i>вик.</i>
2	<i>Формування плану й методики дослідження</i>	<i>до 15.11.2025 р.</i>	<i>вик.</i>
3	<i>Аналіз досліджуваного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>	<i>до 05.12.2025 р.</i>	<i>вик.</i>

Студентка

Руслана ПУРИК

Науковий керівник дисертації

Ольга ВАЦИЛО

РЕФЕРАТ

Пурик Р. І. Особливості перекладу англомовних маркерів мовної особистості кіногероя (на матеріалі серіалу “The Big Bang Theory”). Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, 2025.

У кваліфікаційній роботі розглянуто сутність поняття мовної особистості, з’ясовано особливості англомовного кінодискурсу та встановлено основні мовні маркери персонажа Шелдона Купера, на підставі яких визначено тип його мовної особистості. Проаналізовано лексичні, граматичні, стилістичні й прагматичні маркери персонажа, з’ясовано особливості їхнього відтворення в українському перекладі, окреслено основні перекладацькі трансформації та здійснено їх кількісний аналіз.

Наукова новизна роботи полягає у першому комплексному аналізі англомовних маркерів мовної особистості персонажа телевізійного серіалу в межах перекладознавчого підходу. Уперше систематизовано мовні та стилістико-прагматичні характеристики Шелдона Купера на матеріалі корпусу його реплік та визначено особливості їхнього відтворення українською мовою з урахуванням специфіки аудіовізуального перекладу.

Практичне значення здобутих результатів полягає у можливості їх застосування в подальших дослідженнях мовної особистості, удосконаленні методики аналізу стилістичних і прагматичних особливостей персонажів телесеріалів, а також у підготовці фахівців у галузі перекладу, зокрема аудіовізуального.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення роботи були представлені на XXI Міжнародній науково-практичній конференції «Людина як суб’єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов» (Київ, 2025) та відображені у тезах доповіді:

Пурик Р. Формування мовної особистості: чинники впливу та структурні компоненти. *Людина як суб’єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції*

у філології, перекладі та навчанні іноземних мов : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Київ, 11 квіт. 2025 р. / Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського». Київ, 2025. С. 41–43.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в статті «Відтворення англомовних маркерів мовної особистості кіногероя в українському перекладі серіалу “The Big Bang Theory”» (у співавторстві з О. В. Ващило) поданій до друку у фаховий журнал категорії «Б» “Advanced Linguistics” Вип. 16.

Ключові слова: *мовна особистість, англомовний кінодискурс, маркери мовної особистості, перекладацькі трансформації, The Big Bang Theory.*

ABSTRACT

Puryk R. I. Peculiarities of Translating English-Language Markers of a Character's Linguistic Identity (Based on the TV Series "The Big Bang Theory"). Qualifying research work (manuscript). Thesis for a Master's degree in speciality 035 "Philology". Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv, 2025.

The qualification work examines the conceptual foundations of linguistic identity, clarifies the key features of English-language film discourse, and identifies the principal linguistic markers of the character Sheldon Cooper, which serve as the basis for determining his linguistic identity. The study analyses the character's lexical, grammatical, stylistic, and pragmatic markers, outlines the specificities of their rendering in the Ukrainian translation, identifies the main translation transformations applied, and provides their quantitative analysis.

The originality of the research lies in the first comprehensive description of English-language markers of a television character's linguistic identity within a translation-oriented framework. For the first time, the linguistic and stylistic-pragmatic characteristics of Sheldon Cooper have been systematised on the basis of a corpus of his utterances, and the specific features of their reproduction in Ukrainian have been defined with regard to the constraints of audiovisual translation.

The practical significance of the obtained results is that the thesis contributes to contemporary translation studies by deepening the understanding of linguistic identity in audiovisual discourse and elucidating the mechanisms for rendering its markers in Ukrainian. The findings may be used in further research on linguistic identity, in developing methodologies for analysing stylistic and pragmatic features of television characters, and in training specialists in translation practice, particularly in audiovisual translation.

The methodological and theoretical results of the study were presented at the XXI International Scientific and Practical Conference "The Human Being as a Subject of Intercultural Communication: Current Trends in Philology, Translation Studies and Foreign Language Teaching" (Kyiv, 2025) and published in the conference proceedings: Puryk R. Formation of Linguistic Identity: Influential

Factors and Structural Components. In: *The Human Being as a Subject of Intercultural Communication: Contemporary Trends in Philology, Translation Studies, and Foreign Language Teaching: Proceedings of the XVII International Scientific and Practical Conference for Higher Education Applicants and Young Scholars*, Kyiv, 11 April 2025 / National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”. Kyiv, 2025. pp. 41–43.

Publications. The principal statements and results of the dissertation research are presented in the article “Rendering English-Language Markers of a Character’s Linguistic Identity in the Ukrainian Translation of the TV Series ‘The Big Bang Theory’” (co-authored with O. V. Vashchylo), submitted for publication in the peer-reviewed scientific journal *Advanced Linguistics*, Category B, Issue 16.

Keywords: *linguistic identity, English-language film discourse, linguistic personality markers, translation strategies, translation transformations, The Big Bang Theory.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	14
1.1 Загальні положення поняття «мовна особистість».....	14
1.1.1 Основні підходи до визначення поняття «мовна особистість».....	18
1.1.2 Складові компоненти мовної особистості.....	26
1.1.3 Чинники, що впливають на формування мовної особистості.....	37
1.2 Типологія мовних особистостей та їхні характерні риси.....	43
1.3 Мовні маркери як засіб репрезентації мовної особистості.....	49
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	56
РОЗДІЛ 2 АНГЛОМОВНИЙ КІНОДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ.....	57
2.1 Визначення поняття «кінодискурс» та його головних характеристик.....	57
2.2 Особливості відтворення кінодискурсу засобами аудіовізуального перекладу.....	62
2.3 Особливості перекладу англomовного кінодискурсу українською мовою.....	72
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	76
РОЗДІЛ 3 ВІДТВОРЕННЯ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШЕЛДОНА КУПЕРА В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	78
3.1 Визначення типу мовної особистості Шелдона Купера та її мовленнєвих проявів.....	78
3.2 Особливості відтворення англomовних лексико-стилістичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському перекладі.....	97
3.3 Особливості відтворення англomовних прагматичних та граматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському перекладі.....	115
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	120
ВИСНОВКИ.....	122
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	124
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	131
ДОДАТКИ.....	132
Додаток А Перекладацький аналіз способів відтворення лексичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера (англomовна термінологія).....	132
Додаток Б Перекладацький аналіз способів відтворення стилістичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера.....	138

Додаток Б.1 Метафора.....	167
Додаток Б.2 Гіпербола.....	174
Додаток Б.3 Літота.....	176
Додаток Б.4 Порівняння.....	177
Додаток Б.5 Алюзія.....	179
Додаток Б.6 Метонімія.....	181
Додаток В Перекладацький аналіз способів відтворення прагматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера.....	182

ВСТУП

У сучасній лінгвістиці та перекладознавстві посилюється інтерес до антропоцентричних підходів, у межах яких мова розглядається як засіб репрезентації індивідуального досвіду мовця та формування його комунікативної ідентичності. У цьому контексті поняття мовної особистості посідає центральне місце, адже дає змогу описувати та інтерпретувати мовну поведінку індивіда через систему когнітивних, стилістичних, прагматичних і комунікативних характеристик. Для перекладознавства такий підхід відкриває можливості аналізу того, яким чином індивідуально-мовленнєві особливості людини можуть бути збережені, трансформовані або нейтралізовані в процесі перекладу.

В аудіовізуальному дискурсі мовна особистість є важливим чинником формування образу кіногероя, особливо в комедійних серіалах, де характер мовлення відіграє ключову роль у створенні комічного ефекту та розкритті наративних функцій персонажа. У зв'язку з цим серіал “The Big Bang Theory” становить значний інтерес для перекладознавчих студій, оскільки поєднує складні вербальні стратегії, наукову тематику та багаторівневі прагматичні ефекти, що потребують ретельного відтворення в українському дубляжі.

Актуальність дослідження зумовлена, передусім, потребою вдосконалення перекладознавчих підходів до передачі мовної особистості кіногероїв в українському аудіовізуальному перекладі. Відсутність системного опису способів відтворення лексичних, стилістичних, прагматичних і граматичних маркерів мовної особистості ускладнює формування узгоджених перекладацьких стратегій та впливає на якість дубляжу. Комплексний аналіз цих маркерів у межах перекладацького підходу є необхідним для забезпечення адекватності мультимодального тексту та збереження комунікативної ідентичності персонажів.

Ступінь розробленості проблеми. Питання мовної особистості ґрунтовно висвітлено в українських лінгвістичних студіях, зокрема в роботах Т. Космеди, Н. Карпенко, О. Романченко, М. Лавриненко, М. Пентилюк, Л.

Мамчур, О. Селіванової та О. Глазової, які розробляють її структуру, типологію та когнітивно-прагматичні параметри. Аспекти аудіовізуального перекладу і кінодискурсу проаналізовано у працях F. Díaz Cintas, F. Chaume, I. Gambier, B. Nedergaard-Larsen, M. Guillot, M. Ulrych, де окреслено жанрові, технічні та культурні обмеження перекладу мультимодальних творів. Водночас комплексні дослідження, що поєднують аналіз маркерів мовної особистості кіногероя та способів їхнього відтворення в українському дубляжі, залишаються поодинокими, що й визначає потребу подальшого наукового опрацювання цієї проблематики.

Об’єктом дослідження є англомовні маркери мовної особистості кіногероя Шелдона Купера в телесеріалі “The Big Bang Theory”, що формують його комунікативний портрет та породжують перекладацькі труднощі у процесі дубляжу.

Предметом дослідження виступають способи відтворення лексичних, граматичних, стилістичних і прагматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському аудіовізуальному перекладі.

Метою дослідження є з’ясування способів відтворення англомовних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському дубляжі серіалу “The Big Bang Theory” та встановлення лінгвістичних механізмів їх передачі на основі зіставного, контекстуального й прагматичного аналізу корпусу реплік персонажа.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв’язання таких **завдань**:

1. з’ясувати сутність поняття «мовна особистість» та основні підходи до її аналізу в сучасній лінгвістиці;
2. охарактеризувати ключові риси англомовного кінодискурсу та визначити специфіку аудіовізуального перекладу;
3. дослідити основні мовні маркери Шелдона Купера та визначити тип його мовної особистості;

4. виявити особливості відтворення лексичних, граматичних, стилістичних і прагматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському дубляжі;
5. визначити основні перекладацькі трансформації, застосовані для передачі цих маркерів, та здійснити їх кількісний аналіз.

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації окреслених завдань у роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів: загальнонаукові методи *аналізу, синтезу, індукції та дедукції* використано для узагальнення теоретичних засад, уточнення понятійного апарату та формулювання висновків; *описовий метод* застосовано для інвентаризації маркерів мовної особистості Шелдона Купера, їх структурно-функціональної характеристики та з'ясування їх ролі у формуванні комунікативного портрета персонажа; *метод суцільної вибірки* використано для формування корпусу фактичного матеріалу; *зіставний (контрастивний) метод* залучено для порівняння англomовних реплік із їх відтворенням українською мовою, виявлення подібностей і відмінностей у реалізації маркерів мовної особистості та визначення специфіки їх передачі; *кількісний аналіз* застосовано для встановлення частотності окремих груп маркерів і типів перекладацьких трансформацій, що забезпечує статистичну обґрунтованість отриманих результатів.

Матеріалом дослідження слугував корпус із 310 реплік Шелдона Купера з першого сезону телесеріалу “The Big Bang Theory” та їх українські відповідники, відтворені у форматі дубляжу. Репліки відібрано методом суцільної вибірки, що забезпечило репрезентативність мовного матеріалу. У зібраному корпусі зафіксовано 489 маркерів мовної особистості різних рівнів (лексичних, граматичних, стилістичних і прагматичних).

Наукова новизна роботи полягає у першому комплексному аналізі англomовних маркерів мовної особистості персонажа телевізійного серіалу в межах перекладознавчого підходу. Уперше систематизовано мовні та стилістико-прагматичні характеристики Шелдона Купера на матеріалі корпусу

його реплік та визначено особливості їхнього відтворення українською мовою з урахуванням специфіки аудіовізуального перекладу.

Практичне значення здобутих результатів полягає у можливості їх застосування в подальших дослідженнях мовної особистості, удосконаленні методики аналізу стилістичних і прагматичних особливостей персонажів телесеріалів, а також у підготовці фахівців у галузі перекладу, зокрема аудіовізуального.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення роботи були представлені на XXI Міжнародній науково-практичній конференції «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов» (Київ, 2025) та відображені у тезах доповіді:

Пурик Р. Формування мовної особистості: чинники впливу та структурні компоненти. *Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов* : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Київ, 11 квіт. 2025 р. / Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського». Київ, 2025. С. 41–43.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в статті «Відтворення англомовних маркерів мовної особистості кіногероя в українському перекладі серіалу “The Big Bang Theory”» (у співавторстві з О. В. Ващило) поданій до друку у фаховий журнал категорії «Б» “Advanced Linguistics” Вип. 16.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (73 джерела, з них 27 іноземними мовами) та додатків. До роботи також входить 7 діаграм та 9 таблиць. Загальний обсяг дисертації становить 191 сторінок, основний зміст викладено на 112 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

1.1 Загальні положення поняття «мовна особистість»

Поняття мовної особистості є відносно новим у сучасному лінгвістичному дискурсі: як термін воно сформувалося лише у першій половині XX ст., однак його концептуальні передумови розвивалися протягом кількох століть у межах філософії, психології, етнографії та мовознавства. Тривалий час лінгвістичні студії були зосереджені переважно на описі структурних рівнів мови – фонології, морфології, синтаксису; мову розуміли як автономну, ізольовану систему, що функціонує за власними законами, тоді як її носій залишався на периферії наукового інтересу.

Перехід до антропоцентричної парадигми, витоки якого простежуються вже з кінця XVIII ст., пов'язаний із посиленням уваги до людини як особистості, що мислить, відчуває і конструює світ за допомогою мови. У гуманістичній лінгвофілософії цього періоду мовець постає не абстрактним користувачем мовного коду, а носієм духовної культури та національно-культурного світобачення. Саме такий підхід закладає теоретичний фундамент сучасних уявлень про мовну особистість. Важливими попередниками в осмисленні цього феномена стали мислителі доби Просвітництва й романтизму – І. Кант, Й. Г. Гердер, Ф. Шлейєрмахер, В. фон Гумбольдт, О. Потебня, Л. Вайсгербер.

У праці Й. Г. Гердера “*Abhandlung über den Ursprung der Sprache*” («Трактат про походження мови», 1769) мова тлумачиться як явище, що природно постає з людської здатності до рефлексії, а не як результат божественного акту чи простого інстинкту [51]. Намагаючись вирішити питання виникнення мови, філософ формулює чотири природні закони (“*Naturgesetze*”).

Перший із них пов'язаний із особливостями людського сприйняття: на відміну від тварин, керованих інстинктами, люди, як зазначає сам автор,

“nackt” (голі) та “instinktlos” (позбавлені інстинктів), не мають сталих моделей поведінки і змушені орієнтуватися у світі за допомогою розуму та розважливості. У момент *Besinnung*, що трактуємо як здатність усвідомленого розрізнення ознак явищ, виникає слово як засіб закріплення враження в пам’яті та його перетворення на поняття [51, с. 146, 153]. Отже, думка і слово постають нерозривними, а мова визначається як внутрішня форма мислення, через яку структуруються емоції й досвід людини [51, с. 154].

Другий «природний закон» Гердера підкреслює соціальну природу мови: обмеженість та уразливість людини спонукають її об’єднуватися в спільноти, де виживання можливе лише завдяки спілкуванню [51, с. 170]. У процесі міжпоколінної передачі знань формуються перші граматичні узагальнення, що є «відбитком людської душі та її природної логіки» [51, с. 181]. Мова постає як природний елемент суспільного життя, який забезпечує не лише фізичне, а й духовне становлення дитини: родинна мова (*Familiensprache*) стає підґрунтям світобачення, перетворюючись надалі на мову спільноти й народу [51, с. 179].

Третій закон окреслює історичну й культурну зумовленість мовної множинності. Гердер наголошує, що людство ніколи не стане «єдиним стадом» і не матиме «єдиної мови» [51, с. 187]: різноманіття мов є закономірним наслідком кліматичних, культурних та соціальних відмінностей, а також історичних конфліктів і суперництва. Мова, за метафоричним висловом автора, «стає Протеєм на поверхні Землі» [51, с. 192], тобто виявляє здатність до постійного пристосування та зміни форм відповідно до умов існування спільноти. Водночас вона виконує амбівалентну функцію: об’єднує «своїх», але й відмежовує їх від «чужих», закріплюючи у лексиці сліди історичної ворожості й іншування [51, с. 198].

Четвертий закон Гердера пов’язаний з розумінням мови як чинника загальнолюдського розвитку. Мова, на його думку, є частиною «єдиного прогресивного цілого» людства і входить до «ланцюга освіти», тобто забезпечує послідовність культурної й інтелектуальної еволюції [51, с. 203]. Завдяки постійній передачі досвіду кожне нове покоління одночасно

успадковує мовну традицію і збагачує її, тож мова постає як результат індивідуальної творчості й водночас як породження колективної пам'яті [51, с. 204–207]. У цих положеннях простежуються ключові для подальшої концепції мовної особистості ідеї: мова є способом самовираження індивіда, засобом його соціалізації, носієм національно-культурної специфіки й історичного досвіду народу.

Критична філософія І. Канта створює загальну когнітивну рамку для такого розуміння. У “*Kritik der reinen Vernunft*” мислення трактується як автономна когнітивна система, що реалізується в мові; без мовного відповідника внутрішня думка не може бути ані належно осмислена, ані висловлена [55, с. 426]. Відсутність терміна, отже, ускладнює не лише передачу досвіду, а й процес самопізнання. Це положення згодом виявиться принциповим для осмислення мовної особистості як суб'єкта, який структурує власну свідомість через мовні категорії.

Подальший крок у напрямі антропоцентричного осмислення мови здійснює В. фон Гумбольдт. У праці “*Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*” мова визначається як духовна сила (*Geisteskraft*), що формує свідомість і «дух народу» [53, с. 22-23]. Виходячи за межі уявлень про мову як вторинний щодо мислення засіб, дослідник розрізняє мову як продукт (*Ergon*) і мову як діяльність (*Energeia*), яка поєднує внутрішній (спосіб мислення, логічну будову висловлення) та зовнішній (звукову, граматичну й лексичну репрезентацію) плани [53, с. 41]. У цьому контексті мова постає органом конструювання думки, а не лише її передавання [53, с. 50].

Важливою для подальшого розгортання концепції мовної особистості є й думка Гумбольдта про соціокультурну зумовленість мовлення: мова виникає з внутрішньої потреби людини поділитися своїм світобаченням, а особливості свідомості й мовленнєвої поведінки індивіда безпосередньо залежать від характеру взаємодії з культурним середовищем [53, с. 26–30]. У такий спосіб окреслюється зв'язок між індивідуальною унікальністю (*Individualität*) і

духовною цілісністю людства (Totalität), що згодом стане методологічною опорою для опису мовної особистості.

Ідеї Гумбольдта поглиблюються в працях О. Потебні, який розглядає мову на психологічному й когнітивному рівнях. Учений описує трикомпонентну структуру слова: зовнішню форму (звукову й лексичну оболонку в єдності з культурно-історичним контекстом), внутрішню форму (психічну структуру, що поєднує зміст думки зі звуковим образом) та власне зміст. Завдяки цьому мова набуває статусу не лише духовної діяльності народу, а й втілення індивідуальної свідомості, яка постійно продукує нові значення. Гумбольдтівська *Energieia* у Потебні трансформується в принцип невпинного мовно-мисленнєвого самотворення людини, що фактично зближує його концепцію з пізнішими уявленнями про мовну особистість як динамічну структуру [22].

На підставі цих ідей Л. Вайсгербер систематизує лінгвістичні уявлення про мову як духовну силу, за посередництвом якої у свідомості людини формується світ [69]. У праці “*Muttersprache und geistige Bildung*” (1929) він уперше вводить термін мовна особистість, імпліцитно розуміючи його як мовне втілення людини, покликане постійно конструювати духовну реальність через мовні елементи [68, с. 27]. На думку дослідника, мовна особистість функціонує в «мовному проміжному світі», де перетинаються індивідуальне сприйняття дійсності та національна картина світу [69]. Саме тут окреслюється той міжпростір, у якому індивідуальність реалізується через національно зумовлені мовні форми.

Сучасні дослідники, зокрема К. Крамш і А. Загнітко, розвивають цю лінію, акцентуючи на зв'язку мови з колективною ідентичністю. К. Крамш підкреслює, що мова є не лише засобом комунікації, а й механізмом колективної самоідентифікації: акцент, лексика, комунікативні стратегії виступають маркерами належності до певної мовної та культурної спільноти, формують відчуття причетності, гордості й історичної спадкоємності, хоча в умовах відкритих суспільств ці ідентичності постійно переосмислюються [56,

с. 65-67]. А. Загнітко, у свою чергу, доводить, що соціальний статус, освіта, професія, культурна належність та життєвий досвід істотно впливають на мовну поведінку особи, зумовлюючи вибір мовних засобів та сфер їх функціонування – від побутового до професійного спілкування [12].

Узагальнення цих підходів дає підстави трактувати мовну особистість як носія мови, в якому інтегруються індивідуальний, соціальний, національно-культурний та історичний виміри функціонування мовлення. Мовна особистість у такому розумінні – це не лише сукупність мовних знань, а й система цінностей, установок, досвіду й комунікативних практик, що формують її спосіб бачення світу та реалізуються в конкретній мовленнєвій діяльності.

1.1.1 Основні підходи до визначення поняття «мовна особистість»

Протягом XX та XXI століть поєднуються філософські, психолінгвістичні, культурологічні та комунікативно-прагматичні парадигми, через які можна вивчити поняття мовної особистості. Провідне місце в сучасних мовознавчих студіях посідає **лінгводидактичний підхід**, який поєднує основні положення антропоцентризму з нагальними потребами освіти, розглядаючи феномен мовної особистості з огляду на компетентнісну площину. У рамках цього підходу формування мовної особистості вважається головною метою й кінцевим результатом навчання, що оцінюється майстерністю використання мовних засобів у різних комунікативних ситуаціях.

Цей підхід знайшов підтримку, зокрема, у дослідженнях М. Пентилюк, яка визначає мовну особистість як «високорозвинену особистість», що є носієм національних і загальнолюдських цінностей; впевнено володіє рідною та іноземними мовами, може вільно спілкуватися в мультикультурному середовищі, вміло використовує свої знання, здібності й навички, проявляючи свою соціокультурну компетентність [32, с. 293].

Згідно з твердженнями дослідниці, до факторів розвитку мовної особистості належать не тільки мовний досвід, комунікативна практика і духовно-культурне зростання індивідуума, а й психологічні детермінанти його навчальної діяльності. Вони визначають внутрішню динаміку мовленнєвого розвитку, впливаючи на спосіб перцептивно-когнітивного опрацювання мовних знаків. Сукупність цих психологічних факторів формує індивідуально-особистісний профіль мовця – його комунікативну поведінку, рівень мовної творчості та здатність до культурного самовираження [32, с. 292]. У цьому контексті мовознавиця наголошує, що базовим серед чинників становлення мовної особистості є вивчення рідної мови, адже саме вона забезпечує розвиток комунікативної компетентності та здатності ситуативно використовувати мовні засоби у мовленнєвій практиці чи навчанні [32, с. 296-297].

Л. Мамчур поділяє переконання М. Пентилюк, стверджуючи, що поняття мовної особистості поєднує в собі мовний досвід, прагнення до його реалізації через практичну комунікативну діяльність та внутрішню мотивацію до розвитку національної мовної культури. Науковиця визначає мовну особистість як «високоосвічену людину», яка володіє великим запасом лінгвістичних і духовно-кульних знань та здатна перетворити їх у продуктивну мовленнєву діяльність, спрямовану на досягнення конкретних комунікативних цілей. Філологиня, до того ж, наголошує, що мовна особистість бере активну участь у формуванні свого національного середовища у різних сферах суспільного життя, опікуючись як функціонуванням рідної мови, так й її реноме [25, с. 108].

Подібно до М. Пентилюк, Л. Мамчур підкреслює значущість комунікативної компетентності як ядра мовної особистості, що показує загальний мовний розвиток людини або її «комунікативний потенціал» – знання, вміння, соціокультурну обізнаність, успішність реалізації поставлених комунікативних цілей і спроможність до міжособистісної взаємодії. Вчена звертає увагу: комунікативно компетентна особистість не обмежується

культурною спадщиною власного народу, а й проявляє розуміння та повагу до людей незалежно від національності, культури, релігії, мови, політичних орієнтацій чи соціального статусу [25, с. 108-109]. Тож аргументи дослідниці вказують на інтегральний характер функціонування комунікативної компетентності в межах мовної особистості; вона свідчить про ступінь культурного розвитку й мислення індивіда, а також його здатність до міжособистісного порозуміння.

Т. Груба також інтерпретує поняття мовної особистості з огляду на гуманітарно-особистісну і компетентнісну парадигми освіти. Вона вважає, що мовна особистість є лінгвістичною, соціокультурною й лінгводидактичною категорією, що фактично визначає здатність суб'єкта свідомо самовиражатися в мовленні, навчанні та спілкуванні у його регламентованій соціальній ролі. На підставі висновків науковиці, тлумачимо мовну особистість як носія сформованих знань, комунікативного досвіду, мовної свідомості і системи цінностей, які реалізуються та утверджуються за допомогою мовних засобів [9, с. 2-3]. У своїх напрацюваннях авторка посилається на такі *показники рівня розвитку* мовної особистості: 1) мовна та мовленнєва компетентності (рівень засвоєння граматичних, лексичних, стилістичних норм та навички логічної побудови когерентних текстів); 2) соціально-комунікативна компетентність (уміння поводитися в різних комунікативних ситуаціях належним чином та виконувати відповідні комунікативні ролі мовця чи слухача); 3) прагматична та етична компетентності (знання ефективних та коректних прийомів спілкування для ведення кооперативної чи конфліктної комунікації) [9, с. 134].

Особливу теоретичну цінність має твердження науковиці про багат шаровість і міждисциплінарність мовної особистості, завдяки чому її не можна охарактеризувати єдиною дефініцією. Мовознавиця зводить усі підходи до трактування мовної особистості до трьох основних напрямків-аспектів: 1) *антропоцентричний*, що спрямовує аналіз на внутрішню сутність людини, її мовну свідомість і мовотворчу здатність (мовна особистість розглядається як особа, яка говорить, структурує мислення і осягає світ через мову); 2)

соціоцентричний, що орієнтує дослідження на соціокультурний вимір мови (мовна особистість визначається як носій певної культури, національності, соціальної групи, який перебуває під впливом колективного мовного середовища); 3) *дисциплінарний*, що акцентує увагу на міждисциплінарному характері поняття (мовна особистість демонструє велику варіативність сприйняття відповідно до конкретної галузі: у лінгводидактиці вивчається через розвиток мовних умінь, у лінгвокультурології – через культурні коди, у комунікативній лінгвістиці – через типи мовців, зокрема елітні чи масові) [9, с. 132-133]. Разом ці аспекти створюють цілісну картину мовця як мислячої, культурноорієнтованої і комунікативної особистості.

Аналогічно до вищезгаданих напрацювань, у своїх роботах Т. Груба зазначає: розвинена комунікативна компетентність є ключовою передумовою ефективної взаємодії індивідуума, оскільки мовна особистість паралельно функціонує у мікро- (особистісне спілкування) і макросоціумах (спілкування в глобальному інформаційному просторі) [9, с. 422].

Одночасно важливо відзначити лінгводидактичне бачення Н. Дикої, яка також розглядає мовну особистість як центральну мету навчання, результат комплексного розвитку компетентностей: мовної, мовленнєвої, прагматичної і аксіологічної. За її твердженням, становлення мовної особистості здійснюється у процесі системного і послідовного вивчення мови, поєднуючи оволодіння граматичними нормами та практики мовлення [10, с. 35].

Отже, у межах лінгводидактичного підходу спостерігається синтез антропоцентричної ідеї духовної природи мови з головною метою освіти вихованням особистості, спроможної до мисленнєвої, творчої та практичної діяльності через мовні засоби. Відповідно до цієї концептуальної рамки, ключовим фактором розвитку мовної особистості є формування комунікативної компетентності, що включає мовні, мовленнєві, соціокультурні та етичні компоненти.

Подальший розвиток поняття мовної особистості спрямував думку наукової спільноти з освітньо-комунікативної на культурно-ціннісну площину.

Так, закономірним продовженням антропоцентричних уявлень Гердера і Гумбольдта став **лінгвокультурний підхід**, що вивчає мову як культурне явище, що репрезентує духовний досвід народу і особистісний світ мовця. У цій парадигмі мовна особистість постає носієм і творцем культурних сенсів, через який відтворюється національна свідомість та морально-культурна спадщина індивіда.

Як слушно відзначає Т. Космеда, мовна особистість вирізняється «синкретичною природою й міждисциплінарним характером», вона охоплює психолінгвістичні, когнітивні, етнокультурні й соціальні особливості мовної свідомості людини. Дослідниця інтерпретує її як комплексний багатосаровий образ «репрезентанта відповідної ментально-культурно-комунікативної мовної спільноти», серед інтегральних компонентів якої можна виділити мовну, емоційну та комунікативну компетентності [16, с. 86].

На перший план свого концепту науковиця ставить положення про поняття *Homo loquens* – людини, що реалізує свою когнітивно-пізнавальну та практичну діяльність через мову. Філологиня наголошує на необхідності усвідомлення: кожна людина розумна (*Homo sapiens*) не існує ізольовано, а належить до певної нації, етносу чи культури. Вона є носієм етнічно-культурної спадщини (*Homo ethnicus*) і формує свій цілісний образ, безпосередньо поєднуючи інші функціональні ролі: *Homo cogitans* (людина мисляча), *Homo agens* (людина діюча), *Homo communicans* (людина комунікуюча), *Homo sentients* (людина емоційна). У такий спосіб поняття мовної особистості в інтерпретації Т. Космеди постає динамічною системою проявів людського духу, утвореною комбінацією мови, національної приналежності, вірувань і цінностей, унікального способу мислення та вираження емоцій [16, с. 86].

Поділяючи думку Т. Космеди щодо зміщення фокусу сучасної лінгвістики від дослідження словникового значення слова до особистісного «смислу», який виникає у комунікативному процесі між мовцем і слухачем [15, с. 91], Л. Мацько вважає, що аналіз індивідуальних особливостей мовлення

уможлиблює визначення особистісних, когнітивних і емоційних характеристик індивіда. На думку науковиці, взаємодія колективних фонових знань суспільства (об'єктивних) і особистісних смислів мовця, які вирізняють його серед панівних мовних трендів епохи (суб'єктивних знань), утворює цілісний образ мовної особистості [27, с. 144].

Мовознавиця підкреслює: мовна особистість постійно перебуває в часомовному просторі (набір актуальних концептуальних одиниць: ідей, понять, значень і стереотипів мовної поведінки лінгвокультурної спільноти). У межах цього середовища формуються компоненти, що, за словами науковиці, уможливлюють здатність особистості сприймати, осмислювати і творити мовну дійсність – мовна свідомість, мовнокомунікативна компетентність і мовна спроможність. Тож Л. Мацько розуміє під мовною особистістю, у першу чергу, активного учасника культурно-комунікативного процесу, під час якого проявляється культурно-ціннісні орієнтири, індивідуальне світобачення, унікальний стиль мовлення та особистісні характеристики людини [27, с. 144].

Подібну думку поділяє Л. Ушакова, яка прирівнює мовленнєву діяльність людини до акту самовираження, орієнтованого на релевантні комунікативні умови і соціальний контекст. На переконання мовознавиці, під час цього процесу мовна особистість відображає духовно-ціннісні пріоритети, поведінкові реакції та світоглядні орієнтири, які зароджуються в рамках тріади: мови, національної особистості і культури. Науковиця підкреслює важливість лінгвокультурологічної складової мовної особистості, спираючись на твердження, що вона допомагає розкрити національну свідомість, менталітет і загальну картину світу носіїв мови [40, с. 155].

Особливої уваги також заслуговує **психолінгвістичний підхід** до визначення мовної особистості: він представляє цей феномен як цілісний синтез мовно-когнітивно-психологічних процесів, які стимулюють мовленнєву діяльність особи. Тобто концептуальні рамки мовної особистості виходять за межі мовного чи культурного профілю індивіда, представляючи

його психомовну систему, де мовні засоби слугують інструментами мислення, сприйняття, комунікативної поведінки й самоконтролю.

Відповідно до спостережень О. Лавриненка, мовна особистість є результатом внутрішньої структуризації мовного досвіду соціуму у свідомості людини, де співвідносяться мовні знання, комунікативні навички та механізми психічної регуляції мовлення. Він пропонує долучити до методологічної концепції психолінгвістичного підходу вивчення емоційного компоненту мовлення, мотиваційно-ціннісних орієнтирів й індивідуального мовного досвіду особистості, адже вони визначають її стратегії мовного вживання у комунікативних актах. На основі проведеного аналізу можемо стверджувати, що головна теза дослідника – мовна особистість виконує роль медіатора між внутрішнім і зовнішнім світами індивідуума, оскільки завдяки мові людина осмислює, відтворює та моделює реальність, будуючи власний мовно-світоглядний вимір (що безпосередньо корелює з основоположними ідеями антропоцентризму) [20, с. 50–54].

У своїх доробках мовознавці О. Олексенко та І. Павлова подібним чином досліджують мовну особистість через властиві індивідуальні стилістичні й когнітивні особливості. Їхній аналіз доводить: мовна особистість функціонує у рамках психолінгвістики та відтворює мовну компетентність, своєрідну картину світу, тип мислення, емоційний та мовний досвід, що виражаються у обраних мовних засобах [30, с. 113-114]. Виходячи з цього твердження, стає очевидним, що у межах психолінгвістичного підходу вивчення мовної особистості уможливорює реконструювання внутрішнього мовного коду мовця.

Особливо релевантним у цьому аспекті видається думка В. Папіш щодо сутності поняття мовної особистості. Філологиня ототожнює аналіз мовної особистості з результатом міждисциплінарного синтезу – поєднанням теоретичних напрацювань, методологій і практичного інструментарію з метою продукування нових знань про предмет чи об'єкт дослідження, коли мовна особистість розглядається на стику психології й філології [31, с. 835]. Як підкреслює науковиця, в психолінгвістиці центральним об'єктом дослідження

мовної особистості стають індивідуально-психологічні характеристики мовця, які впливають на властиві йому способи мовотворення та комунікативну компетентність [31, с. 836].

Таким чином, В. Папіш вважає, що психолінгвістичний підхід дозволяє ретельніше вивчити «основу суть мовної особистості» – її унікальність і неповторність, які відображають самотутню картину світу мовця (ідіолект), сформовану на соціально-психологічних особливостях [31, с. 842].

Результати дослідження С. Куранової підтверджують: недостатньо розглядати мовну особистість виключно як лінгвістичний феномен, адже вона охоплює психологічні установки, культурні цінності та мовні особливості суб'єкта, які відображаються у його мовній компетенції (знання і вміння користуватися мовною системою), у комунікативній компетенції (спроможність ефективно застосовувати мовні засоби у спілкуванні) і в тезаурусі (системі знань, уявлень, асоціацій, що відображає власну картину світу) [19].

Репрезентуючи свою дослідницьку позицію, вчена наводить чотири напрямки психолінгвістичного аналізу мовної особистості [19]:

- *вікова психолінгвістика*, яка досліджує формування й розвиток мовної особистості, загальнолюдські та національні закономірності становлення мовленнєвої компетентності, вплив спадковості й соціокультурного середовища на її вдосконалення.
- *патопсихолінгвістика*, що вивчає патологічні відхилення у мовленні (афазії, мовленнєві дефекти, психічні розлади), оцінюючи цілісність особистості через мову.
- *типологія мовних спільнот і особистостей*, яка опрацьовує моделі мовних особистостей на основі міждисциплінарних підходів, наприклад, антропологічного, когнітивного й комунікативного, описуючи таким чином ціннісні пріоритети та когнітивні стратегії, властиві різним культурним спільнотам.

- *дослідження комунікативної поведінки*, що аналізує персональні мовні прояви, характерні мовленнєві паттерни, частотність поведінкових реакцій, рівень емпатії та додаткові показники, які визначають мовну поведінку особи.

Окрему увагу С. Куранова приділяє необхідності поєднання психолінгвістичного аналізу з комунікативно-функційним підходом, зокрема вивченням текстів, продукованих мовною особистістю. Такий міждисциплінарний ракурс дає змогу точніше окреслити її типові мовленнєві дії (семантичні ролі, мовленнєві акти й комунікативні кроки) та вибудувати «всебічну психолінгвістичну характеристику» мовця [19, с. 56]. Науковиця наголошує, що мовна особистість має психолінгвістичну природу, а отже, її дослідження потребує методології, яка виходить за межі власне лінгвістики і враховує психологічні механізми мовленнєвого самовираження [19, с. 56-57].

Синтезуючи різні дослідницькі перспективи, доцільно припустити, що в сучасній гуманітарній науці поняття мовної особистості функціонує у межах антропоцентричної парадигми, що розглядає особистість як суб'єкта і об'єкта мовного процесу. Вона виступає інтегральним феноменом, що синтезує освітній, культурний, лінгвістичний і психологічний аспекти. Так, до прикладу, лінгводидактичний підхід фокусується на процесі формування й розвитку мовної особистості, в той час як лінгвокультурний досліджує причинно-наслідкові зв'язки її функціонування носієм соціокультурних кодів (спільних сенсів та цінностей), а психолінгвістичний – способи її репрезентації як психомовної системи. Комплексне застосування цих підходів дає змогу створити цілісну мовну модель особистості як активного користувача мови, за допомогою якої суб'єкт творить власний духовно-культурний світ.

1.1.2 Складові компоненти мовної особистості

Цілісне розуміння сутності мовної особистості неможливе без аналізу її структурних компонентів, адже кожна зі складових відображає специфічні

механізми, через які мова впливає на становлення індивіда. З огляду на це доцільно окреслити структурну модель мовної особистості, сформовану в межах лінгводидактичного підходу.

Комплексна репрезентація такої структури представлена у науковому доробку українських мовознавців М. Пентилюк, В. Мельничайко, Л. Скуратівського, Г. Шелехова, де автори ототожнюють ядро мовної особистості зі сукупністю взаємопов'язаних компетенцій, таких як [34, с. 200]:

- **мовна** (знання і вміння ефективно користуватися мовною системою та засобами її вираження);
- **мовленнєва** (здатність адекватно використовувати мовні прийоми та техніки відповідно до конкретної комунікативної мети для сприяння конструктивної міжособистісної взаємодії);
- **предметна** (здатність моделювати цілісну картину світу у власній свідомості через володіння загальноповсюдною лексикою);
- **прагматична** (здатність реалізовувати мовленнєву діяльність з урахуванням поставленої комунікативної мети, свідомо добираючи відповідні форми, типи та стилі мовлення);
- **комунікативна** (вміння здійснювати ефективний обмін інформацією, досягати мети спілкування шляхом аргументації і мотивування співрозмовника, інтерпретувати вербальні та невербальні засоби під час комунікації, забезпечувати позитивний образ особистості завдяки дотриманню норм культури мовлення).

Варто зазначити, що у своїх працях М. Пентилюк акцентує особливу увагу на мовленнєвій компетенції, яка в її концептуальному баченні виступає практичним проявом мовної особистості; має інтегральний характер і охоплює знання, вміння та навички, що становлять основу продуктивного спілкування. Серед основоположних вмінь розвиненої особистості науковиця виділяє ведення діалогу з дотриманням мовного етикету, творення монологічних висловлень, адекватне сприйняття мовлення на слух, створення різножанрових письмових текстів, володіння різними стратегіями читання [32, с. 296].

У поданій структурній частині простежується концептуальне положення: мовленнєво компетентна особистість характеризується високим рівнем культури мовлення, сформованою мовною й мовленнєвою компетентністю та здатністю ефективно репрезентувати себе в соціальному середовищі через мовні засоби.

Разом з тим, прихильники лінгводидактичного підходу не обмежують структуру мовної особистості виключно набором компетенцій, до її моделі вони додатково виділяють [34, с. 200]:

- *когнітивно-психічну складову* – **постійний інтелектуальний розвиток** (систематичне вдосконалення когнітивних здібностей і психічних процесів, таких як: спостереження, мислення: абстрактного й образного, пам'яті: зорової і слухової, уяви: репродуктивної та творчої);
- *аксіологічно-етичну складову* – **духовне багатство особистості** (безперервне духовне збагачення, що передбачає вивчення і дотримання моральних та етичних норм спілкування, розвитку ціннісних орієнтирів);
- *культурно-традиційну складову* – **акумулювання мовних традицій** (поширення, зберігання та відтворення мовних традицій власного народу).

Таким чином, вітчизняні лінгвісти зображають мовну особистість як багатовимірну систему, що не тільки є відображенням компетенцій особистості, а й ціннісно-вкоріненим, культурно відповідальним активним суб'єктом мовлення.

У межах лінгводидактичного підходу доцільно також звернути увагу на напрацювання Н. Дикої. Вчена розглядає мовну особистість як полікомпонентну модель, де поєднуються різновимірні характеристики індивіда, що лежать в основі його мовленнєвої діяльності. Аналогічно до попередньо розглянутої узагальненої структурної моделі, висунута шестикомпонентна модель дослідниці насамперед спрямована на

забезпечення головної мети лінгводидактики – виховання відповідального мовця, носія культурного коду, вмілого користувача й творця мови, тобто цілісної мовної особистості [10, с. 34].

Тож до важливих компонентів мовної особистості Н. Дика відносить [10, с. 34]:

- **ціннісний** (відтворює комплекс морально-національних цінностей, які впливають на соціокультурне й мовне самовизначення особистості);
- **світоглядний** (репрезентує систему життєвих орієнтирів і переконань, які визначають способи відображення мовних явищ і комунікативних стратегій);
- **культурологічний** (показує рівень опанування культурних надбань, традицій та загальнолюдських і національних принципів, що становить підґрунтя для адекватної міжкультурної взаємодії);
- **особистісний** (віддзеркалює індивідуальні якості мовця);
- **пізнавальний** (зображає когнітивну основу мовної компетенції: рівень засвоєння мовної системи та вміння свідомо інтегрувати її засоби у мовленнєву діяльність);
- **поведінковий** (змальовує особливості мовленнєвої поведінки індивіда у різних комунікативних умовах, його здатність добирати мовні одиниці з огляду на контекст, соціальні ролі й норми етики).

Окрім запропонованих складових, дослідниця звертає увагу на внутрішню організацію мовної особистості, яка, на її думку, складається з трьох ключових елементів: *лексикон* і *граматикон* (сукупність лексико-граматичних структур, якими оперує мовна особистість), що забезпечують вербалізацію мовленнєвих намірів, здатність розпізнавати й розуміти мовлення оточуючих, граматичну та стилістичну адекватність; *семантикон* (тезаурус індивіда як когнітивно-культурна картина реальності), що відповідає за когнітивну інтерпретацію мовних одиниць та встановлює зв'язок між мовою і культурно-інтелектуальним розвитком особистості; *прагматикон* (рівень

розвитку соціальних навичок, який визначає прагматичне використання мови), що регулює соціокультурний і практичний аспекти мовної активності, зокрема, жанрову специфіку висловлювань чи комунікативну стратегію мовця [10, с. 34]. У своїй аргументації науковиця підкреслює, що розвиток мовця – це послідовний перехід від засвоєння мови як системи до здатності тлумачити її значення та інтегрувати їх у своє мовлення.

Спираючись на лінгводидактичні напрацювання, структура мовної особистості становить інтегральне поєднання ціннісних орієнтирів, мовної свідомості, комплексу мовних і комунікативних компетенцій, сформованих внаслідок цілеспрямованого навчання. В основі цієї структури закладено взаємодію знань про мову, навичок їх практичного застосування та культурно обумовлених моделей мовленнєвої поведінки.

Разом із тим, педагогічно зорієнтоване осмислення структури мовної особистості потребує включення культурно-семантичного виміру, а отже, вимагає звернення до лінгвокультурного підходу. Зокрема, у розумінні Л. Мацько загальна структура мовної особистості побудована за зразком культурно зумовленої багаторівневої системи, в якій такі елементи, як: **мовна спроможність, мовна свідомість та мовно-комунікативна (дискурсивна) діяльність**, формують неподільний образ мовця у конкретному часопросторі [27, с. 144].

Мовну спроможність науковиця вважає генетично заданою динамічною основою, яка забезпечує потенціал для мовленнєвого розвитку і проявляється у поступовому удосконаленні мовних рівнів упродовж життєвого шляху. Під поняттям мовної свідомості розуміється головна ознака мовної особистості, засіб накопичення та відображення колективних цінностей, уявлень і поведінкових стереотипів, що зумовлює формування національного світобачення. Тоді як мовно-комунікативна компетентність трактується як поняття, що втілює культурно зумовлений зміст у дискурсі, виокремлюючи індивідуальність мовця з-поміж мовних норм епохи (включає здатність до ефективної комунікації, вибір стилів, жанрів, стратегій мовлення) [27, с. 144].

При цьому Л. Мацько наголошує на необхідності розвитку низки компетенцій для виникнення мовно-комунікативної компетентності, як-от: *мовна* (знання мовної системи), *когнітивно-гносеологічна* (знання про навколишній світ, природу та суспільство), *мовленнєва* (оволодіння мовними засобами, стилями і жанрами спілкування), *аксіологічна* (ціннісно-оціночні орієнтири), *емотивна* (емоційне ставлення до світу і людей). У такий спосіб фахівчиня показує, що репрезентація нашого мовлення не є технічною навичкою, а віддзеркалює всі внутрішні компетенції, зумовлені особливостями культури, досвіду, знаннями й індивідуальними властивостями людини [27, с. 144].

Подібно до положень Л. Мацько, праці Т. Космеди виявляють структуру мовної особистості, побудовану на *когнітивному, комунікативному, аксіологічному, емоційно-психологічному* вимірі мовленнєвої діяльності з поглибленим акцентом на дискурсивні маркери, що відтворюють інтенції та психотип мовця. Виділені організації увиразнюють провідну роль культурних смислів та колективної пам'яті у формуванні мовної особистості та засвідчують її як явище, яке відтворює лінгвокультурний простір спільноти [16, с. 27].

Суттєвим доповненням до розглянутих моделей є психолінгвістична парадигма структури мовної особистості. Вагомим елементом у її осмисленні є праця Л. Андресен, яка засвідчує невід'ємний зв'язок між психологічними особливостями та індивідуальною мовною поведінкою людини. Німецька науковиця доводить, що властиві для індивіда мовленнєві відмінності не можуть бути інтерпретовані виключно у межах соціолінгвістичних параметрів, тому що особистісні фактори відіграють провідну роль у процесі комунікації [46, с. 264-265].

На основі її ґрунтовного аналізу можемо виділити три рівні функціонування мовної особистості, серед яких: 1) **когнітивний** (*Informationsverarbeitungsstil* як своєрідний підхід до опрацювання й відтворення інформації: аналітичний чи холістичний), 2) **емоційно-**

психологічний (Extraversion як темперамент і рівень соціальної інтегрованості: екстраверсія чи інтроверсія), 3) **комунікативно-мовленнєвий** (sprachliche Variation як реалізація індивідуального стилю мовлення) [46, с. 279-280].

Керуючись положеннями філологині, дві детермінанти, такі як екстраверсія та особистісний стиль обробки інформації, визначають динаміку її мовленнєвої діяльності, що проявляється у темпі, емоційній насиченості, довжині висловлювань, виборі відповідного стилю (формальний чи неформальний) та схильності до граматичної системності чи клішованості мовлення [46, с. 278-279].

У продовження логіки, запропонованої Л. Андресен, доцільно звернути увагу на теоретичний доробок О. Лавриненка, який вже експліцитно вибудовує знакову структурно-функціональну модель мовної особистості, де лінгвістична, психологічна та біологічна складові окреслені рівномірно й вичерпно. Фахівець пропонує аналізувати сутність мовної особистості з трьох рівнів, які функціонують на засадах рівності, а не підпорядкування: **біологічного, мовного та психологічного**. Елементи кожного рівня, як зазначає науковець, проявляються через три окремі компоненти мовної особистості, серед яких виділяємо: **когнітивний, мотиваційний й емоційний** [20, с. 56].

Професійне тло дослідника-психолога логічним чином зумовлює його підвищений інтерес до когнітивного компонента мовної особистості. Він стверджує, що до *когнітивного компонента на біологічному рівні* можна віднести низку вроджених задатків індивіда – генетичних особливостей, а також важливі біологічні механізми, без яких побудова адекватного спілкування неможлива: органи чуття й мовлення, області мозку, що перетворюють сенсорні імпульси на свідоме сприйняття інформації [20, с. 56].

У своїх міркуваннях дослідник, аналогічно до Л. Андресен, наголошує на трьох основних властивостях мовної особистості, незалежних від віку чи

соціального статусу, здебільшого спричинених вродженими задатками [20, с. 57–58]:

- **екстравертованості та інтровертованості** (безпосередньо впливає на стиль мовлення, емоційну поведінку, соціальну позицію та міміку): екстраверти характеризуються експресивним мовленням, емоційною відкритістю, схильністю до активного вираження думок та виразної невербальної взаємодії, натомість інтроверти відрізняються малоекспресивним, стриманим мовленням, схильністю до приховування чи стримування емоцій, тяжінням до непрямой комунікації та невиразної міміки;
- співвідношенні між **логічним та образним мисленням** у діяльності свідомості (безпосередньо впливає на інтелектуальну роботу особи, характер її мисленнєвих операцій, структурованості мовлення): якщо домінування логічного мислення простежується через чіткість, обґрунтованість й аргументованість висловлень, здатності до наукової полеміки, то перевага образного мислення віддзеркалюється у естетичній виразності мовлення, поетичному хисті, активності у процесі народної етимології;
- схильності до **монолінгвальності та полілінгвальності** (безпосередньо впливає на гнучкість мислення, здатність до побудови нових мовних зв'язків і ефективність опанування іноземних мов, комунікативні можливості та соціальну інтеграцію): у той час монолінгвальність обмежує і ускладнює користування культурно-мовними ресурсами, полілінгвальність розширює когнітивно-комунікативні спроможності.

Подальший розгляд структурної моделі О. Лавриненко вибудовує через мовний рівень функціонування когнітивного компонента, серед його елементів науковець відзначає мовну здатність (психофізична основа для опанування мови, створює передумови для розвитку мовних знань), мовні знання (сукупність лінгвістичних та енциклопедичних знань), мовні здібності

(внутрішній ресурс, що впливає на здатність до мовного навчання й комунікації), ступінь мовної компетентності (рівень засвоєння мовної системи: категорій, одиниць і правил, що проявляється у здатності адекватно сприймати й творити мовлення, застосовуючи при цьому індивідуальні мовні стратегії), мовна картина світу (система знань про світ, закодована у засобах конкретної мови, що формується на основі розвинутого лексикону) [20, с. 58–59].

Слід зауважити, що у межах авторської концепції такий елемент, як мовна картина світу, невіддільний від елементів наступного рівня когнітивного компонента – психологічного. Серед таких елементів, які уможливають пізнання навколишнього світу й побудову його індивідуальної моделі людиною, вирізняється **свідомість** (найвищий рівень розвитку психіки, що виконує роль двигуна всієї системи елементів і забезпечує осмислене відображення дійсності), **особистісна картина світу** (багатовимірна система образів і концептів, що охоплює знання, досвід та його емоційне сприйняття індивідом, створює суб'єктну модель реальності) та **універсальний предметний код** (первинний код мислення, що слугує посередником між особистісною й мовною картиною світу та сприяє успішному накопиченню життєвого досвіду особистістю) [20, с. 60].

Наступним компонентом дослідник визначає мотиваційний аспект. Він сприяє практичній та комунікативній діяльності людини, що становить підґрунтя для її загальної активності й соціальної адаптації. До елементів мотиваційного складника на біологічному рівні належать біологічні потреби особистості – поєднання базових мотивів життєдіяльності живих істот із потребами вищого рівня (спілкування, самовираження, творчості тощо). Вони складають первинну основу для усіх форм людської діяльності, включно з мовленнєвою [20, с. 61].

Елементи *мовного рівня мотиваційного компоненту* охоплюють мовні мотиви, цілі, настанови й інтенціональність – свідомі принципи мовної діяльності, зумовлені певними комунікативними потребами. Водночас на *психологічному рівні структура цього компонента* включає комунікативно-

діяльнісні потреби індивіда, зокрема, прагнення висловитися, здійснити вплив на адресата чи отримати від нього інформацію. Обидва рівні контролюють вибір особою мовних стратегій, засобів і комунікативних ролей протягом спілкування [20, с. 61].

Завершальним складником у запропонованій О. Лавриненко моделі постає емоційний компонент, який відображає «емоційне ставлення людини до мовної реальності» та наповнює мовну діяльність особистісно-мотивованим змістом. Адже, у трактуванні вченого, діяльність може мати мотив або ціль лише за умови побудови образу майбутнього, підкріпленого позитивним емоційним забарвленням [20, с. 62].

На *біологічному рівні* ця складова розкривається через базові емоційні реакції, які виражають ступінь реалізації біологічних потреб (задоволені чи незадоволені), такі як емоція задоволення від втілення вродженої потреби у спілкуванні, соціальні емоції (спричинені взаємодією дитини з дорослими, слугують джерелом соціального змісту об'єктів і регулюють міжособистісні взаємини) та психологічні емоції (сформовані на вищому рівні розвитку, визначають індивідуальну діяльність і віддзеркалюють оціночні судження особистості щодо власних дій та ставлення до рідної мови й культури) [20, с. 64].

Мовний рівень є простором реалізації всіх вищенаведених емоцій. Мовна особистість проявляє їх за допомогою специфічної лексики та паралінгвістичних засобів, до прикладу: інтонації, тембру голосу, міміці чи жестах. Варто також зазначити, що до структурних елементів цього компоненту ми не можемо віднести емоційне вираження через конкретні вчинки, адже це виходить за рамки функціонування мовної особистості [20, с. 64–65].

Розроблена О. Лавриненком знакова структурно-функціональна модель, усупереч своїй свідомій неповноті, демонструє достатній рівень узагальнення для практичного наукового використання: вона органічно впорядковує релевантні властивості мовної особистості у скоординований комплекс трьох

рівнів – біологічного, мовного та психологічного, і трьох компонентів – когнітивного, мотиваційного, емоційного, що відтворює фундаментальні закономірності функціонування явища мовної особистості. Саме це дозволяє вважати модель адекватним аналітичним інструментом.

З огляду на вищезазначені положення можна вважати погляди Л. Андресен і О. Лавриненка послідовними: якщо перша наголошує на динаміці когнітивних та емоційних компонентів, то друга розширює їх і пропонує структурну визначеність цих параметрів у межах узгодженої моделі. Висновки вітчизняних психолінгвістів С. Романчук, О. Кузьменко, М. Бережної, А. Висоцького, Т. Ніколаєвої продовжують розгортати окреслену теоретичну перспективу. Вони зосереджують свій дослідницький інтерес на зовнішньому прояві індивідуальних психічних механізмів у реальній практиці, ретельно вивчаючи мовні засоби «опредметнення» мовної особистості [61].

Вони вважають, що образ мовної особистості становлять такі елементи: *своєрідні мовні особливості* (наприклад, стиль мовлення, обсяг словникового запасу, фонетичні й синтаксичні властивості), *динаміка розвитку індивіда*, *когнітивні процеси* (такі як сегментація, запам'ятовування й інтеграція інформації, тип пам'яті, рівень розвитку уваги), *комунікативна практика*, *лінгвістичні та дискурсивні маркери* (що визначають структуру мовлення й впливають на спосіб взаємодії), *мультиmodalність* (використання вербальних і невербальних засобів комунікації), *соціокультурний аспект* (ціннісно культурна спадщина та мовна картина світу народу, особливості менталітету), *прогностичний аспект* (рівень гнучкості та адаптивності у нових комунікативних умовах) [61, с. 17].

У спільному доробку мовознавців яскраво окреслено психолінгвістичне розуміння мовної особистості як системи, у якій структурні елементи знаходять своє втілення через когнітивні процеси сегментації, інтеграції та інтерпретації мовлення. Аналітичний фокус дослідників одночасно охоплює мовні й дискурсивні маркери, а також мультиmodalність комунікації, роблячи акцент на нерозривному зв'язку між мовною формою і когнітивною

діяльністю суб'єкта. За думкою авторів, саме цей зв'язок забезпечує організацію й регулювання мовлення та сприяє взаєморозумінню у діалозі [61, с. 20]. Таке тлумачення дозволяє сприймати мовну особистість як динамічний процес смислотворення, у якому мовні одиниці, контекст і механізми синхронізації уваги співрозмовників утворюють єдиний простір комунікативної діяльності.

Таким чином, у парадигмі психолінгвістичного підходу структура мовної особистості визначається як багаторівнева система, у якій когнітивні, емоційні й мотиваційні компоненти обумовлюють характер мовленнєвої діяльності та способи породження й сприйняття мовленнєвих висловлювань. Ключовими об'єктами дослідження в межах цього підходу є внутрішні механізми формування мовної поведінки та співвідношення психічних процесів із їхньою мовною репрезентацією, завдяки чому стійкі моделі комунікації розглядаються як прямі прояви структури мовної особистості.

1.1.3 Чинники, що впливають на формування мовної особистості

Мовна особистість у сучасних наукових студіях розглядається не лише як структурна чи функціональна одиниця, а й як продукт впливу низки чинників, які обумовлюють її становлення та розвиток. Зважаючи на відмінності мовних традицій, які наголошують на різних детермінантах мовної поведінки, доцільно дослідити чинники, що формують мовну особистість через синтез аналітичних позицій представників вищезокреслених підходів. Оскільки у такому розрізі можна простежити, як освітні, культурні та когнітивно-психологічні впливи зумовлюють розмаїття мовленнєвого досвіду індивіда.

Відповідно до лінгводидактичної традиції, мовна особистість виникає в результаті цілеспрямованого навчання, тому ключовими факторами її формування є вивчення рідної мови, розвиток мовної свідомості та системне опанування мовними і комунікативними компетенціями.

Як підкреслює М. Пентилюк у своїх працях, формування мовної особистості здійснюється на засадах суб'єктно-суб'єктних стосунків у навчальному процесі, де здобувачі освіти є активними учасниками комунікації, розвивають когнітивні та мовні здібності, оволодівають мовою й реалізують її на практиці [32, с. 292].

На думку науковиці, вивчення рідної мови становить основу формування мовної особистості: воно закладає світогляд, громадянську позицію, національну ідентичність, а до того ж є інструментом духовного і культурного розвитку [32, с. 292]. Авторка, до того ж, визначає ряд психодидактичних чинників, які визначають індивідуально-особистісний профіль мовця – його комунікативну поведінку, рівень мовної творчості та спроможність до культурного самовираження темп [32, с. 292–293]:

- *позитивне ставлення до навчання*, що зумовлює мотиваційну готовність особи до мовного розвитку;
- *сенсорне ознайомлення з матеріалом* (через зорові образи, інтонацію та емоційне забарвлення), що провокує мовну чутливість (або здатність до дискурсивного аналізу), що уможливорює краще розуміння мовних конструкцій і формування виразного мовлення;
- *стимулювання різних типів мислення*: конкретного, абстрактного, художнього, понятійного, що забезпечує глибоке осмислення мовних явищ;
- *виявлення індивідуальних мовленнєвих здібностей разом з умінням до запам'ятовування і відтворення засвоєного матеріалу*.

Мовознавиця О. Глазова, на відміну від М. Пентилюк, наголошує на комунікативно-діяльнісному аспекті: за її спостереженнями, мовна особистість постає у процесі опанування та використання мови як засобу взаємодії об'єктивних та суб'єктивних чинників. До кола об'єктивних чинників, що забезпечують зовнішні умови існування й розвитку мовної особистості, належать [5, с. 31]:

- стан та унормованість мови – рівень її розвитку, структурна довершеність підсистем та функціональна стилістична диференціація;
- суспільно-політична ситуація – наявність належних умов для повноцінного функціонування і поступального розвитку мови;
- традиція використання мови – сукупність історично сформованих форм мовленнєвого спілкування в суспільстві;
- функціонування мови у всіх сферах життя – забезпечення її діяльності в державному управлінні, політиці, праві, економіці, освіті, науці, культурі, повсякденному житті тощо.

У переліку суб'єктивних чинників, що спричиняють індивідуальну готовність, мотивацію й рівень оволодіння культурою мови особистості, дослідниця виділяє [5, с. 31]:

- здатність особистості здобувати мовну освіту та оволодівати високим рівнем мовної компетентності;
- внутрішня мотивація до систематичного вивчення і вдосконалення мовної компетентності;
- морально обумовлена потреба в самореалізації і вираженні своєї індивідуальності за допомогою мовних засобів;
- мовна соціальна відповідальність: усвідомлення та дотримання мовних обов'язків громадянина;
- набуття відповідного рівня мовної культури, що сприяє формуванню нормативного, етичного й естетичного мовлення.

Відзначена О. Глазовою роль освітньо-комунікативного середовища перегукується з концепцією О. Горошкіної, яка розширює його за рахунок соціокультурних та психолінгвістичних чинників формування мовної особистості. За її спостереженнями, в українській традиції головним чином виділяють зовнішні (які формують культуромовний фон, у межах якого особи засвоюють норми, цінності та моделі комунікації) та внутрішні чинники (які становлять когнітивнопсихологічні особливості мовця). До першої групи

чинників вона зараховує *соціальну ситуацію, стан мовного середовища, комунікативно освітній простір, ступінь нормативності публічної мови, медіапростір* [8, с. 120–122], тоді як друга включає індивідуальний стиль сприйняття, мовну поведінку, мовну стійкість, чуттєво-емоційні реакції, особисте ставлення до мови та здатність диференціювати мовні засоби залежно від ситуації [8, с. 121–122]. У своїх міркуваннях дослідниця виокремлює основні передумови розвитку мовної особистості – низку ключових компетентностей: комунікативної, мовної та соціокультурної [8, с. 122–123].

Тож чинники, які визначають мовну особистість у розрізі лінгводидактичного підходу, охоплюють комплекс психологічних, дидактичних, компетентнісних та комунікативно-діяльнісних умов, серед яких провідну роль відіграють *мотивація, системне опанування мовних норм, мовленнєва практика та формування мовної свідомості*.

Мовна особистість у лінгвокультурному підході розвивається внаслідок впливу культурно-історичних смислів, ціннісних орієнтирів, етнопсихологічних особливостей і дискурсивних практик, у рамках яких індивід засвоює та репродукує національну мовну картину світу.

Як зазначалося в нашому дослідженні, Л. Мацько вважає мовну особистість витвором часомовного простору, де оперують колективні уявлення про світ, концепти, стереотипи мовної поведінки та культурна пам'ять громади. Поглиблене звернення до аналізу науковиці уможливило виокремлення ряду факторів, що впливають на формування явища мовної особистості: **культураною традицією** (встановлює систему цінностей, стандарти мовлення, норми комунікації), **національною мовною картиною світу** (закладає основи семантичних структур свідомості), **соціальним досвідом** (сприяє засвоєнню прецедентних текстів, жанрів і мовних символів), **нормами й смаками епохи** (впливає на мовні уподобання та стилістичні стратегії співрозмовників) [27, с. 144]. Таким чином, фахівчиня підкреслює: формування мовної особистості визначається зануренням у культурно-

ціннісне середовище, де людина засвоює смисли, що врегульовують мовну поведінку її спільноти.

Положення Л. Мацько співвідносяться з теоретичними концепціями Т. Космеди. Втім, незважаючи на домінування лінгвокультурного напрямку у багатьох її напрацюваннях, у своїй співавторській монографії вчена додатково послуговується психолінгвістичною методологією, пропонуючи комбіновану інтерпретацію детермінантів мовної особистості. Вона наголошує на механізмах когнітивно-комунікативної поведінки мовця, представляючи мовну особистість результатом внутрішніх психічних процесів та дискурсивних стратегій [14].

Серед визначених дослідниками провідних чинників значне місце посідає *дискурсивна поведінка мовця*, яка знаходить своє вираження у вмінні управляти прагматичними значеннями та вибудовувати комунікативний процес за допомогою обраних дискурсивних слів. Ступінь розвитку цих навичок свідчить про сформованість мовної свідомості та вміння моделювати смисли в реальних комунікативних актах [14, с. 7–11, с. 13–22].

До другого чинника виділимо *когнітивно-прагматичний стиль мовлення*, який зумовлює спосіб обробки інформації, рівень абстракції та інтерпретаційні здібності мовної особистості. У роботі підкреслено не тільки соціокультурний вплив – *суспільно-політичні та культурно-історичні чинники становлення особистості* [14, с. 201], але й когнітивну організацію дискурсу, яка визначає індивідуальні особливості мовця.

Досить вагомим маркером є *психотипологічна зумовленість мовної поведінки*, зокрема, інтроверсія, екстраверсія чи амбіверсія, які обумовлюють характер комунікативної діяльності: ступінь експресивності й комунікативної ініціативності, типові мовні звороти і поведінкові стратегії мовця [14, с. 211–213].

Паралельно з когнітивним та психологічними показниками вчені виокремлюють мовні чинники, на основі яких будується мовний профіль мовця [14, с. 202]. Мовознавці звертають особливу увагу на дискурсивні слова

– частки, займенники, числівники та інші функціональні семантичні одиниці, покликані закладати модальну, інтенціональну, структурну основу організації висловлень. Рівень оволодіння цими елементами прийнято вважати показником комунікативної компетенції мовця та його здатності до філігранної смислової регуляції дискурсу [14, с. 269].

Ідіостиль, сформований через повторювані мовленнєві патери, усталені лексичні вибори, домінуючі синтаксичні структури та індивідуальні стилістичні маркери, замикає концепцію авторів. У ній він розглядається не тільки як прояв мовної особистості, а й як чинник її подальшого розвитку, закріплюючи своєрідні семантичні домінанти, ціннісні орієнтири та мовленнєві наміри особи [14, с. 15].

Сукупність наведених положень засвідчує, що у концептах Т. Космеди, О. Олексенка й І. Павлової основоположними факторами формування мовної особистості є сукупність дискурсивних, когнітивних, психологічних та лінгвістичних чинників у процесі творення й інтерпретації мовленнєвих висловлювань. Зазначені фактори безпосередньо впливають на внутрішню організацію мовної свідомості та формують особистісну перспективу розвитку мовної особистості.

Подальший аналіз потребує звернення до наукової позиції А. Сотникова, у працях якого детермінанти формування й розвитку мовної особистості не подаються в окремій класифікації. Проте їх можна реконструювати на основі опису мовленнєвої поведінки та соціокомунікативних умов функціонування особистості, що становлять центральний об'єкт його досліджень. До спектра релевантних чинників належать *різні форми набутого досвіду* (мовний, когнітивний, комунікативний), а також *мотиваційно-ціннісні установки, соціально-рольові умови та дискурсивне середовище мовця* [38].

Доповнюючи окреслені універсальні фактори становлення мовної особистості, Т. Шуліченко пропонує іншу площину аналізу. Згідно з її дослідницькою оцінкою, головними чинниками формування мовної особистості є *гендерні стереотипи та психофізіологічні особливості*: вони

визначають особливості мовної поведінки жінок і чоловіків та утворюють окремі набори комунікативних стратегій [42, с. 292].

Ключовою тезою філологині є твердження, що мовна особистість розвивається в рамках культурно закладених гендерних моделей, які впливають на ступінь емоційності, мовленнєву активність, вибір мовних засобів і характер соціальної взаємодії. Усталені гендерні уявлення, домінуючі соціальні ролі та історично сформовані суспільні очікування зумовлюють стиль та внутрішню організацію мовлення [42, с. 294-295].

Систематизуючи напрацювання А. Сотникова та Т. Шуліченко, можна констатувати, що розвиток мовної особистості – це динамічний процес, де поєднуються внутрішні психологічні передумови та зовнішні соціокультурні впливи. У дослідженнях обох науковців простежується спільне положення: мовна особистість формується не під впливом окремих факторів, а завдяки цілісній системі взаємодіючих чинників.

Комплексний огляд розглянутих підходів засвідчує, що формування мовної особистості спричиняється взаємодією мовних, когнітивних, соціокультурних та психологічних детермінант, які отримують різні інтерпретаційні акценти у представників лінгводидактичного, лінгвокультурного та психолінгвістичного напрямків. Незважаючи на варіативність теоретичних моделей, дослідники схиляються до єдиної думки, що розвиток мовця неможливо підпорядкувати одному чиннику чи одновимірній схемі, адже особистість формується під час багатовимірного процесу: опанування мови, входження в соціокомунікативне середовище, накопичення культурних смислів та індивідуального розумового розвитку. У такій перспективі становлення мовної особистості вимагає гармонізації її внутрішніх структурних характеристик із соціально-комунікативними умовами взаємодії.

1.2 Типологія мовних особистостей та їхні характерні риси

Закономірним продовженням вивчення дефініції, структури та чинників формування мовної особистості є її типологія. Класифікація мовних особистостей дає змогу впорядкувати багатоаспектні прояви мовної поведінки індивіда, виокремити сталі когнітивні, комунікативні й аксіологічні характеристики та репрезентувати їх у вигляді узагальнених моделей. Оскільки мовна особистість, як зазначалося раніше, є динамічним і контекстуально варіативним утворенням, типологічні моделі не можуть претендувати на універсальність, однак вони дозволяють окреслити найбільш характерні закономірності мовної поведінки представників певних соціальних, культурних чи психологічних груп.

У сучасному мовознавстві типології мовних особистостей формуються на основі різнорідних критеріїв, таких як: освітньо-культурних, комунікативно-прагматичних, психологічних, ціннісно-аксіологічних тощо. Саме тому існує значна кількість класифікацій, які охоплюють різні дослідницькі підходи: психолінгвістичні моделі, що ґрунтуються на когнітивних характеристиках та індивідуально-психологічних властивостях мовця; лінгвосоціологічні, побудовані на соціотипних параметрах; лінгвокультурні, зорієнтовані на ціннісні домінанти й культурні сценарії; комунікативно-лінгвістичні, що описують домінантні комунікативні ролі та моделі поведінки з урахуванням ситуації й мети спілкування.

З-поміж описаних типологічних парадигм доцільно звернути увагу на модель, яка описує мовну особистість через рівень розвитку мовленнєвої культури. Відповідно до неї мовну особистість можна охарактеризувати як *елітарну, літературно-розмовну, фамільярно-розмовну, просторічну та професійно-обмежену*. Така класифікація представлена у роботі Ж. Горіної, вона спирається на положення, що мовна поведінка особистості віддзеркалює як індивідуальні навички мовця, так і характерні риси його колективної мовної практики. Кожний мовець є носієм усталеного стилю мовлення, а отже, кожна мовна особистість репрезентує конкретний тип мовленнєвої культури. У межах цієї концепції мовну особистість можна змалювати крізь призму

комунікативної майстерності, рівня нормативності, ступеня стилістичної варіативності і соціально прийнятих мовленнєвих практик [7, с. 95].

Провідним об'єктом наукового аналізу виступає елітарний тип мовної особистості. Йому властивий найвищий рівень мовленнєвої культури, визначальною характеристикою якої є свобода вибору й поєднання мовних засобів відповідно до будь-якої комунікативної ситуації. Така здатність відображає лінгвокреативність та високу комунікативну адаптивність мовця. Елітарній мовній особистості притаманні розвинена стилістична варіативність, точність і логічна вмотивованість висловлювання, естетична організованість тексту, а також складна внутрішня структура мовлення, що інтегрує інтелектуальну зрілість, сформоване мовомислення та вміння продукувати змістовні й стилістично довершені висловлювання [7, с. 98].

Комунікативна поведінка таких особистостей відрізняється схильністю до творення прецедентних текстів, активного використання інтертекстуальних зв'язків та креативних прийомів, що сприяє глибині й культурної насиченості мовлення. Залежно від дискурсу (наукового, епістолярного, медійного, художнього) проявляються відмінні елементи елітарної мовної особистості, однак, такі риси як: нормативність, інформативність, психологічна збалансованість і риторична виваженість, залишаються постійними [35, с. 160].

Апелюючи до концептуальної рамки А. Романченко, варто зазначити, що такий тип особистості відрізняється варіативністю реалізації: у випадку, якщо індивід володіє здатністю максимально ефективно використовувати стилістичні ресурси мови в усіх стилях, він постає *повнофункціональною* елітарною мовною особистістю, при обмеженні лише деякими стилями – *неповнофункціональним* [35, с. 160–161]. Описана внутрішня розмежованість засвідчує градуальний характер елітарності, яка розкривається співвідносно до особливостей комунікативної практики людини.

Після ознайомлення з елітарним типом мовної особистості, перейдемо до вивчення інших її різновидів, які відтворюють поступове зниження рівня

нормативності й стилістичної складності. Так, представнику *літературно-розмовного типу*, найпоширенішому серед освічених особистостей, властиве наслідування основних літературних норм з характерним використання помірних розмовних елементів та спрощень. Для носія *фамільярно-розмовного типу* притаманні емоційність, ситуативність, знижений рівень мовної виразності: домінування простих, розмовних мовних засобів. У рамках *просторічного типу* характерними є відхилення від літературної норми, вживання діалектних, стилістично маркованих і позанормативних одиниць, обмеження неформальними сферами мовлення. Паралельно з цим, виділяють *професійно обмежений тип*, мовлення якого відрізняється великою кількістю високоспеціалізованих термінів і стандартизованих мовних формул, що призводить до зниження гнучкості та обмеження стилістичної варіативності поза професійним контекстом [7, с. 95].

Підсумувавши провідні наукові підходи, А. Романченко пропонує не обмежуватись вищезгаданою класифікацією, на переконання дослідника, мовну особистість можна поділити на два основні типи: **полілектну** й **ідіолектну**. Полілектною називаємо мовну особистість, яка уособлює групу, професійну спільноту, соціальний прошарок, культурну чи вікову групу з притаманними їм властивостями: нормами комунікації, стереотипними моделями поведінки й типовими засобами вираження. Ідіолектна мовна особистість є окремим індивідом, який характеризується унікальним комплексом мовних засобів, які відображають його досвід, світогляд, стиль мовлення, темперамент і формують неповторний комунікативний стиль [35, с. 85].

Фахівчиня пропонує диференціювати описані типи мовної особистості за конкретними ознаками, формуючи у такий спосіб підтипи, зокрема: за *професійною чи громадською сферою діяльності*, за *національною належністю*, за *часовим виміром*, за *соціальним статусом*, за *національно-культурною ідентичністю*, за *місцем проживання*, за *гендерною*

характеристикою, за віковою категорією, за типом мовленнєвої культури, за мовними рівнями, за ставленням до співрозмовників [35, с. 85].

Представлена А. Романченко типологія мовної особистості становить значну теоретико-методологічну цінність, оскільки сполучає зовнішні (етнокультурний, соціокультурний) та внутрішні (біологічний, психологічний) мовні параметри, дозволяючи отримати цілісне уявлення про мовну поведінку індивіда. Завдяки синтезу цих параметрів, окреслену типологію можна застосовувати як для опису колективних мовних моделей, так і для аналізу мовлення окремих індивідуумів. За таких умов підхід науковиці виявляє значну аналітичну гнучкість і створює підґрунтя для здійснення досліджень у різних теоретичних напрямках.

У подальшому викладі важливо торкнутися психолінгвістичної моделі Т. Космеди та Н. Карпенко, вибудованої на розширеній психотипній класифікації К. Юнга. Їхній підхід ґрунтується на типологічному аналізі мовної особистості за двома незалежними критеріями: рівень володіння комунікативною компетентністю (сильна, посередня, слабка) та психотип індивіда (інтроверт, амбіверт, екстраверт). Внаслідок таких диференційних параметрів вчені виокремлюють дев'ять різновидів мовної особистості: *сильна інтровертна, сильна амбівертна, сильна екстравертна; посередня інтровертна, посередня амбівертна, посередня екстравертна; слабка інтровертна, слабка амбівертна, слабка екстравертна*. [17, с. 203].

У межах цієї моделі поняття інтроверта витлумачується як особистість зі когнівно-рефлексивною спрямованістю, що тяжіє до уникнення соціальної взаємодії. Характерними рисами такого психотипу є фокус на внутрішньому світі, стриманість у зовнішній комунікації та, відповідно, переважне використання внутрішнього мовлення, низький рівень експресивності, знижений темп мовлення, довші паузи між репліками, редуковані прояви невербальної комунікації. Натомість екстраверт постає особистістю, що проєктує свою когнітивно-мовленнєву діяльність у зовнішній простір, фокусуючись на оточуючих та навколишньому світі. Серед притаманних йому

ознак вирізняються плавність викладу, швидкий темп, гучне мовлення, лексико-синтаксична експресивність, активне використання невербальних засобів комунікації. Поєднуючи риси інтроверта та екстраверта, амбіверт є особою, яка відрізняється комунікативною гнучкістю: вмінням адаптувати мовленнєву поведінку відповідно до комунікативних обставин, виявляти ситуативно як стриманість, так і комунікабельність, та збалансованим набором вербальних і невербальних засобів [17, с. 202–204].

Суттєвого значення набуває ступенева класифікація комунікативної компетентності, яка визначає якість мовленнєвої діяльності людини. У напрацюванні Т. Космеди та Н. Карпенко поняття сильної мовної особистості ототожнюється з елітарним типом мовленнєвої культури, до властивих їй ознак вони відносять авторський стиль комунікації, креативність, зрозумілість викладу, відповідність мовлення стандартам етики, здатність успішно втілити комунікативну мету, притаманне бажання безперервного поповнення знань, високий рівень інтелектуального розвитку і структурованості мовлення. Відповідно до положень науковців посередня мовна особистість відрізняється систематичними порушеннями мовленнєвих норм, обмеженою палітрою стилістичних прийомів, відсутністю бажання постійно поглиблювати знання, некритичним засвоєнням мовленнєвих моделей, поширених у медіа просторі. Водночас слабка мовна особистість відноситься до літературно-розмовного та фамільярно-розмовного рівня, володіє низьким рівнем комунікативної компетенції, відсутністю інтелектуального зростання, обмеженою системою мовних засобів, позастандартними мовними засобами [17, с. 200–202].

Важливим уточненням є теза: рівень комунікативної компетентності є показником інтелектуального розвитку і не спричинений типом темпераменту, разом із тим, приналежність людини до конкретного психотипу залежить від генетичних та соціальних факторів. Зазначені критерії лише разом актуалізуються в мовленнєвій практиці індивіда [17, с. 203].

Зіставлення розглянутих концепцій дозволяє констатувати, що в основі сучасних типологій мовної особистості лежать досить різнопланові методичні

засади, проте кожна з них покликана відобразити варіативність мовленнєвої поведінки індивіда. Так, за допомогою класифікації Ж. Горіної за типом мовної культури можна простежити ступені нормативності та стилістичну варіативність мовлення особистості, тоді як модель А. Романченко, що репрезентує розширений діапазон соціокультурних і психологічних характеристик, зумовлює можливість окреслити колективні й індивідуальні прояви мовленнєвої діяльності особи. Психолінгвістична концепція Т. Космеди і Н. Карпенко розкриває особливості індивідуальної мовленнєвої поведінки та її внутрішні детермінанти. У своїй цілісності ці моделі створюють концептуальний фундамент для комплементарних аналітичних перспектив, які дозволяють гнучко визначати мовну особистість у відповідності до поставлених дослідницьких завдань.

1.3 Мовні маркери як засіб репрезентації мовної особистості

Охарактеризувавши загальнотеоретичні засади організації мовної особистості, логічним видається звернення до тих мовленнєвих проявів, що відображають практичне функціонування означених структур. Дедалі частіше сучасні лінгвістичні студії апелюють до проблематики мовних засобів, які відображають особистісний стиль комунікації мовця – мовних маркерів. Вони репрезентують стійкі характеристики мовленнєвої поведінки людини: способи організації її мовлення, унікальні мовні звички, лексико-семантичні відтінки висловлень, інтеракційні відношення: стосунки між нею і адресатом, специфіку мовного досвіду й соціальну ідентичність тощо [70, с. 36].

З семіотичної перспективи мовні маркери належать до групи одиниць, які виконують функцію знаків інтерпретації, направляючи адресата повідомлення до потрібного способу його розуміння [57, с. 3]. Цей принцип базується на класичній моделі Ч. Пірса, де знак розглядається як складна система відносин у поєднанні трьох складників: те, що позначає (репрезентамен), те, що позначається (об'єкт) і те, як це сприймається

(інтерпретант). У такий спосіб матеріальна форма знака (його зовнішнє вираження, доступне людському сприйняттю) набуває значення виключно у співвідношенні з реальністю (об'єктом) та її інтерпретацією у свідомості реципієнта [57, с. 2].

Напрацювання американського науковця пропонують трикомпонентну структурну модель знака: *ікона*, що позначає об'єкт завдяки власним властивостям, незалежно від його існування; *індекс*, що відображає об'єкт через реальний вплив цього об'єкта; *символ*, що визнає об'єкт відповідно до узвичаєного закону чи спільної асоціації. Особливого значення в мовленнєвому вимірі набуває поняття індексу, яке ототожнюється з концепцією маркера, що пов'язаний з характеристиками мовця, які реципієнт сприймає як ознаки особистості [57, с. 2].

Окреслена модель Ч. Пірса описує процес виникнення маркерів особистості під час комунікації. Ряд своєрідних характеристик індивіда від інтонації, темпу мовлення, вибору лексико-стилістичних засобів чи синтаксичних конструкцій до риторичних стратегій та просодичних акцентів виконує функцію знака, що репрезентує особистість мовця, його фізичні параметри, психоемоційний стан або соціальну роль. Взаємозв'язок між характеристиками та їхніми значеннями може бути *природнім і довільним* (зокрема, артикуляційна чіткість може свідчити про фізичний стан мовного апарату: патології або втому), або *умовним і конвенційним* (зокрема, вибір лексичних одиниць може вказувати на групову належність) [57, с. 2–3].

Таким чином, у межах семіотики мовні маркери трактуються як знаки, що функціонують у мовленні за рахунок здатності породжувати відповідну інтерпретацію. Одночасно вони можуть свідчити про фізичні особливості, відображати емоційні переживання або сигналізувати про соціальну ідентичність. Втім, головною їхньою роллю є посередництво між мовцем і слухачем, що породжує смисли у процесі сприйняття й осмислення інформації, забезпечуючи багатовимірність взаємодії.

Розвиваючи семіотичну модель Ч. Пірса, Д. Аберкромбі створив одну з найперших чітких класифікацій маркерів мовної особистості на основі поняття індексу. Відповідно до його авторського підходу мовні індекси можна поділити на три групи: *ті, що вказують на належність до конкретної групи* (пласт мовленнєвих характеристик, зумовлених соціокультурним середовищем); *ті, що відображають особистість* (пласт мовленнєвих характеристик, що відтворюють своєрідну специфіку мовця, до прикладу: фізіологічні властивості мовного апарату, усталені інтонаційні та артикуляційні патерни); *ті, що демонструють мінливі стани мовця* (пласт ситуативних мовленнєвих характеристик, спричинених контекстом й афектом) [44, с. 7-9].

Залучаючи модель Д. Аберкромбі як семіотичний фундамент, дослідники Дж. Лавер і П. Трудгіл вводять додаткову, «перехресну» класифікацію мовних маркерів відповідно до типу позначуваної характеристики. У їхній класифікації розрізняють [57, с. 3]:

- *соціальні маркери*, які позначають територіальну, статусну чи професійну належність;
- *фізичні маркери*, які вказують на вік, гендер, стан здоров'я чи тип статури;
- *психологічні маркери*, які віддзеркалюють риси характеру та емоційний стан.

Підсумовуючи, бачимо, що типологія Д. Аберкромбі ґрунтується на функціональній природі маркерів, тоді як Дж. Лавер і П. Трудгіл у запропонованій моделі звертають увагу на характеристики, що маркери відображають. Синтез двох наукових доробків призводить до точнішого опису маркерів мовної особистості і лягає в основу сучасної лінгвоперсонології, де один мовний сигнал може виконувати декілька індексальних функцій.

Подальший розвиток зазначеної теорії у лінгвістиці спричинив зміщення дослідницької уваги до розгляду маркерів мовної особистості через окремі мовні та мовленнєві рівні, що узгоджується з підходами, запропонованими у

працях Т. Космеди та Н. Карпенко, які підкреслюють значущість індивідуальних лексичних, граматичних і фонетичних характеристик у формуванні ідіолекту [17].

На лексичному рівні маркерами вважаються стійкі індивідуальні лексеми, типові номінації, професійно зумовлений словник, улюблені слова та прецедентні одиниці – ті елементи, що відтворюють соціокультурний досвід мовця та фіксують особливості його мовленнєвого мислення. Дослідження О. Селіванової підтверджують, що лексичний вибір є одним із найпотужніших індикаторів індивідуальної специфіки, оскільки він актуалізує когнітивні та емоційні домінанти суб'єкта [36, с. 36]. Значущість лексичного рівня підкреслюють також Т. Космеда та Н. Карпенко, які розглядають добір лексем як індекс комунікативної компетентності мовної особистості [17].

На морфологічному та синтаксичному рівнях маркерами постають характерні граматичні моделі – регулярні словотвірні форманти, стабільні синтаксичні побудови, особливості темпоральності мовлення та композиційні структури. Саме граматику, за спостереженням Ю. Кочергана, відображає “системний бік індивідуального мовлення”, адже повторювані граматичні схеми стають когнітивними патернами концептуалізації світу (Кочерган, 2010). На синтаксичні маркери також звертає увагу Н. Лавріненко, аналізуючи комунікативні ролі та мовленнєві тактики в кінодискурсі, де стійкі граматичні форманти задають індивідуальний темп і спосіб мовленнєвої взаємодії [21].

Фонетичні маркери, за класичними працями Д. Аберкромбі та його послідовників, репрезентують фізичні та психологічні параметри мовця – інтонаційний контур, паузування, тембр, акцентні звички, які формують упізнаваний звуковий портрет особистості [44]. Українські дослідники, також зазначають, що фонетичні особливості тісно пов'язані зі соціальною ідентичністю мовця, оскільки акустичні характеристики зберігають сліди регіональних, вікових та емоційних маркерів [14].

Прагматичними маркерами називають лінгвістично закодовані сигнали, які не належать до пропозиційного змісту речення (фактичної інформації

повідомлення), втім, виконують низку специфічних функцій: організовують дискурс (організують послідовність мовлення), скеровують перебіг розмови (структурують початок, кінець чи паузацію репліки), повідомляють про наміри мовця, передають його ставлення до адресата та повідомлення (виражають оцінку та емоції) [48, с. 98-99].

Прагматичні маркери класифікуються залежно від їхньої ролі, функцій у мовленні та формальної будови. Якщо проаналізувати основні наукові підходи, можна виділити три найвпливовіші концепції поділу: за Д. Шифрін [63], Б. Фрейзером [49] та К. Аджмер [45]. Так, з огляду на функціональний аспект, Шифрін виокремлює: текстові, міжособистісні та інтерактивні прагматичні маркери. Якщо текстові маркери сприяють організації дискурсу й відображають його структуру та зв'язність думок: *firstly, secondly, consequently*, то інтерперсональні маркери регламентують соціальну взаємодію, засвідчують ввічливість та підтримують громадську мораль: *sorry, please, thank you*. Водночас інтеракційні маркери забезпечують плавність спілкування та дозволяють передавати реакції, коментарі чи позицію мовця: *you know, let me think, what I mean is, look, so* [63].

Б. Фрейзер вважає, що прагматичні маркери визначають спосіб інтерпретації висловлювання, тому необхідно розділити їх за відповідними прагматичними значеннями: **вигуки** (відтворюють спонтанну реакцію мовця, його емоції), **модальні частки** (коригують ступінь впевненості, визначають ставлення до отриманої інформації), **прислівникові звороти** (надають ситуативну оцінку, розкривають зміст твердження), **дискурсивні маркери** (встановлюють взаємозв'язок між окремими складовими дискурсу і забезпечують інтерпретацію висловлювань) [49].

К. Аджмер обґрунтовує потребу розмежування прагматичних маркерів за формальною будовою: однослівні (зазвичай слугують для позначення згоди, підтвердження, емоційної реакції чи логічного переходу між репліками) та багатослівні (відрізняються багатофункціональністю, ситуативністю, сприяють гнучкості комунікації) [45].

Варто додати, що у низці новітніх досліджень дискурсивні маркери пропонують розглядати як окремий різновид маркерів, однак на наш погляд такий підхід не є методологічно виправданим, оскільки дискурсивність становить одну з функцій прагматичних маркерів, а не автономний тип.

Проведений концептуальний аналіз свідчить: прагматичні маркери не можна класифікувати одновимірно. Адже кожна одиниця може виконувати відразу декілька функцій, належати до різних прагматичних категорій і набувати нових форм залежно від контексту. Зазначене вказує на поліфункціональний характер прагматичних маркерів і їхню вагому залежність від інтенції мовця та особливостей комунікативної ситуації. Водночас для всіх моделей характерна єдина тенденція: прагматичні маркери виступають ключовими інструментами організації мовлення, регуляції міжособистісної взаємодії та керування інтерпретацією дискурсу.

Стилістичні маркери, відповідно до сучасних підходів до вивчення індивідуального стилю мовлення, фіксують характерне поєднання мовних засобів, зокрема, тропів, стилістичних фігур, реєстрових зрушень і ритміко-інтонаційних моделей, які формують цілісну мовну манеру мовця. О. Селіванова наголошує, що стилістичні маркери є поверхневою матеріалізацією глибинних когнітивно-емоційних структур, які роблять індивідуальний стиль комунікації впізнаваним [36, с. 553-560].

Узгоджуючи ці наукові підходи, можна констатувати, що рівневі (лексичні, граматичні, фонетичні) та надрівневі (прагматичні й стилістичні) маркери функціонують у тісній взаємодії, відтворюючи специфіку ідіолекту та забезпечуючи комплексне моделювання мовної особистості. Саме їх сукупність формує багатовимірний портрет мовця, де мовна система та комунікативна поведінка постають у нерозривній єдності.

Мовні маркери постають як узгоджена система індикаторів, що виявляє індивідуальні риси мовця через семіотичні механізми індексації та прояви на різних мовних рівнях. Залучення моделі Ч. Пірса й класифікацій Д. Аберкромбі, адаптованих у працях Дж. Лавера та П. Трудгіла, показує, як

окремі мовні характеристики набувають інтерпретаційної сили й сигналізують про фізичні, соціальні чи психологічні параметри особистості. Подальший аналіз лексичних, граматичних, фонетичних, прагматичних і стилістичних ознак засвідчує їхню взаємодію та ключову роль у формуванні індивідуального стилю комунікації, що створює підґрунтя для цілісного опису структури мовної особистості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Проведений теоретичний аналіз дає змогу окреслити поняття мовної особистості як складне, багаторівневе та динамічне явище, що формується під впливом мовних, когнітивних, психологічних і соціокультурних чинників. Унаслідок вивчення різних наукових підходів з'ясовано, що мовна особистість не може бути зведена до окремого мовного механізму чи сукупності мовленнєвих навичок: її сутність визначається інтеграцією вербально-семантичних, концептуально-когнітивних і прагматичних компонентів, які забезпечують не лише структуру мовлення, а й спосіб сприйняття та конструювання індивідуального досвіду.

Встановлено, що формування мовної особистості зумовлюється не ізольованими факторами, а комплексною дією зовнішніх і внутрішніх умов, серед яких важливу роль відіграють мовний досвід, соціалізація, культурне середовище, мотиваційні та психологічні параметри розвитку. Це дозволяє визначити мовну особистість як відкриту систему, чутливу до соціальних контекстів і здатну до постійної трансформації.

Типологічні моделі, розглянуті у науковій літературі, не мають універсального статусу, однак їх порівняльний аналіз показує, що різні підходи, зокрема, лінгвокультурний, соціолінгвістичний, аксіологічний, спрямовані на виявлення сталих закономірностей мовленнєвої поведінки та її функціональної зумовленості. Звідси випливає, що типологізація мовних особистостей виконує не лише класифікаційну, а й інтерпретаційну функцію, оскільки надає можливість дослідити взаємозалежність між когнітивними стратегіями мовця, його комунікативними намірами, соціальними ролями та культурними орієнтирами.

Таким чином, мовна особистість постає як багаторівнева система, що відображає мовні знання, когнітивні структури та комунікативно-прагматичні механізми індивіда і забезпечує його здатність створювати, інтерпретувати та регулювати мовлення відповідно до соціокультурних умов.

РОЗДІЛ 2 АНГЛОМОВНИЙ КІНОДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ

2.1 Визначення поняття «кінодискурс» та його головних характеристик

Із розвитком кіноіндустрії дослідники дедалі більше зосереджують увагу на комунікативних процесах, що лежать в основі створення та сприйняття кіно- і телепродукції. У сучасних умовах мистецтво кіно перетворилося на вагомий інструмент масової комунікації, а відтак актуалізувало потребу аналізу мовних засобів, моделей та механізмів породження смислу в межах аудіовізуального повідомлення. Розуміння впливу аудіовізуального контенту на суспільство потребує вивчення взаємодії вербальних і невербальних компонентів, специфіки їхнього поєднання та принципів формування цілісного висловлювання. У зв'язку з цим кінодискурс поступово набув статусу окремого об'єкта лінгвістичного аналізу, що вимагає детального опису й ретельного структурно-функціонального опрацювання.

Перед тим, як перейти до розгляду цього феномену, варто звернутися до загального визначення поняття дискурсу як практичного втілення мови (усної чи письмової), організованого навколо певної теми чи значення. Згідно з теоретичним аналізом Н. Ісла, поняття дискурсу можна кваліфікувати як структурну одиницю мови на рівні тексту, мовленнєву практику, комунікативну (спосіб спілкування) і соціальну (мова в суспільстві, що формує уявлення, відносини та ідеї) поведінки [54]. Уточнюючи попередню думку, вважатимемо, що дискурс репрезентує спосіб функціонування мови у житті людини для передачі інформації, соціальних смислів та взаємин.

Відповідним чином кінодискурс уособлює зв'язний текст, який складається з вербального (мовлення персонажів, їхні діалоги чи монологи), невербального (аудіовізуальний ряд, зокрема, музика, монтаж, паузи тощо) й екстралінгвістичного (культурно-соціальні умови чи режисерський задум)

компонентів. Характерними його особливостями є цілісність, інформативність, медійність, орієнтація на досягнення конкретної комунікативної мети, колективне авторство зі спрямованістю на кіноглядацьке сприйняття [23, с. 94].

Виходячи з окресленої логіки, А. Шнайдер ототожнює поняття кінодискурсу з креалізованим (утвореним на основі інтеграції вербальних та невербальних засобів) та мультимодальним (сприйманим через поєднання вербальних і невербальних засобів) явищем. Як зазначає авторка, кінодискурс сформований на основі сценарію, проте його реалізація можлива лише завдяки функціонуванню інструментів кіномови (або кінотексту), що представляє мовлення персонажів, поєднаних з планом, монтажем, художнім простором та звуковим рядом [41, с. 170]. У наведеній інтерпретації кінодискурс — це феномен, що синтезує властивості художнього тексту, аудіовізуальної композиції і соціокультурно зумовлених комунікативних актів.

Додатковий аналітичний ракурс відкриває Т. Крисанова, яка вважає, що термін кінодискурс виник внаслідок лінгвістичного аналізу поняття кінотексту, який у її роботі постає семіотичним повідомленням, створеним за допомогою мовних і кінематографічних знаків, що глядач тлумачить відповідно до отриманого досвіду й знань [18, с. 98]. До основних властивостей кінотексту мовознавиця зараховує дворівневу структуру (об'єднує візуальний та звуковий ряди), інтертекстуальність (містить алюзії на інші тексти чи культурні коди), модальність (демонструє суб'єктний авторський погляд навіть на об'єктивні образи), адресованість (спрямований на масову аудиторію), медійність (належить до сфери екранної комунікації), аудіовізуальну природу (результат інтеграції аудіо-, візуальних елементів, монтажу й тексту). Оскільки фахівчиня стверджує: кінотекст у поєднанні з його екстралінгвістичними чинниками впливу створюють кінодискурс [18, с. 99], можемо припустити, що вищеперераховані особливості також характеризують кінодискурс.

У межах сучасної лінгвістики Т. Крисанова виокремлює п'ять основних підходів до тлумачення кінодискурсу, зокрема, семіотичний, де кінодискурс постає сукупністю іконічних (зображення, кадри), індексальних (жести, інтонації, монтажні переходи) та символічних (мовні елементи, культурні коди) знаків; перекладознавчий, де кінодискурс є мультимодальним текстом масової комунікації, адаптованим до вимог конкретної культури; когнітивний, де кінодискурс тлумачиться як модель, що активує мисленнєві процеси глядача: властиві йому способи сприйняття та інтерпретації інформації; соціолінгвістичний, де кінодискурс відтворює соціальні ролі та статусні зв'язки через мовні й аудіовізуальні засоби; текстоцентричний, де кінодискурс ототожнюється з культурно-комунікативним текстом у лінгвопрагматичному вимірі; дискурсивний, де кінодискурс постає формою комунікації з метою, учасниками, контекстом і засобами реалізації [18, с. 99-100]. Таким чином, кінодискурс охоплює не лише художній сценарій фільму, а й процес його продукування і реценції, учасниками якого є колективний автор і реципієнт.

Зважаючи на те, що кінодискурс функціонує як семіотично-комунікативний простір, варто також наголосити на його структуризаційній моделі. Так, наприклад, В. Щербак розкриває дуалістичну будову кінодискурсу, виокремлюючи внутрішній та зовнішній складники. Згідно з положеннями дослідниці, внутрішній рівень кінодискурсу становлять етноскладники – продукти комунікативної діяльності, що мають зміст і семіотичну форму та виконують усі основні дискурсивні функції, за винятком рекламної, а також відрізняються цілісністю й довершеністю [43, с. 54]; водночас зовнішній рівень репрезентований екстоскладниками – продуктами комунікативної діяльності, що мають зміст і семіотичну форму, спрямовані на привернення уваги й пробудження інтересу цільової аудиторії, що відзначаються відносною цілісністю та лаконічністю [43, с. 54–55].

Якщо до основних компонентів етноскладників належать *кіносценарій* (текстова основа фільму), *кінотекст* і його елементи: *кінодіалог* (відтворення комунікативної взаємодії персонажів), *кінорепліка* (висловлювання персонажа

в межах діалогового мовлення) й *субтитри* (графічні зображення реплік) [43, с. 54], то до ектоскладників відноситься *кінотрейлер* (монтажна добірка вражаючих кадрів фільму), *кіноанонс* (короткий попередній перегляд майбутнього фільму), *кінослоган* (звукова або графічна фраза, що втілює суть фільму) [43, с. 55].

Важливо зазначити ієрархічну впорядкованість описаних компонентів: у науковій роботі В. Щербак наголошує на першорядності етноскладників, де особливу роль відіграє кіносценарій як лінгвальний фундамент всієї смислової і комунікативної організації кінодискурсу, після нього постає кінотекст та його структурні компоненти, і вже найнижчу ланку займають ектокомпоненти, які займаються популяризацією і промоцією контенту. При цьому науковиця акцентує увагу на співзалежності екто- та ентоелементів: ектоскладники не є ізольованими текстами, незалежними від кінострічки. Вони завжди ґрунтуються на матеріалах етноскладників [43, с. 55].

Таким чином, розглянута структура кінодискурсу засвідчує його рівневу організацію та комплексну реалізацію вербальних, невербальних та аудіовізуальних елементів. Саме тому для проведення цілісного дослідження слід розглянути типологізацію кінодискурсу, яка дозволить класифікувати його різновиди взаємності від визначальних показників. На думку І. Лавріненко, кінодискурс можна класифікувати за рядом критеріїв, зокрема, формальними (спосіб передачі повідомлення), функціональними (роль дискурсу у взаємодії) й змістовними (жанрова спрямованість) ознаками, та категоріями дискурсу (інформативність, ситуативність, інтертекстуальність, комунікативні стратегії й тактики) [21, с. 8].

Спираючись на це твердження, науковий доробок А. Шнайдер репрезентує узгоджену систематизацію основних класифікацій кінодискурсу [41, с. 171]:

- *за формою передачі повідомлення: усний* (природна і спонтанна мова персонажів, відображена у репліках з виразною інтонацією, яку автор моделює одночасно для створення екранної реальності та художньої

складової твору) і писемний (текстові елементи стрічки, такі як: субтитри, надписи, титри, інтегровані в кінореальність);

- *за кількістю учасників кінодіалогу*: монологічний і діалогічний;
- *за адресатом мовлення*: інституційний (статусно-орієнтоване мовлення, що відбувається між представниками різних соціальних груп та класів) і персональний (індивідуальне, буденне спілкування між персонажами, властиве художньому дискурсу);
- *за принципом кооперації*: кооперативний (спрямований на співпрацю, коли мовці прагнуть заохотити слухача до дії або взаємодії) і конфронтативний (характеризується розбіжністю поглядів і пріоритетів, внаслідок чого виникають конфліктні ситуації в спілкуванні);
- *за жанровою спрямованістю*: художній або ігровий (стилізоване мовлення персонажів, побудоване на іконічних знаках та естетичній функції; використовує розмовний стиль, просторіччя, жаргони, діалекти, оброблені у сценарії) і документальний або неігровий (відтворення справжніх подій або наукових кінострічок, де першочергове значення мають фактичність і інформативність).

З огляду на вищенаведені категорії, можна виявити низку властивостей, які забезпечують функціонування кінодискурсу в аудіовізуальному середовищі та характеризують його унікальність як окремого виду дискурсу. Серед них можна виділити:

- *поліструктурність*, яка полягає у взаємодії текстових, візуальних, звукових та кінематографічних аспектів, які разом утворюють семантичну основу кінокартини [41, с. 169-172];
- *ситуативність*, яка визначається співвідношенням реплік із кінематографічним простором, динамікою подій та монтажною композицією [21, с. 8];

- *інформативність*, яка втілюється за допомогою мовлення персонажів, композиційних переходів, експозиції й наративних прийомів, що розвивають сюжет [21, с. 8];
- *інтертекстуальність*, яка виявляється у використанні культурних, жанрових, стилістичних та метамовних алюзій, що посилюють семантичні зв'язки твору з глобальним культурним простором [41, с. 172];
- *стратегічність комунікації*, яка передбачає добір мовних і позамовних засобів комунікації згідно з роллю персонажа, жанром кінокартини та комунікативною метою епізоду [21, с. 8];
- *жанрову і стилістичну варіативність*, яка впливає на вибір лексичних і граматичних засобів, ритму й тону кінотексту, дозволяє розмежувати окремі підтипи кінодискурсу [23, с. 96–97];
- *прагматична спрямованість*, яка проявляється у створенні динаміки сюжету, конфлікту, напруги або комічних ситуацій за допомогою не лише опису зображуваних подій, а й мовлення персонажів [23, с. 96–97].

Таким чином, кінодискурс є особливим комунікативним простором, у якому слова, звуки та образи тісно переплітаються, породжуючи не лише художню основу кінокартини, а й нову модель соціокультурної взаємодії, у межах якої він здатний одночасно інформувати, емоційно впливати і створювати культурні коди. Завдяки цьому можна стверджувати: кінодискурс – це середовище, де комунікація стає багатовимірним явищем, а кожна кінострічка є унікальним актом культурного діалогу.

2.2 Особливості відтворення кінодискурсу засобами аудіовізуального перекладу

Сучасні перекладознавчі дослідження дедалі частіше звертають увагу на переклад кінопродуктів, позаяк саме у цій площині найяскравіше проявляється

роль перекладача як медіатора через неможливість дослівного відтворення вихідного тексту. Традиційне уявлення перекладу як «прозорого відтворення» оригіналу, втілене в таких метафорах, як «дзеркало» чи «скляне пано», давно ставиться під сумнів, оскільки переклад завжди передбачає інтерпретацію, переосмислення та адаптацію змісту відповідно до норм і вимог цільової культури [67, с. 127]. Користуючись формулюванням А. Лефевра, можна сказати, що будь-який переклад є своєрідною рефракцією, зміщенням значення, спричиненим культурними, ідеологічними та прагматичними чинниками [58]. Від обраних перекладачем стратегій залежить те, як глядач інтерпретуватиме твір: від максимальної наближеності до норм рідної мовної системи (одомашнення) до збереження іншомовної специфіки (відчуження) [67, с. 132–134].

У межах цієї теоретичної парадигми кінопереклад класифікується як різновид аудіовізуального перекладу – відтворення мультимодальних і мультимедійних текстів іншою мовою за допомогою засобів іншої культури; тобто переклад текстів, зміст яких формується шляхом поєднання мови, зображень, музики та кольорів, синхронізованих із перебігом подій на екрані [66, с. 51]. Зважаючи на це, перекладач працює як із лінгвістичною формою, так і з комплексною мультимодальною структурою, яка обумовлює смислотворчу здатність висловлювання. Тому під час перекладу кінодискурсу перекладачеві доводиться враховувати взаємодію кількох семіотичних каналів – вербального та невербального (аудитивного або візуального).

У підтвердження окресленої думки варто звернутися до спостережень А. Голик і Т. Туровської, які звертають увагу на так звані екранні фактори кінодискурсу – сукупності відео- та аудіо-параметрів кадрів, які впливають на сприйняття висловлювання глядачем. Згідно їхніх тверджень, прагматична основа комунікації формується композицією кадру, рухом камери, тембром голосу, звуковими ефектами і навіть освітленням [52, с. 26].

Зрештою, такий мультимедійний характер кінодискурсу зумовив появу багатьох технічних підходів, які допомагають представити перекладений текст

відповідно до аудіовізуальної структури кінокартини. Основними видами відтворення кінодискурсу в сучасному аудіовізуальному перекладі є *дублювання (або дубляж), субтитрування та синхронний закадровий переклад* [2, с. 137]. Кожен з них передбачає роботу з текстом, який необхідно синхронізувати з візуальним рядом, монтажем та артикуляцією персонажів.

Зокрема, дубляж, як найбільш руйнівний вид перекладу, передбачає повну заміну звукової доріжки оригінального відеопродукту звуковою дорізкою цільової мови [47, с. 176]. Відповідно до К. Мартінез, перекладач займає найпершу ланку у складному процесі дублювання, його текст не можна назвати остаточним, це лише чернетка, що зумовлює початок цілісної роботи редакторів, режисерів, синхронізаторів та акторів озвучення. Фахівчиня порівнює цей процес з конвеєрною лінією, де кожен етап роботи взаємопов'язаний і має виконуватися у встановленому ритмі й порядку: від отримання матеріалів до перекладу, редагування, синхронізації, поділу на тейки, роботи режисерів і акторів, фінальної редакційної перевірки та кінцевого узгодження. Затримка або ускладнення одного з поданих етапів може вплинути на весь виробничий цикл [59, с. 3–5].

З лінгвістичної перспективи зауважуємо, що дублювання супроводжується переозвученням усіх персонажів (своєрідні фонетичні засоби героїв, зокрема, інтонація і мелодика, темп і ритм мовлення, наголос і паузація, тембр голосу підлягають істотним змінам), чіткою синхронізацією з відеорядом (кінотекст адаптується до рух губ, артикуляції та ритму акторів оригіналу), змінами у вихідному тексті (для природності звучання й візуальної узгодженості реплік, редактор дубляжу повинен вдаватися до значних коригувань), адаптацією оригінальної мовної системи до вимог цільової мови (використання виключно дослівного перекладу не зможе забезпечити адекватності висловлювань) [66, с. 51]. На думку І. Гаман та О. Чайковської, головна мета дубляжу полягає у створенні ілюзії автентичності звучання, що змушує глядача сприймати персонажів як носіїв цільової мови [2, с. 139].

Натомість субтитрування передбачає стислий переклад діалогів, доступний у вигляді друкованого тексту, розміщеного у нижній частині екрану [66, с. 52]. За висновком Д. Санчес, у практиці субтитрування немає уніфікованих стандартів роботи: кожна кіностудія розробляє власні методи залежно від своїх технічних ресурсів, особливостей матеріалу та вимог замовника. Попри значну варіативність, науковиця виділяє набір ключових завдань, характерних для будь-якого проєкту субтитрування, серед яких - переклад діалогів, їх адаптація до часових і просторових обмежень екрану та часове розмежування сегментів субтитрів (спотінг) [62, с. 9-10].

Д. Санчес виокремлює чотири базові методи субтитрування, які різняться насамперед послідовністю виконання основних операцій [62, с. 10-17]: 1) *попередній переклад – адаптація – спотинг*: заздалегідь перекладений список реплік адаптується до субтитрування перед синхронізацією (головна перевага цього методу полягає в можливості оперативного виконання замовлення, втім основний його недолік у тому, що перекладач не контролює остаточний вигляд тексту: адаптація зазвичай передбачає зміну структури діалогів, скорочення реплік або їх переформатування відповідно до технічних вимог); 2) *попередній переклад – спотинг – адаптація*: після попереднього перекладу визначають час появи та зникнення кожного субтитру, а вже потім відбувається адаптація тексту (з одного боку, така послідовність забезпечує точнішу сегментацію, а з іншого — є ризик втратити сенс висловлювань, бо все підлаштовується під фіксовані таймінги); 3) *адаптація – спотинг – переклад*: спосіб здебільшого використовується у багатомовному субтитруванні, попередньо створюються субтитри мовою оригіналу, а згодом вони перекладаються на інші мови (у такий спосіб досягається однакова сегментація тексту всіма мовами, проте суттєво ускладнюється робота перекладача, який повинен адаптувати зміст до чітких обмежень щодо кількості символів та часу); 4) *переклад/адаптація – спотинг*: перекладач виконує переклад, адаптацію та спотинг одночасно (найбільш вдалий, втім

найрідкісніший метод субтитрування, що вимагає високої професійної підготовки й вміння розділяти текст на сегменти).

Таким чином, ключове завдання перекладача – не просто передати зміст діалогу, а створити окрему комунікативну одиницю у формі субтитру, яка відповідатиме ритму фільму, читабельності та когнітивним здібностям глядача.

Незалежно від обраної моделі, завершальний етап субтитрування також потребує ретельного контролю, який охоплює двоступеневу перевірку [62, с. 10]:

1. читання тексту носієм мови без відеосупроводу дозволяє виявити стилістичні, граматичні та логічні помилки, які могли залишатися непоміченими під час роботи з відеоматеріалами;
2. моделювання - перегляд кінопродукції з готовими субтитрами для виявлення помилок, які могли бути пропущені на попередніх етапах; відбувається перевірка синхронізації, довжини субтитрів, швидкості читання, відповідності ритму кадрів та переходів між сценами.

Отже, двоетапний процес перевірки слугує «фільтром», який послідовно затримує різні типи помилок: передусім, винятково текстові, а потім – ті, що з'являються лише у взаємодії з відеорядом. Така комбінація сприяє досягненню максимальної відповідності субтитрів до темпу кінострічки без порушення цілісності глядацького сприйняття.

У сучасній перекладацькій практиці, як відзначає Д. Санчес, однією з найгостріших проблем є розбіжність між стратегіями субтитрування та дублювання. Під час дублювання перекладач отримує більше простору для адаптації, бо оригінальна звукова доріжка недоступна для глядача; тому можна вільно переформулювати репліки з урахуванням жанрової специфіки та мовних норм цільової аудиторії. У свою чергу, субтитрування вимагає більш суворого дотримання вихідного тексту, оскільки глядач одночасно сприймає і звук, і переклад [62, с. 12–13].

Якщо обидві версії (озвучена і субтитрована) представлені на цифрових платформах, то відмінності у перекладі виявляються особливо помітними, починаючи від ступеня скорочення тексту і закінчуючи стилістичним і прагматичним тоном, зокрема при передачі гумору та ідіом. Це яскраво простежується, коли субтитри створено безпосередньо з кінострічки, тоді як дубляж базується на адаптованому сценарії перекладу. Таке протиставлення свідчить про автономність субтитрування як виду перекладацької діяльності, яка має власні норми, обмеження та вимоги щодо відповідності кіно- та телесеріалам, а отже, не може вважатися похідною або другорядною формою дубляжу [62, с. 13–14].

Після окреслення особливостей субтитрування та дубляжу доцільно звернутися й до третього способу відтворення кінодискурсу – синхронного закадрового перекладу, який у сучасній практиці посідає проміжну позицію між двома попередніми типами. На відміну від дубляжу, що повністю замінює оригінальні голоси акторів, закадровий переклад передбачає накладання перекладених реплік поверх вихідної звукової доріжки, яка продовжує звучати у фоновому режимі, створюючи ефект автентичної присутності оригіналу [60, с. 133]. Ця подвійна звукова структура зумовлює специфічні синхронізаційні вимоги: переклад має збігатися з темпоритмом сцени, проте не потребує точного узгодження з рухом губ, що забезпечує більшу свободу у формулюванні реплік. Здебільшого такий метод застосовують у документальних фільмах, інтерв'ю, ток-шоу і мультсеріалах, передусім у випадку обмеженого бюджету [2, с. 139].

Технічно цей різновид перекладу ґрунтується на поєднанні кількох типів синхронізму, які задають межі перекладацьких рішень. До них належать кінетичний синхронізм, що передбачає узгодження інтонаційного малюнка закадрової репліки з рухами персонажів; синхронізм дії, який підтримує відповідність темпоритму сцени; смисловий синхронізм, що вимагає збереження логіки висловлювання; а також ізохронізм і дослівний синхронізм, коли початок і завершення перекладеної фрази коригуються так, щоб глядач

устиг почути ключові фрагменти оригіналу [33, с. 157]. Саме ці параметри пояснюють необхідність скорочення тексту: як зазначають К. Сепеляк і А. Матамала, це одна з найпоширеніших трансформацій у закадровому перекладі, особливо у швидких діалогах чи репліках мінімального обсягу [64].

Синхронний закадровий переклад може виконуватися в одноголосному форматі, коли усі ролі озвучує один диктор, або ж у двоголосному форматі, коли чоловічі та жіночі ролі начитуються окремо. Попри рентабельність та високу швидкість виготовлення, даний тип перекладу має суттєвий недолік: через обмежену інтонаційну виразність закадрового голосу досить важко передати весь спектр емоцій персонажів [2, с. 139].

Після наведеної класифікації стає очевидно, що кожен різновид аудіовізуального перекладу задає перекладачеві власний спектр обмежень. У субтитруванні вирішальними є параметри читабельності, лаконізму й темпу сприйняття, що обмежує обсяг вербальної інформації й вимагає стратегічного скорочення діалогів. У дубляжі ж провідну роль відіграють синхронізація з артикуляцією, фонетичний ритм та прагнення створити ілюзію природного мовлення персонажів у цільовій мові. Закадрове озвучення, попри менший ступінь синхронізації, також передбачає узгодження інтонації, темпу й емоційної тональності, що впливає на вибір перекладацьких рішень.

Саме поєднання цих технічних і комунікативних обмежень формує специфічні виклики перекладу кінодискурсу як мультимодального тексту. Перекладач працює не з автономним вербальним повідомленням, а з висловленням, «вмонтованим» у візуальний, звуковий та ритмічний ряд, що задає рамки інтерпретації та визначає допустимий ступінь трансформації. Внаслідок цього перекладацькі стратегії повинні враховувати не лише лінгвістичний рівень, а й взаємодію репліки з кадром, акторською грою, темпоритмом сцени та жанровими конвенціями. Таким чином, вибір способу перекладу стає не просто лінгвістичною, а медіальною та прагматичною дією, спрямованою на збереження функціональної еквівалентності в умовах мультимодального середовища.

У цій ситуації природно постає питання про те, яким чином перекладач узгоджує свої рішення з культурними параметрами фільму. Саме тут визначальними стають дві базові стратегії, що структурують перекладацьку роботу в аудіовізуальній сфері, одомашнення та відчуження. У дослідженні М. Ульріх ці підходи описані як два полюси перекладацької поведінки, які задають ступінь культурної наближеності чи дистанціювання перекладеного тексту [67, р. 129–132].

Одомашнення орієнтоване на максимальну прозорість перекладу для цільової аудиторії. У контексті дубляжу цей підхід часто стає практично вимушеним: необхідність дотримати артикуляційної синхронії, інтонаційної плавності та природності акторської подачі обмежує можливість буквального відтворення оригіналу. Вибір формулювань, ритмічні скорочення, стилістичні корективи – усе це спрямоване на створення ефекту «власного мовлення» персонажів у межах української лінгвокультури [67, с. 130].

Натомість відчуження зберігає маркери “іншомовності” та культурної дистанції. Стратегія особливо характерна для субтитрування, де глядач одночасно бачить і чує оригінал і тому здатен сприйняти більший ступінь культурної специфіки. Такий підхід дозволяє залишити соціолекти, нестандартизовані звертання, алюзії чи реалії в первісному вигляді — настільки, наскільки це не заважає зрозумілості [67, с. 130-131].

Однак у перекладі кінодискурсу обидві стратегії рідко існують у «чистому» вигляді. Як зазначає М. Ульріх, мультимодальна природа фільму змушує перекладача балансувати між збереженням культурної форми та необхідністю адаптувати репліку до екранного темпоритму, жанрової матриці, очікувань аудиторії та технічних вимог [67, с. 131–132]. Тому навіть у межах однієї сцени переклад може поєднувати елементи наближення й дистанціювання – залежно від того, який ефект авторського задуму вимагає підтримки.

Для опису конкретних механізмів, за допомогою яких ці стратегії реалізуються у перекладі, доцільно звернутися до класифікації

перекладацьких трансформацій, представленої у роботі С. Максимова: власне лексичні (транскрипція, транслітерація, фонетично-графічне відтворення, їхні комбіновані форми та калькування); лексико-семантичні (генералізація, диференціація, узагальнення, модуляція); граматичні (дослівне відтворення синтаксичних структур, транспозиція, заміна частин мови, додавання, опущення); а також лексико-граматичні трансформації – антонімічний переклад, повне перетворення та компенсацію [24, с. 142].

У сфері аудіовізуального перекладу ці трансформації виконують не лише компенсаторну чи семантичну функцію, а й допомагають узгодити репліку з технічними параметрами екрану та звукової доріжки. У дубляжі, наприклад, граматичні зміни та модуляція нерідко застосовуються для досягнення артикуляційної синхронії, тоді як лексичні та лексико-граматичні трансформації слугують інструментом адаптації стилістичного тону персонажа без порушення ритму сцени. Саме тому в аудіовізуальному перекладі трансформації не функціонують як ізольовані прийоми, а як практичний механізм реалізації стратегій одомашнення й відчуження, забезпечуючи необхідний баланс між точністю, природністю та технічною узгодженістю.

У цьому контексті закономірно постає потреба розглянути мікротипологію труднощів, що виникають у перекладача внаслідок поєднання стратегічних рішень і конкретних перекладацьких трансформацій. Саме вони формують окремі групи викликів, які визначають характер перекладацької поведінки в аудіовізуальному середовищі. Культурно марковані реалії створюють ситуації, де буквальне відтворення рідко забезпечує зрозумілість або відповідність ритму сцени, адже такі одиниці мають високу «культурну щільність» і потребують або адаптації, або збереження у первинній формі – залежно від їхньої комунікативної функції. У дубляжі через вимоги артикуляційної синхронії переважають адаптаційні рішення, тоді як субтитрування допускає ширший ступінь збереження іншомовної специфіки [67, с. 130-132].

Надзвичайно складними для відтворення є гумор, гра слів та алюзії, оскільки їхня ефективність значною мірою залежить від звучання, інтертекстуальних зв'язків або культурних асоціацій. У багатьох випадках комічний ефект не може бути перенесений без зміни структури висловлення, тому адаптація стає домінантною. Лексичні або фонетичні каламбури майже завжди зазнають трансформацій, тоді як алюзії на відомі події, фільми чи персонажів інколи доцільно залишати без змін, якщо культурна дистанція між оригіналом і перекладом є складовою авторського задуму [47, с. 178].

Соціолекти, жаргонізми й просторіччя становлять окремий блок труднощів, оскільки вони виконують виразну ідентифікаційну функцію, відображаючи соціальний статус, групову належність або специфіку комунікативної поведінки персонажа. У дубляжі їхнє відтворення ускладнене потребою зберігати природність звучання та синхронізацію з артикуляцією: надмірне згладжування нівелює соціальну диференціацію, а буквальне відтворення створює відчуття стилістичної неприродності. У субтитрах зберегти такі маркери легше, проте часові й просторові обмеження часто зумовлюють їх часткову редукцію [47, с. 145].

Стратегічного підходу вимагає також передача власних назв, зокрема, антропонімів, топонімів і вигаданих імен, які можуть нести культурні конотації або брати участь у комічній грі. У таких випадках перекладач оцінює не лише формальну сторону одиниці, а й її прагматичну роль у конкретній сцені. Збереження форми є виправданим тоді, коли назва виконує функцію культурного маркера або елемента наративної гри; адаптація ж використовується, коли одиниця має семантичне навантаження або може ускладнити сприйняття цільовою аудиторією [67, с. 131].

Окрему групу становлять труднощі, пов'язані зі стилістичним тоном і прагматичною організацією реплік. Формальність чи неформальність, ступінь емоційності, непряма оцінність, іронія або сарказм нерідко визначають характер персонажа точніше, ніж окремі лексичні елементи. У субтитруванні прагматичні маркери часто зазнають скорочення через необхідність економії

тексту, що може змінювати сприйняття міжперсонажної взаємодії. У дубляжі виникає зворотна проблема: прагнення стилістично вирівняти репліки під норми цільової мови може спричинити втрату індивідуальності персонажа та послабити його комунікативний образ [47, с. 78].

Усі наведені типи труднощів демонструють, що переклад кінодискурсу не зводиться до технічних обмежень чи формальних відповідностей. Стратегічні рішення перекладача формуються на перетині культурної обумовленості, комічної або прагматичної функції, вимог синхронізації та жанрових конвенцій, що загалом визначає специфіку аудіовізуального перекладу як багатокомпонентного комунікативного процесу.

У підсумку переклад кінодискурсу варто розглядати як сферу, де технічні вимоги аудіовізуального середовища поєднуються з культурними та інтерпретаційними параметрами. Саме ця взаємодія визначає міру прийнятності перекладацьких трансформацій і спрямовує вибір між одомашненням та відчуженням у кожному конкретному випадку. За таких умов переклад виконує функцію узгодження смислу з мультимодальною організацією фільму, забезпечуючи цілісне й логічно зумовлене сприйняття твору цільовою аудиторією.

2.3 Особливості перекладу англomовного кінодискурсу українською мовою

Переклад англomовного кінодискурсу українською мовою визначається рядом лінгвістичних і технічних чинників, які впливають на спосіб відтворення змісту, прагматики та стилю оригіналу. У роботах, присвячених як теорії кінодискурсу, так і практиці українського кіноперекладу, наголошується, що кінотекст є складним семіотичним утворенням, у якому поєднуються лінгвістичні (діалоги, написи, субтитри) та нелінгвістичні (звуки, музика, візуальний ряд) компоненти. Саме ця подвійна природа зумовлює специфічні труднощі для перекладача, адже будь-яка зміна у вербальній частині впливає на сприйняття цілого аудіовізуального фрагмента. Т. Сіроштан і А. Прокопенко

підкреслюють, що кінопереклад охоплює особливу форму комунікації, у якій перекладач має враховувати синхронність перекладу з відеорядом, відповідність довжини реплік і неможливість використання буквального перекладу, який призводить до семантичних спотворень або до втрати прагматичного ефекту [37, с. 76].

Суттєвою групою труднощів українського перекладу англomовних кінопродуктів є відтворення лінгвокультурних елементів, таких як гра слів, національно марковані деталі, алюзії та специфічний гумор. Як зазначають Т. Сіроштан і А. Прокопенко, комічний ефект англomовного висловлення нерідко не може бути відтворений буквальним перекладом, оскільки такий спосіб або позбавляє репліку смислової виразності, або повністю руйнує жарт. У таких випадках перекладач змушений створювати нове мовне рішення, яке не дублює структуру оригіналу, проте забезпечує рівнозначний прагматичний вплив на глядача [37, с. 78-79].

Дослідження українськомовного та англomовного кінодискурсу засвідчують також істотну різницю в лексико-семантичних характеристиках кінолексики. Л. Треско і О. Ситенко підкреслюють, що українська кінематографічна терміносистема формувалася під впливом національної мовної норми й усталеної жанрової традиції, що зумовлює відмінності від англійських моделей найменування. У цьому контексті перекладачеві важливо коригувати добір лексики відповідно до українських термінологічних стандартів, оскільки пряме перенесення англійських конструкцій часто не узгоджується з нормою та може порушувати звичний для української мови спосіб номінації [39, с. 174-175].

Питання лексичного добору детально висвітлює О. Дюндик, яка підкреслює, що переклад англomовних кінодіалогів українською часто супроводжується певним стилістичним пом'якшенням. У випадках, коли англійський оригінал містить сленг, просторіччя або надмірно розмовні форми, українські переклади тяжіють до нейтрального або нормативного варіанту, оскільки саме такі рішення сприймаються природними в

українському кінодискурсі. Дослідниця наголошує, що така тенденція обумовлена не лише різницею між мовними системами, а й технічними вимогами дубляжу, де надмірно експресивна лексика не завжди узгоджується з артикуляційною та просодичною структурою звукового ряду [11, с. 89].

Як можемо помітити, однією з ключових технічних умов українського кіноперекладу залишається необхідність синхронізації з відеорядом: вербальна частина має узгоджуватися з темпом мовлення акторів, артикуляційними рухами та ритмікою сцени. Такі вимоги безпосередньо впливають на структуру реплік, спонукаючи до їх скорочення, переструктурування або зміни синтаксичної організації. Наслідком цього стає стилістичне зміщення, коли спосіб відтворення змісту визначається технічними параметрами кадру. Українські мовознавиці підкреслюють, що саме подібні обмеження роблять кінопереклад водночас гнучкішим у доборі мовних рішень і значно залежнішим від зовнішніх чинників, ніж переклад художнього тексту, де вербальна форма не регламентується вимогами синхронного візуального ряду [37, с. 77–78].

Особливий пласт українського кіноперекладу становлять особливості передачі назв кінострічок. Дослідження показують, що українська практика перекладу кінозаголовків формується під впливом жанрових, культурологічних і маркетингових чинників: назва має відображати зміст та характер фільму і водночас залишатися привабливою для глядача. У цьому контексті перекладений варіант може суттєво відрізнитися від англomовного оригіналу, особливо коли буквальне відтворення не передає смисловий центр або коли культурні конотації англійської назви є непрозорими для української аудиторії. Оптимальний вибір перекладацької стратегії спрямований на забезпечення зрозумілості, жанрової впізнаваності та семантичної однозначності, що дозволяє адаптувати назву до умов українського кінодискурсу, не втрачаючи її комунікативної функції [6, с. 157–158].

Аналіз досліджень засвідчує, що переклад англomовного кінодискурсу українською мовою визначається поєднанням кількох ключових чинників:

технічної потреби синхронізації з відеорядом, культурно зумовленої адаптації змісту та дотримання норм національної мовної системи. У цих умовах перекладач щоразу обирає рішення, які дозволяють зберегти прагматичний ефект репліки, її семантичну точність і природність звучання. Такий комплексний характер завдань робить український кінопереклад багаторівневим процесом, що потребує одночасного врахування лінгвістичних, технічних і культурних параметрів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У результаті аналізу теоретичних засад кінодискурсу та особливостей його аудіовізуального перекладу було встановлено:

1. кінодискурс постає як особливий різновид дискурсу, що реалізується у мультимодальному семіотично-комунікативному просторі, де вербальні, візуальні, звукові й екстралінгвістичні компоненти функціонують у тісній взаємодії та спільно формують смисл;

2. структурна організація кінодискурсу має рівневий характер: внутрішній (етноскладники – сценарій, кінотекст, репліки, субтитри) та зовнішній (ектоскладники – трейлер, анонс, слоган) рівні перебувають у ієрархічних відношеннях і водночас взаємозумовлені, що свідчить про комплексний характер смислотворення в межах кінотвору;

3. типологія кінодискурсу ґрунтується на сукупності формальних, функціональних і змістових критеріїв (форма подання, кількість учасників, адресат, принцип кооперації, жанр), унаслідок чого він характеризується поліструктурністю, ситуативністю, інформативністю, інтертекстуальністю, жанрово-стилістичною варіативністю та виразною прагматичною спрямованістю;

4. аудіовізуальний переклад (дубляж, субтитрування, закадрове озвучення) функціонує як система різних медіальних форматів, кожен з яких задає специфічні технічні та комунікативні обмеження (синхронізація з артикуляцією, читабельність, темп сприйняття, інтонаційна та ритмічна відповідність) і тим самим визначає допустиму міру перекладацької трансформації;

5. переклад кінодискурсу не може розглядатися як буквальне відтворення оригіналу: у зв'язку з мультимодальним характером кінопродукту він набуває статусу інтерпретаційної практики, де рішення перекладача формуються на перетині стратегій одомашнення й відчуження, технічних параметрів екрану та очікувань цільової аудиторії;

6. лексичні, лексико-семантичні, граматичні й лексико-граматичні трансформації в аудіовізуальному перекладі виконують не лише семантичну й компенсаторну, а й медіальну функцію, оскільки покликані узгодити вербальний ряд із зображенням, монтажем, темпоритмом сцени та акторською грою;

7. мікротипологія перекладацьких труднощів у кінодискурсі (культурно марковані реалії, гумор, гра слів, алюзії, соціолекти, жаргонізми, власні назви, прагматичні й стилістичні маркери) підтверджує, що критерій адекватності має переважно функціональний характер і пов'язаний із збереженням комунікативного ефекту, а не формальної тотожності;

8. специфіка перекладу англomовного кінодискурсу українською мовою зумовлена асиметрією жанрових систем, відмінностями у номінації, особливостями діалогічного мовлення та нормами українського дубляжу, що у результаті сприяє домінуванню адаптаційних рішень, орієнтованих на природність, ритмічну органічність та прагматичну еквівалентність цільового тексту.

У результаті встановлено, що переклад кінодискурсу – багатовимірний процес медіації, у межах якого вербальний текст узгоджується з аудіовізуальною формою й культурним контекстом, що має принципове значення для подальшого аналізу репрезентації мовної особистості в кіно.

РОЗДІЛ 3 ВІДТВОРЕННЯ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШЕЛДОНА КУПЕРА В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

3.1 Визначення типу мовної особистості Шелдона Купера та її мовленнєвих проявів

Відповідно до моделі мовної особистості, запропонованої Н. Дикою, аналіз комунікативної поведінки мовця здійснюється через послідовний розгляд її структурних компонентів – лексикону, семантикону, прагматикону та граматикону [10, с. 34]. Такий підхід дозволяє простежити, як окремі мовні елементи формують цілісну структуру мовної особистості та виявляють її індивідуальні риси.

З огляду на це, перш ніж визначати тип мовної особистості Шелдона Купера, необхідно окреслити основні мовні маркери, які відображають специфічні властивості героя на різних рівнях організації та дають змогу простежити його когнітивні, семантичні, прагматичні й структурні особливості. Варто відзначити, що матеріалом дослідження стали 310 реплік персонажа з першого сезону серіалу *The Big Bang Theory*, у межах яких було ідентифіковано 489 маркерів мовної особистості.

Застосування структурної моделі Н. Дикої передбачає початок аналізу з лексичної площини, оскільки саме лексикон становить основу когнітивної організації мовлення та задає параметри подальшої інтерпретації мовних проявів.

У межах цього рівня найбільш репрезентативною групою є професійно маркована термінологічна лексика, яка становить інтелектуальне ядро мовлення Шелдона Купера та відображає специфіку його наукової діяльності. Спираючись на усталені підходи до термінотворення, термін розуміємо як лексичну одиницю з точно визначеним поняттям, закріпленим у межах певної галузі знань, що характеризується системністю, однозначністю й здатністю передавати спеціалізовану інформацію [1, с. 104]. Саме така специфіка терміна як носія фахової концептуальної інформації дозволяє розглядати

термінологічні одиниці як ключові індикатори професійної та когнітивної ідентичності мовця.

У корпусі дослідження зафіксовано 140 термінів, що демонструють широку галузеву варіативність і охоплюють ключові сфери знань, релевантні для професійного й когнітивного профілю Шелдона Купера. Семантично їх можна розподілити на кілька блоків за спрямуванням:

1. *фізичні*, що включають терміни квантової механіки, оптики, термодинаміки та класичної механіки (*photon, quantum mechanics, string theory, laser, wave, doppler effect, Bose–Einstein condensate, false vacuum, gravity, parallax distortion*);
2. *психологічні*, пов'язані з емоційними процесами, поведінковими реакціями та функціонуванням мозку (*chain of causality, serotonin, genetic predisposition, rem cycle, cognitive processing centre*);
3. *математичні*, що охоплює поняття вищої математики, топології та статистики (*integral, differential, area under the curve, algebraic topology, möbius strip, law of large numbers, differential calculus*);
4. *біологічні*, що описують біологічні процеси, анатомічні структури, медичні стани (*DNA mix, ovum, bacterial growth, oxygen, clavicle, body mass, urine, pathology, carpal tunnel syndrome, aneurysm,*);
5. *технологічні*, що включають комп'ютерні системи, цифрові процеси й технічні пристрої (*protocol, simulation, high-def graphics, data packets, motion sensors, artificial intelligence, relays*);
6. *астрономічні*, що позначають космічні об'єкти та явища (*solar eclipse, black hole, dark matter, constellation, universe*);
7. *військові*, що відображають структури та дії військової сфери (*infantry division, battalion, flank, weapon systems, plasma grenade, cloaking*);
8. *лінгвістичні*, що окреслюють явища мовлення й комунікації (*semiotics, thesis, metaphor, rhetorical device*).

Різногалузевий характер термінів, застосованих у мовленні Шелдона, засвідчує його виняткову ерудицію та здатність природно й доречно оперувати

складними професійними поняттями, що формує образ інтелектуально сильної мовної особистості.

Доцільним видається вивчення способу функціонування цих одиниць у художньому кінодискурсі й їх комунікативних ролей у мовленні персонажа. У термінознавстві термін традиційно розглядають як номінацію спеціального поняття, що реалізує репрезентативну, сигніфікативну, комунікативну, когнітивну й класифікаційну функції. Проте в художньому мовленні ці функції нерідко трансформуються, набуваючи додаткового стилістичного й прагматичного навантаження, зумовленого характером персонажа та специфікою комунікативної ситуації.

Зокрема, терміни виступають інтерпретативними засобами, за допомогою яких Шелдон пояснює побутові ситуації крізь призму наукових концептів. У репліці *“Never mind. I clearly woke you up in the middle of a REM cycle”* [73] одиниця REM cycle переносить нейрофізіологічне поняття в повсякденний контекст, демонструючи домінування раціоналізуючої, когнітивно орієнтованої стратегії інтерпретації. Одночасно термінологія слугує інструментом самопрезентації та маркування наукової ідентичності персонажа. У висловлюванні *“As a scientist, I reach conclusions based on observation and experimentation”* [73] терміни observation та experimentation позначають не лише наукові процедури, а й статусну позицію мовця як представника академічної спільноти.

У низці випадків терміни виконують оцінно-коригувальну функцію, стаючи знаряддями коментування поведінки співрозмовника. Репліка *“It’s called carpal tunnel syndrome, and quite frankly, you deserve it”* [73] демонструє, як медичний термін набуває іронічно-оцінного забарвлення, посилюючи комічний ефект і водночас слугуючи засобом соціальної корекції. Стилiстично-комiчна функцiя термiнiв виявляється у зiткненнi спецiалiзованої лексики з побутовими ситуацiями, що створює ефект невмотивованої академiзацiї. Фраза *“I need your opinion on a matter of semiotics”* [73] маркує цю невідповiднiсть: термiн semiotics переносить дискурс у непридуманно високий реєстр, що

породжує комічність і висвітлює соціальну неузгодженість персонажа з комунікативним середовищем.

У деяких епізодах терміни забезпечують логічну організацію дискурсу та структурують аргументацію. У висловлюванні “*Although... you may have been employing a rhetorical device rendering my response moot*” [73] одиниця rhetorical device виконує роль аналітичного маркера, що дозволяє класифікувати комунікативний хід опонента та перевести дискусію в площину формального аналізу.

Нарешті, терміни можуть маркувати інтелектуальну дистанцію в межах соціальної взаємодії. У фразі “*You’re asking me to abandon a molecular positronium experiment for... dinner?*” [73] словосполучення molecular positronium experiment підкреслює несумісність професійних пріоритетів Шелдона з буденними соціальними практиками, створюючи контраст між його науковим світом і звичайним досвідом оточення.

З огляду на здійснений аналіз можна стверджувати, що термінологічна лексика у мовленні Шелдона Купера функціонує як багаторівневий інструмент смислотворення та комунікативної взаємодії, поєднуючи інтерпретативні, самопрезентаційні, оцінні, комічні, дискурсивно-організаційні та дистанційні функції. Таке розмаїття функціональних реалізацій свідчить про центральну роль термінів у формуванні лексичного рівня мовної особистості персонажа.

Наступним аналітичним кроком є розширення лінгвістичного рівня мовної особистості шляхом залучення стилістичних тропів, які формують семантикон персонажа та становлять ключові механізми смислотворення у його мовленні. У межах досліджуваного корпусу було ідентифіковано значний масив семантичних маркерів: 113 випадків іронії та сарказму, 53 метафори, 10 порівнянь, 4 метонімії, 5 літот, 18 гіпербол і 21 алюзію. На відміну від лексикону, що визначає предметну та когнітивну основу мовлення, ці засоби забезпечують формування образності, концептуалізацію ситуацій, переосмислення референтних зв’язків і реалізацію прагматичних інтенцій.

Саме вони демонструють, яким чином Шелдон поєднує науково-раціональну картину світу з інтерпретаційними й комунікативними стратегіями.

У структурі семантикона Шелдона Купера метафора становить одну з найбільш репрезентативних груп тропеїчних засобів – у межах корпусу зафіксовано 53 метафоричні вживання, що свідчить про системність цього прийому у формуванні смислової та стилістичної організації його висловлювань. У сучасній лінгвістиці **метафора** визначається як художній прийом, за допомогою якого значення слова або вислову переноситься на інший об'єкт через виявлену між ними подібність [29, с. 106]. Для аналізу метафоричного матеріалу доцільно спиратися на функціональну класифікацію представлену у роботі А. Овсієнко, де метафори розглядаються як багаторівневий когнітивний, комунікативний та стилістичний інструмент [29, с. 107].

Передусім метафора виконує когнітивну функцію, структуруючи повсякденні явища відповідно до наукових понять або моделей мислення. Так, у висловлюванні *“This is a swirling vortex of entropy”* [73] поняття ентропії стає не лише образом безладу, а й способом концептуалізації побутової ситуації через фізичні категорії. Як зазначає А. Овсієнко, така метафора також виконує інформативну та пояснювальну функції, оскільки подає суб'єктивну інтерпретацію реалії у термінах упорядкованої системи [29, с. 107].

Значною є і стилетвірна функція, коли метафора формує індивідуальний мовний стиль героя. У фразі *“Our pants are metaphorically on fire”* [73] Шелдон не просто відтворює ідіому, а демонстративно раціоналізує її, акцентуючи на метафоричності. Такий прийом створює особливий «метарівень» мовлення, типовий для його комунікативної манери.

В окремих випадках метафора виконує прагматичну та емоційно-оцінну функції, увиразнюючи ставлення героя до об'єкта чи ситуації. Наприклад, у репліці *“Engineering... Hello, oompah-loompahs of science!”* [73] метафоричне зіставлення інженерів із персонажами дитячої книги має оцінний характер і

використовується для маркування жартівливої ієрархії між науковими дисциплінами. Такі висловлювання формують також комічну та ігрову функції.

Окремо варто зазначити евристичний і текстотвірний аспекти метафорики героя. Деякі висловлювання постають не лише як образні інтерпретації, але й як способи моделювання альтернативних сценаріїв або аналізу уявних ситуацій. У фразі *“You’re talking to one of the three men in the Western hemisphere capable of following that train of thought”* [73] метафора *train of thought* структурує подальший дискурсивний хід і спрямовує розвиток комунікативної дії.

Показовим є те, що метафоричні моделі у мовленні Шелдона нерідко поєднуються з **гіперболою**, утворюючи характерний для персонажа спосіб образної репрезентації світу, заснований на перебільшенні, псевдонауковій деталізації та логічній абсурдизації. У досліджуваному корпусі зафіксовано 18 гіперболічних уживань, що суттєво поступається кількості метафор, однак така нерівномірність є закономірною: на відміну від метафори, яка формує стійку модель концептуалізації, гіпербола постає переважно ситуативним стилістичним засобом: інтенсифікатором оцінки або комічним підсилювачем образу. Саме у взаємодії з метафорою вона набуває найбільшого вираження, створюючи специфічний художньо-прагматичний ефект, притаманний семантикону Шелдона Купера.

Тож, гіпербола у мовленні головного героя виконує передусім оцінно-експресивну функцію, підсилюючи реакцію мовця й передаючи його емоційне або іронічне ставлення до ситуації. У висловлюванні *“We were annihilated by our own incompetence”* [73] перебільшений дієслівний образ *annihilated* передає ступінь його роздратування не стільки фактом поразки, скільки порушенням логічного порядку дій. Подібним чином у фразі *“I have a very wide circle. I have 212 friends on MySpace”* [73] гіпербола створює комічний ефект, іронізуючи над соціальною незрілістю героя та його буквальним розумінням поняття «соціальні зв’язки».

У низці випадків гіпербола виконує комічну функцію, зумовлену контрастом між буденною ситуацією та надмірним перебільшенням. Наприклад, у репліці “*Given the reaction to my costume, this party is a scathing indictment of the American education system*” [73] гіперболічний «звинувачувальний акт» постає засобом висміювання як реакцій оточення, так і інтелектуального снобізму самого персонажа. Подібний механізм реалізується у висловлюванні “*This is my first day off in decades*” [73], де перебільшення слугує способом демонстрації високого рівня самопожертви у професійній діяльності, що водночас є самоіронічним жестом.

У деяких контекстах гіпербола стає засобом інтенсифікації наукових або псевдонаукових оцінок, що входить у системну модель раціоналізованого мислення героя. Так, фраза “*A little messy? The Mandelbrot set of complex numbers is a little messy; this is chaos*” [73] не лише перебільшує ступінь безладу, а й уподібнює побутову ситуацію до складних фрактальних структур, що підкреслює його прагнення інтерпретувати світ через математичні категорії. Подібний механізм працює і в репліці “*This is not anyone’s home, this is a swirling vortex of entropy*” [73], де гіперболізація поєднується з фізичною термінологією, формуючи одночасно і метафоричний, і гіперболічний ефект.

Слід відзначити випадки, де гіпербола виконує комунікативно-прагматичну функцію, тобто допомагає персонажу впливати на поведінку співрозмовника через перебільшення потенційних наслідків. У висловлюванні “*By the time we come to a stop, we’ll be occupying the same space as that Buick in front of us – an impossibility that nature will quickly resolve into death, mutilation...*” [73] гіперболічне прогнозування катастрофи виконує роль риторичного тиску, спрямованого на зміну рішення Леонарда.

Загалом, як можемо помітити, що гіпербола у мовленні Шелдона Купера не є домінантним тропом, проте її роль є функціонально значущою: вона підсилює раціоналізовану образність, часто працює як маркер емоційного інтелектуального контролю та створює комічний ефект через перебільшення та логічну абсурдизацію. Важливо зазначити, що гіпербола нерідко взаємодіє

з метафорою, саме на межі цих тропів виникає характерна для персонажа модель “псевдонаукової драматизації”, у якій надмірна точність поєднується з перебільшенням.

Наступним характерним для персонажа стилістичним тропом є **порівняння**, які становлять відносно невеликий, але показовий сегмент його семантикона: у межах досліджуваного матеріалу зафіксовано 10 прикладів. Порівняльні конструкції у мовленні Шелдона виконують переважно пояснювально-оцінну та інтенсифікаційну функції, оскільки дають змогу зіставити складне або емоційно забарвлене явище з іншою, більш зрозумілою сферою. Значна частина цих моделей спирається на наукові концепти – “*A little messy? The Mandelbrot set of complex numbers is a little messy, this is chaos*” [73], де побутова ситуація співвідноситься з математичною фрактальною структурою, що підсилює раціоналістичний характер інтерпретації.

Інші порівняння апелюють до культурних і попкультурних образів (“*Tonight is Halo night, it’s like talking to a wall*”; “*It’s more like Doctor Who Bother*” [73]), виконуючи стилістично-комічну й іронічну функції. Окремі випадки вирізняються наближенням до гіперболи, як-от порівняння шансів Леонарда на романтичні стосунки з Пенні із неможливістю того, що “*the Hubble Telescope*” [73] виявить “*a little man with a flashlight*” [73] у центрі чорної діри. У таких конструкціях поєднання порівняння та перебільшення формує виразний комічний ефект і підсилює оцінну модальність висловлювання, що є характерною рисою семантичного рівня мовної особистості Шелдона Купера.

Подальший аналіз семантичного рівня мовлення Шелдона Купера передбачає звернення до тих тропів, які кількісно представлені найменше, але доповнюють загальну картину смислової організації висловлювань, — літоти та метонімії. У досліджуваному корпусі зафіксовано 5 літот і 4 метонімії. Попри обмежену кількість, ці засоби дозволяють простежити важливі механізми смислового зниження, переосмислення та заміщення референтів,

які Шелдон застосовує для структурування висловлювання та маркування комунікативної позиції у конкретних ситуаціях.

Літота, відповідно до тлумачення як стилістичного прийому навмисного применшення ознаки чи ситуації [3, с. 122], у мовленні персонажа функціонує як спосіб зниження категоричності висловлювання або створення додаткового семантичного відтінку через зменшення інтенсивності. У фразі “*Let me remind you, while my moral support is absolute, in a physical confrontation I will be less than useless*” [73] заниження власних можливостей маркує межі комунікативних компетенцій героя та водночас створює смисловий контраст між моральною та фізичною участю. В іншому прикладі “*It wasn’t my first pantsing, and it won’t be my last*” [73] літота використовується для пом’якшеного, відстороненого позначення неприємної ситуації, що демонструє раціоналізовану форму реагування.

Метонімія, яка трактується як перенесення назви з одного об’єкта на інший на підставі суміжності чи асоціативного зв’язку [28, С. 185–186], у мовленні Шелдона виконує переважно функцію уточнення та переосмислення референта. У висловлюванні “*I may have to share a Nobel Prize with your booty call*” [73] відбувається заміна прямого позначення особи на маркер соціальної поведінки, що змінює семантичну перспективу висловлювання та демонструє прагнення персонажа класифікувати ситуацію через категорії, які відповідають його когнітивним моделям. У фразі “*My watch is linked to the atomic clock in Boulder, Colorado*” [73] метонімічний зв’язок акцентує не на реальному механічному з’єднанні, а на точності синхронізації, що дозволяє описати явище через його домінантну характеристику.

Таким чином, літота й метонімія у мовленні Шелдона Купера функціонують як засоби семантичного коригування: вони допомагають точніше структурувати зміст висловлювання, варіювати його ступінь інтенсивності та позначати ключові для персонажа смислові параметри. Обидва тропи постають не як домінантні, а як допоміжні механізми, що

доповнюють загальний семантичний портрет героя та забезпечують цілісність його індивідуальної мовної моделі.

Наступним складником семантичного рівня мовної особистості Шелдона Купера є **алюзії**, яких у досліджуваному корпусі зафіксовано 21 одиницю. Відповідно до лексикографічних джерел, алюзія становить стилістичний прийом непрямого посилення на відомий факт, текст, історичну подію чи культурне явище, що передбачає впізнавання цього зв'язку адресатом [13, С. 29–30.]. Згідно з таким розумінням, алюзії забезпечують додатковий смисловий шар висловлювання та створюють ефект інтертекстуальності – включення в мовний простір персонажа зовнішніх культурних, літературних, наукових або медіальних текстів.

Для мовлення Шелдона алюзії є надзвичайно показовими: вони не лише відображають його культурну ерудицію, а й формують виразний інтелектуальний фон комунікації. Частина з них апелює до наукових і науково-популярних джерел, що органічно вписується в наукоцентричний світогляд персонажа. Наприклад, посилення на *“the Bourne-Oppenheimer approximation”* у репліці *“That part there, that’s just a joke, it’s a spoof of the Bourne-Oppenheimer approximation”* [73] демонструє науковий характер його мислення та схильність інтерпретувати будь-які явища через науковий контекст. Інші алюзії належать до сфери історії науки, як-от згадка про Ньютона та яблуко: *“Oh, I see, was the apple falling on Newton’s head, was that just an anecdote?”* [73], що вмикає добре відомий культурний міф і водночас підкреслює наукову раціональність Шелдона.

Поруч з науковими алюзіями у мовленні героя активно функціонують попкультурні відсилання, що формують комічний та характеротворчий ефект. Показовими є посилення на всесвіти Star Trek (*“We played Klingon boggle until one in the morning”* [73]), Star Wars (*“your Luke Skywalker no-more-tears shampoo”* [73]), DC Comics (*“they all involve a green lantern and a power ring”* [73]) чи The Lord of the Rings (*“a battalion of Orcs from Lord of the Rings”* [73]). Такі алюзії репрезентують гік-культуру як частину ідентичності персонажа й

демонструють, що його комунікативний простір інтегрує елементи масової культури нарівні з академічними знаннями.

Окрему групу становлять історичні та соціокультурні алюзії, які використовуються для інтерпретації сучасних ситуацій. Наприклад, порівняння урочистої вечірки з “*a scathing indictment of the American education system*” [73] активує алюзію на реальну політичну програму “*No Child Left Behind*” [73]. Аналогічно посилання на Gettysburg (“*the North once again wins the Battle of Gettysburg*” [73]) демонструє, як Шелдон проектує історичні події на буденні ситуації, створюючи ефект інтелектуалізованої іронії.

Алюзії казкового походження як-от відсилання до творів «Попелюшка» (“*bippidy-boppidy-boo*” [73]) або «Червона Шапочка» (“*you’re one of the seven dwarves*” [73]) виконують стилістичну та гумористичну функції, розширюючи спектр інтертекстуальних джерел і демонструючи широту культурної пам’яті персонажа.

У такий спосіб алюзії у мовленні Шелдона Купера вибудовують виразний інтертекстуальний пласт, що поєднує наукові концепти, історичні події, класичні літературні сюжети та елементи масової культури. Їхнє функціонування не зводиться до декоративної образності: алюзії структурують семантичний простір висловлювань героя, моделюючи його когнітивну картину світу та відображаючи схильність сприймати реальність через зовнішні культурні коди.

Важливою складовою семантичного рівня мовної особистості Шелдона Купера також є іронічні та саркастичні висловлення, які у межах досліджуваного корпусу становлять найбільшу групу стилістичних маркерів – загалом 112 прикладів, з яких 51 кваліфіковано як іронію, а 62 – як сарказм. Для коректного аналізу доцільно спиратися на теоретичні засади, подані у праці Т. О. Масловської, де іронія описується як висловлення, у якому реальний зміст протилежний буквальному та реалізується через натяк, двоплановість і приховану оцінку [26, с. 193]. Сарказм натомість визначається як різкий, відкритий, глузливий осуд, що поєднує негативну емоційність і

викривальний ефект [26, с. 194]. Саме відмінність між прихованістю (іронія) та прямою й інтенсивністю негативної оцінки (сарказм) становила основу для поділу одиниць корпусу.

Іронія в мовленні Шелдона проявляється у вигляді м'якої форми оцінки, побудованої на інтелектуальних іграх, вдаванні серйозності або ж невідповідності між подією та її описом. У репліці *“Oh, I’ve seen that look before. This is just going to be two weeks of moping and tedious emo songs, and calling me to come down to pet stores to look at cats. I don’t know if I can take it.”* [73] створено ефект удаваної катастрофічності: персонаж перебільшує цілком буденну емоційну реакцію Леонарда. Його оцінка не містить прямої інвективності, а комізм виникає з дисбалансу між буденністю ситуації та способом її опису. Інший приклад іронії *“And he’s either with Lesley Winkle or a 1930’s gangster.”* [73], де Шелдон вибудовує псевдологічну аналогію, протиставляючи реалістичний варіант нестандартній, але комічно гіперболізованій альтернативі. Тропова модель ґрунтується на неспівмірності варіантів, що й створює іронічний ефект без прямої критики адресата.

Сарказм же у мовленні персонажа характеризується відкритою оцінністю та підкреслено критичною тональністю. У вислові *“It’s called carpal tunnel syndrome, and quite frankly you deserve it.”* [73] номінативна структура перетворена на інструмент прямого осуду, а псевдонаукова рамка лише посилює різкість висловлювання. Саркастичний характер має і репліка *“Well of course you don’t, you’ve never excelled at anything.”* [73], де негативна оцінка адресата подана без евфемізації й посилена категоричністю твердження. В обох випадках спостерігаємо характерні ознаки сарказму: пряма адресність, інтенсивність негативної оцінки, відсутність гри з подвійним смислом, властивої іронії.

Розмежування двох тропів у мовленні Шелдона дає змогу окреслити важливу рису його комунікативної поведінки: іронія часто виникає ненавмисно, як наслідок логіко-раціоналістичної інтерпретації ситуацій, тоді як сарказм є свідомою реакцією, спрямованою на коригування поведінки

співрозмовника або на демонстрацію інтелектуальної переваги. У такий спосіб комічні засоби становлять не лише стилістичний ресурс, а й інструмент соціальної взаємодії героя, який компенсує його низьку емоційну інтуїцію, формує специфічний тип оцінювання та посилює інтелектуалізований характер мовлення.

Виходячи з вищевикреслених результатів аналізу художніх тропів, можна констатувати, що образні засоби становлять структурно важливий сегмент семантикона Шелдона Купера й комплексно відтворюють його специфічну когнітивно-комунікативну модель. Метафори, порівняння, гіперболи, літоти та метонімії відображають схильність персонажа концептуалізувати повсякденні ситуації через наукові, логічні та структурно впорядковані уявлення, унаслідок чого образність набуває раціоналізованого, а подекуди псевдонаукового характеру. Алюзії, що охоплюють наукові, історичні, літературні й попкультурні джерела, формують інтертекстуальний вимір його мовлення та слугують інтелектуальними рамками для інтерпретації реальності.

Особливе місце належить іронії та сарказму, які є найбільш частотними серед інших тропів. Їхня роль виходить за межі суто семантичного рівня: вони виконують і функції прагматичних маркерів, регулюючи комунікативні взаємодії персонажа, задаючи тон висловлювання, позначаючи дистанцію або оцінку співрозмовника. Таким чином, іронія й сарказм посідають проміжну позицію між семантиконом і прагматикомом, оскільки одночасно формують образний зміст вислову та впливають на його інтерпретацію в комунікативному контексті.

У підсумку ці засоби не лише збагачують стильову організацію мовлення Шелдона, а й дозволяють реконструювати його цілісну мовну індивідуальність, для якої характерне поєднання науковості, інтертекстуальності, раціоналізованої образності та комічного переосмислення дійсності. Образні тропи виконують системні когнітивні, оцінні та комунікативні функції, формуючи впізнавану модель мислення і мовлення персонажа.

Після аналізу лексичного та семантичного рівнів доцільно звернутися до прагматикона Шелдона Купера, який становить ключову зону реалізації його комунікативної поведінки. На цьому рівні особливо інформативними є прагматичні маркери які репрезентують лексико-граматичні одиниці, що не несуть власного денотативного змісту, проте визначають спосіб організації висловлювання, ставлення мовця до інформації та взаємодію між репліками. Для з'ясування прагматичних особливостей мовлення Шелдона Купера було здійснено кількісний аналіз 310 реплік першого сезону, у межах цього корпусу виявлено 125 прагматичних маркерів, які були класифіковані відповідно до типології Б. Фрейзера: вигуки, модальні частки, прислівникові звороти та дискурсивні маркери [49].

Отримані дані демонструють чітку нерівномірність розподілу між чотирма групами: дискурсивні маркери становлять найбільшу частку (68 одиниць) і формують основний інструментарій організації висловлювань персонажа. Вигуки представлені 26 випадками, що свідчить про їхню роль у маркуванні реактивності та емоційної тональності висловлення. Модальні частки (16 випадків) виконують функцію уточнення епістемічного статусу твердження або пом'якшення чи посилення висловленої позиції. Прислівникові звороти (15 випадків) задають логічну перспективу або оцінний ракурс репліки, часто структуруючи ставлення мовця до поданого висловлювання. Відсотковий аналіз можна побачити на рисунку нижче (див. Рис. 3.1):

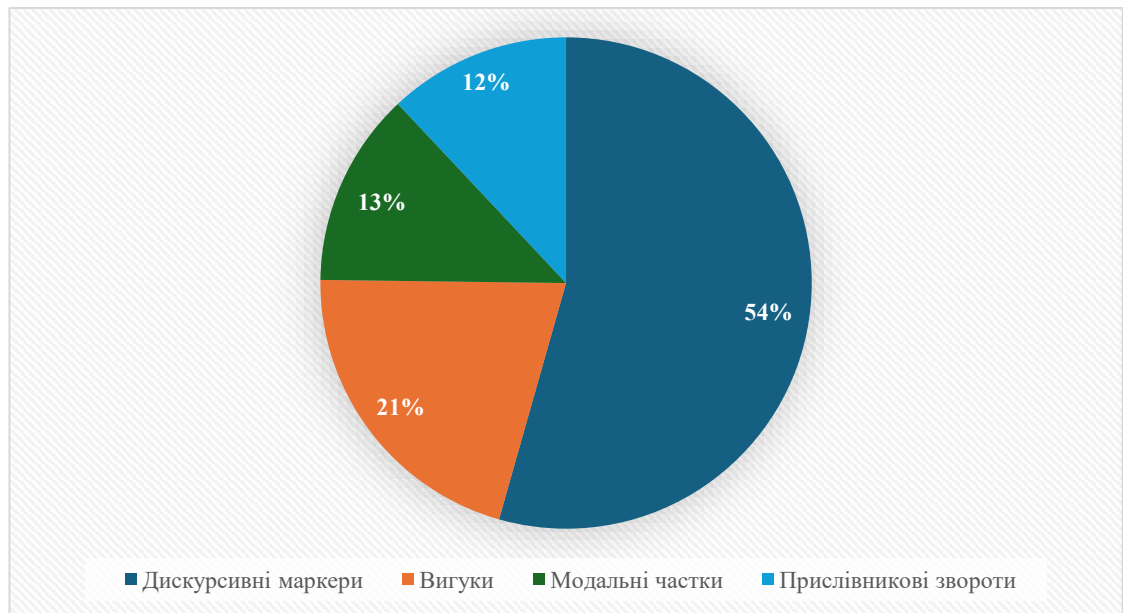

Рисунок 3.1 – Відсоткове співвідношення прагматичних маркерів у мовленні Шелдона Купера

У мовленні Шелдона дискурсивні маркери становлять найбільшу групу та виконують ключову роль у впорядкуванні структурної організації реплік. Вони представлені одиницями типу *well, so, yes, but, okay*, що задають логічні межі висловлювання та позначають переходи між семантичними фрагментами. Наприклад, використання *well* у репліці “*Well, today we tried masturbating for money*” [73] формує рамкову позицію вислову, вводячи його у ширший контекст міркування. Аналогічно *so* у вислові “*So, how was your date?*” [73] маркує перехід до нового змістового блоку, забезпечуючи послідовність комунікативного руху. Такі маркери репрезентують характерну для персонажа логічну поетапність та прагнення до формальної організації діалогу.

Вигуки, зокрема *oh, ah, yeah, oh no*, становлять другу за чисельністю групу. Вони не виконують суто емоційної функції, а переважно фіксують реактивність та оцінний характер висловлювання. У репліках “*Oh, good. Then you won't be disappointed*” [73] або “*Ah, gravity, thou art a heartless bitch*” [73] вигуківі форми задають тональність висловленого та уточнюють комунікативну інтенцію персонажа. Такі маркери дозволяють окреслити ступінь зацікавленості або невдоволення мовця, не порушуючи загальної раціональної моделі його мовлення.

Модальні частки, насамперед *just* і *really*, виконують функцію семантичного корегування висловлювання. Вони звужують або підсилюють його смислову перспективу, уточнюючи позицію мовця. Наприклад, у висловах *“There’s no point, I just think it’s a good idea for a tee-shirt”* [73] чи *“Good thinking, I’ll just be the muscle”* [73] частка *just* мінімізує категоричність твердження, тоді як *really* у *“Leonard, do you really think you can satisfy your need for a relationship with a genetically altered cat?”* [73] виражає посилений сумнів. Їхня функція полягає у встановленні ступеня впевненості та модальності вислову, що є суттєвим елементом прагматичної організації мовлення Шелдона.

Прислівники звороти, представлені одиницями *frankly*, *of course*, *obviously*, *certainly*, *in fact*, формують метакомунікативний рівень висловлювання, визначаючи спосіб його інтерпретації. У репліці *“Frankly, if he really loved her, he’d let her hit the pavement”* [73] прислівник *frankly* задає відвертий, позбавлений евфемізації характер оцінки, тоді як у *“Of course, there’s the other possibility...”* [73] одиниця *of course* акцентує очевидність інформації для мовця. Подібні конструкції спрямовують читача чи співрозмовника на певний спосіб прочитання вислову та виконують функцію уточнення епістемічного статусу висловленого.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що прагматичні маркери у мовленні Шелдона Купера формують структуровану й функціонально узгоджену систему. Домінування дискурсивних одиниць засвідчує його послідовну орієнтацію на логічне впорядкування діалогу та контроль над розвитком комунікації. Вигуки та модальні частки, своєю чергою, відображають моменти ситуативного реагування й уточнення смислових акцентів, що дозволяє персонажу коригувати ступінь категоричності або дистанції у спілкуванні. Прислівники висловлювання задають інтерпретаційні рамки висловлювань і визначають епістемічний статус поданої інформації. Звідси випливає, що прагматичний рівень становить ключовий компонент мовної особистості Шелдона, адже відповідним чином пов’язує когнітивні,

стилістичні та комунікативні характеристики персонажа в цілісну модель його мовленнєвої поведінки.

У зв'язку з вищевикладеним доцільно перейти до розгляду наступного сегмента мовної особистості – граматичного рівня, оскільки саме він забезпечує структурну реалізацію комунікативних намірів, окреслених прагматичними маркерами. У цьому випадку встановлено, що Шелдон Купер характеризується послідовним граматичним і синтаксичним ладом мовлення, який відповідає його когнітивному типу: раціонально-логічному, системному, схильному до гіперкоректності. Граматичні конструкції в його репліках вирізняються високим ступенем формальності, аналітичністю та контрольованістю, що формує відповідний.

Передусім для Шелдона характерне використання теперішнього неозначеного часу (Present Simple), що формує ефект узагальненого, об'єктивного судження. Він часто подає свої висловлювання як аксіоматичні твердження або логічні постулати, наприклад: *“This is a disturbing aberration.”* або *“Perfect, that gives you two hours and fifteen minutes for that dense molecular cloud of Aramis to dissipate.”* [73] – тут граматики працює на створення раціональної дистанції між мовцем і емоційним контекстом.

Іншою відмінною рисою є використання складних підрядних конструкцій із точною синтаксичною ієрархією. Це типово для наукового дискурсу, у якому важливо фіксувати причинно-наслідкові зв'язки: *“So if a photon is directed through a plane with two slits in it and either slit is observed, it will not go through both slits. If it's unobserved, it will.”* [73]. У цьому прикладі повторюваність умовних підрядних речень (if-clauses) відтворює логіку експерименту, властиву фізичному мисленню персонажа.

Шелдон часто послуговується модальними конструкціями, що маркують ступінь впевненості або логічної можливості: *“I really think we should examine the chain of causality here.”* [73], *“Do you think this possibility will be helped or hindered when she discovers your Luke Skywalker no-more-tears shampoo?”* [73].

Такі форми, як *should*, *will*, *can't*, структурно задають раціональний, неемоційний спосіб міркування.

Характерним є й уживання пасивних конструкцій, які зменшують роль діяча, підкреслюючи об'єктивність або наслідок дії: *"Miss Lane... is immediately sliced into three equal pieces."* [73] або *"We were annihilated by our own incompetence."* [73]. У цих висловлюваннях пасив вказує не на емоцію, а на констатацію результату, що наближає мову героя до наукового реєстру.

Риторичні питання та короткі репліки типу *"To what end?"* [73], *"Considering what?"* [73], *"Statistically unlikely."* [73] або *"Not to mention imaginary."* [73] демонструють схильність до афористичної форми мислення, тобто компактної, логічно завершеної, позбавленої зайвих зв'язок. Це додає його мовленню категоричності й наукової чіткості.

Ще однією ознакою його граматикону є часте використання умовних речень як способу формулювання гіпотетичних або контрафактичних ситуацій: *"If he really loved her, he'd let her hit the pavement."* [73], *"If by holy smokes you mean a derivative restatement of the kind of stuff you can find scribbled on the wall of any men's room at MIT, sure."* [73]. Такі структури служать для побудови паралогічних моделей мислення, що відтворюють науковий експеримент у мовленні.

Отже, граматична організація мовлення Шелдона Купера є дзеркалом його способу сприйняття та обробки інформації, яке характеризується тяжінням до використання теперішнього часу, модальних і умовних конструкцій, пасивного стану для об'єктивізації дії, високим ступенем синтаксичної упорядкованості. Усі ці риси разом утворюють інтелектуально-когнітивний стиль, де граматики виступає не лише структурною, а й психологічною ознакою його мовної особистості.

На основі проведеного аналізу лексичних, семантичних, прагматичних і граматичних маркерів можна встановити сукупність властивостей, що визначають мовний портрет Шелдона Купера та дозволяють співвіднести його

до типології мовленнєвої компетентності, запропонованої Т. Космедою та Н. Карпенко [17, с. 200].

Передусім, у мовленні персонажа простежується *високий рівень когнітивної організованості*. Сталі моделі логічної побудови висловлювань, частотне використання причинно-наслідкових конструкцій і складнопідрядних структур свідчать про чітко структуроване мислення та здатність раціонально впорядковувати інформацію. Це відповідає критерію інтелектуальної й мовленнєвої структурованості, що є визначальною ознакою сильної мовної особистості.

Другим важливим параметром є *креативність та індивідуалізований комунікативний стиль*, виявлений через системне використання алюзій, наукових метафор, гіпербол, елементів іронії та сарказму. Маркери такого типу не лише виконують стилістичну функцію, а й сигналізують про здатність персонажа поєднувати різноманітні культурні й наукові коди, що узгоджується з характеристикою авторського стилю комунікації, притаманного елітарній мовній культурі.

Подальший аналіз прагматичних одиниць засвідчив наявність *розвиненої комунікативної компетентності*: дискурсивні маркери (well, so, yes), прислівники звороти (frankly, of course), модальні частки (just, really) та вигуки (oh, ah) слугують засобами точного керування смисловими акцентами й логічною структурою діалогу. У зв'язку з цим можна встановити, що мовлення Шелдона характеризує висока ступінь контролю над комунікативним процесом, що є ознакою сильної мовної особистості.

Поряд із цим мовні дані дозволяють окреслити психотип персонажа. Згідно з моделлю Т. Космеди та Н. Карпенко, яка поєднує комунікативну компетентність із психотипом (інтроверт, амбіверт, екстраверт) [17, с. 200], Шелдон демонструє ознаки амбіверта. З одного боку, його мовлення відзначається інтровертними рисами: домінуванням когнітивних процесів над емоційними, тематичною зосередженістю на власних інтелектуальних інтересах, обмеженою емпатійністю та низьким рівнем адаптації до

соціальних норм. З іншого боку, він регулярно ініціює комунікацію, активно втручається в діалог, використовує численні вербальні засоби для підтримання чи спрямування розмови, що характеризує екстравертовану спрямованість на зовнішній світ, притаманну амбівертному психотипу.

Це поєднання системності мислення, мовної креативності, комунікативної активності та здатності варіювати ступінь залученості відповідно до ситуації дає підстави зробити висновок, що мовна особистість Шелдона Купера відповідає моделі **сильної амбівертної мовної особистості** у розумінні класифікації Т. Космеди та Н. Карпенко. Такий статус зумовлений одночасною присутністю високого рівня комунікативної компетентності та гнучкої психотипної поведінкової організації, що відображено у всіх проаналізованих мовних рівнях персонажа.

3.2. Особливості відтворення англомовних лексико-стилістичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському перекладі

Мовна особистість Шелдона Купера є надзвичайно структурованою системою, у якій поєднуються лексичні, прагматичні, семантичні та граматичні маркери, що разом формують цілісний психолінгвістичний портрет героя. Його мовлення відзначається високим рівнем термінологічності, логічною впорядкованістю, прагненням до точності, схильністю до раціонального пояснення будь-якої ситуації, а також специфічними комунікативними стратегіями, які виявляються у використанні прагматичних одиниць. Усе це створює упізнаваний стиль персонажа, який є невід'ємною частиною драматургічної побудови серіалу.

У перекладі аудіовізуального твору перекладачеві необхідно не лише передати зміст висловлювань, а й зберегти маркованість мовлення, відтворюючи інтелектуальну спрямованість і комунікативні звички героя. Відтак аналіз маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському дубляжі передбачає системне дослідження того, як різні типи маркерів:

лексичні (насамперед терміни), прагматичні (вигуки, дискурсивні одиниці, модальні частки), семантичні (художні тропи) та граматичні (синтаксичні моделі), відтворюються засобами української мови.

У межах нашого аналізу застосовано класифікацію перекладацьких трансформацій відповідно до наукового доробку С. Максимова, що дозволяє впорядкувати способи передачі маркерів за лексичними (транскодування, калькування), лексико-семантичними (конкретизація, генералізація, модуляція, гіперонімічне перейменування, емпатизація, нейтралізація), лексико-граматичними (антонімічний переклад, описовий переклад, функціональна заміна) та граматичними (додавання, вилучення, сполучення речень, членування речень, граматичні заміни: членів речення, типу речення, частин мови, синтаксичні перестановки) трансформаціями [24, с. 142].

Тож, термінологічна лексика є одним із найхарактерніших компонентів сильної амбівертної мовної особистості Шелдона Купера, адже саме вона репрезентує його інтелектуальну домінанту та специфічний спосіб інтерпретації реальності через наукові категорії. Оскільки терміни, зафіксовані у корпусі реплік персонажа, належать до різних галузей знань, їх відтворення в умовах українського дубляжу потребує застосування широкого спектра перекладацьких трансформацій.

У ході аналізу 140 термінологічних одиниць було встановлено, що перекладачі активно комбінують різні типи трансформацій. Для забезпечення коректного узагальнення та уникнення дублювання, спричиненого накладанням кількох прийомів на одну й ту саму одиницю, кількісний аналіз подаємо з урахуванням усіх зафіксованих способів відтворення, що в цілому становить 205 трансформацій: лексичні займають 58,1%, це 119 випадків (з яких калькування – 69, транскодування – 50); лексико-семантичні – 35,1%, це 72 випадків, з яких модуляція – 19% (39 випадки), генералізація – 6,8% (14 випадків), нейтралізація – 4,9% (10 випадків), конкретизація – 4,4% (9 випадків); граматичні – 6,8%, це 14 випадків, з яких вилучення – 4,4% (9 випадків), граматична заміна – 2% (4 випадки), додавання – 0,5% (1 випадок).

Для наочності розподіл використаних трансформацій подано на рисунку нижче (див. Рис. 3.2):

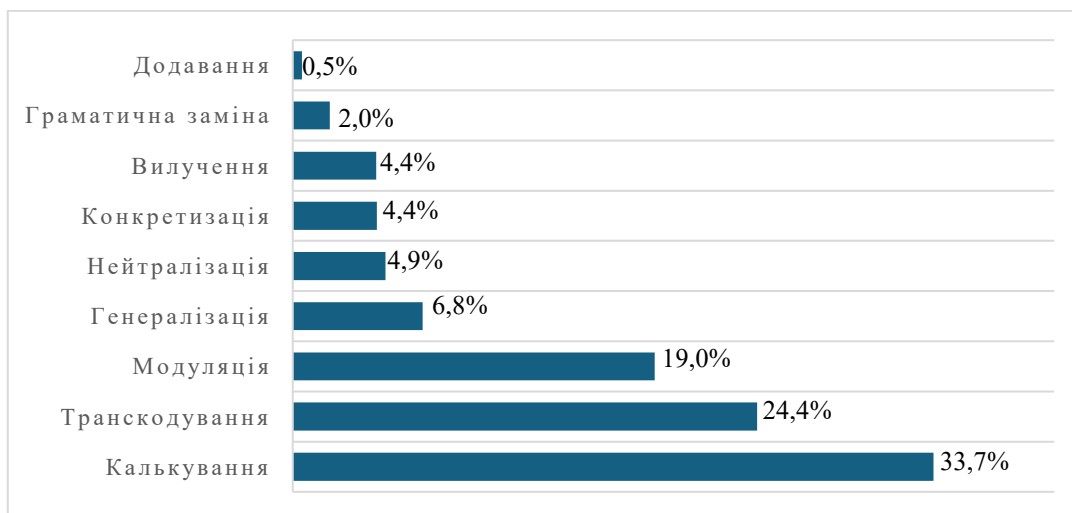

Рисунок 3.2 – Відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій у відтворенні термінів

Найпродуктивнішою стратегією виявилось калькування (33,7%) — спосіб перекладу, за якого відтворюється не звукова форма, а внутрішня будова слова чи словосполучення: його складники передаються через відповідні елементи мови перекладу. Такий підхід дає змогу зберегти семантичну структуру терміна та забезпечити високий рівень еквівалентності між оригіналом і перекладом, що є особливо важливим у разі наукової лексики, властивої мовленню Шелдона Купера.

Саме калькування дозволило відтворити значну частину спеціальних термінів, зокрема *wave* – *хвиля*, *inclined plane* – *похила площина*, *black hole* – *чорна діра*, *area under the curve* – *площа під кривою*, *motion sensors* – *детектори руху*, *air pressure* – *тиск повітря*, *universe* – *всесвіт*, *cognitive processing centre of the brain* – *центр когнітивної обробки мозку*, *blood flow* – *кровопостачання*, *brain wave* – *хвилі мозку*, *emotional turmoil* – *емоційний розлад*, *absolute zero* – *абсолютний нуль*. У кожному випадку збережено внутрішню логіку терміна й його концептуальну належність до певної галузі знань, що підтримує високий рівень наукової точності та відтворює притаманну Шелдону манеру описувати явища через формалізовані, чітко структуровані категорії.

Не менш важливим способом перекладу є транскодування (24,4%) – прийом, за якого передається не значення, а звукова чи графічна форма іншомовного слова, адаптована до системи письма та вимови мови перекладу. Такий підхід забезпечує впізнаваність терміна, його відповідність міжнародній науковій традиції та збереження спеціальної стильової маркованості.

У досліджуваному матеріалі транскодування активно використовується для відтворення термінів, усталених в українському науковому дискурсі: *photon* – фотон, *integral* – інтеграл, *differential* – диференціал, *approximation* – апроксимація, *approximation* - апроксимація, *hypothesis* – гіпотеза, *aneurysm* – аневризма, *epilepsy* – епілесія, *helium* – гелій, *stereo* – стерео, *serotonin* – серотонін, *colonoscopy* – колоноскопія, *battalion* – батальйон, *flank* – фланг, *neuron* – нейрон, *inertia* – інерція, *Bose condensate* – конденсація Бозе. Усі ці приклади демонструють послідовну орієнтацію перекладача на збереження форми терміна, яка є загальноприйнятою в українській науковій мові.

Транскодування виконує подвійну функцію: з одного боку, забезпечує відповідність фаховим стандартам, адже відтворені терміни збігаються з уживаними в академічній та професійній літературі; з іншого – виступає стилістичним маркером науковості, зберігаючи в мовленні персонажа інтонацію наукового дискурсу та підкреслюючи його інтелектуальну ідентичність. Для Шелдона, який взаємодіє зі світом крізь призму спеціалізованих понять, відтворення форми термінів є важливим для підтримання його характерної мовної поведінки.

Для низки термінів характерним є поєднання калькування й транскодування, що дозволяє перекладачеві оптимально збалансувати точність відтворення змісту та природність звучання у межах дубляжу. Такі комбіновані моделі спостерігаємо у перекладах: *Möbius strip* – стрічка Мебіуса, *differential calculus* – диференціальні обчислення, *gamma rays* – гамма-промені, *alpha-wave activity* – активність альфа-хвиль, *false vacuum* – несправжній вакуум. У цих випадках одна частина терміна відтворюється за допомогою кальки, тоді як

інша – через транскодування, що дає змогу зберегти точність терміна, але водночас уникнути надмірної штучності або громіздкості.

Порівняно з традиційним перекладом термінології, де пріоритетом є максимально буквальне та стабільне відтворення змісту, в аналізованому аудіовізуальному матеріалі спостерігається помітно ширше використання лексико-семантичних трансформацій. Така активізація не є випадковою: перекладач працює в умовах синхронності, темпоральних обмежень і необхідності забезпечити високу зрозумілість тексту для аудиторії, яка здебільшого не володіє спеціальними знаннями. Саме тому в перекладі частіше постають трансформації, що дозволяють адаптувати термінологію до потреб дубляжу, зберігаючи зміст, але коригуючи форму.

Одним із найуживаніших прийомів є модуляція, яку ототожнюємо з заміною оригінального слова чи виразу відповідником, зміст якого логічно випливає з вихідної одиниці, але звучить природніше в українській мові. Модуляція (19%) дозволяє уникнути громіздких конструкцій і робить терміносистему доступнішою, що спостерігаємо у перекладі *transporter* – *телепорт*, *plane of existence* – *точка реальності*, *bio-feedback technique* – *медитативна техніка*, *relativity* – *теорія відносності*, *REM cycle* – *стадія глибокого сну*, *microwave relays* – *мікрохвильові перемикачі*, *radiator* – *обігрівач*.

Не менш важливою є конкретизація (4,4%), тобто вибір у мові перекладу одиниці з вузьким значенням, яка точніше окреслює зміст, прихований за ширшою лексемою оригіналу. Такий прийом спостерігаємо у *DNA mix* - *набір хромосом*, де загальне означення «комбінація ДНК» уточнено до реальної одиниці генетичного матеріалу. Подібним чином у відтворенні *general anaesthesia* як загальний наркоз звужується ширше англійське поняття «анестезії» до конкретного її різновиду, який відповідає медичній практиці й термінологічній нормі української мови. До того ж, у перекладі *experimentation* як *експерименти* відбувається перехід від абстрактного процесу «проведення експериментів» до конкретного результативного означення, що є зрозумілішим у контексті репліки. Усі ці випадки демонструють прагнення перекладача

зробити термінологію точнішою й водночас ближчою до реальної наукової практики, що значно підвищує доступність діалогів для українського глядача.

Протилежним прийомом виступає генералізація (6,8%) — заміна одиниці з вузьким, спеціалізованим значенням ширшою лексемою мови перекладу. Цей спосіб дозволяє уникнути надмірної деталізації та спростити семантичну структуру терміна, що спостерігаємо у перекладі *constellation* — *світила*, де конкретний астрономічний термін узагальнено на користь більш звичного в українській мовній картині світу поняття.

Особливу роль у перекладі термінології відіграє нейтралізація (4,9%), тобто зниження емоційної або експресивної насиченості вихідної одиниці на користь більш нейтрального, стилістично стриманого відповідника. У термінах це часто проявляється як заміна багатокomпонентної чи специфічно забарвленої структури простішим і зрозумілішим варіантом. Наприклад, у репрезентації *remote controlled cars* спрощеним варіантом *машинки* нейтралізація поєднується з генералізацією та модуляцією: складна технічна назва пристрою «радіокеровані машинки» переходить у категорію загальноновживаного слова «машинки», що стилістично відповідає контексту побутової розмови, втім втрачає своє спеціалізоване значення. Подібний прийом простежується у перекладі *bio-feedback technique* — *медитативна техніка*, де термін, пов'язаний із нейрофізіологічним тренуванням, замінено менш спеціалізованим і нейтральним відповідником, що знімає надмірну наукову деталізацію. У таких випадках нейтралізація рідко функціонує самостійно: найчастіше вона супроводжує модуляцію, забезпечуючи одночасну адаптацію змісту та підбір стилістично природної форми для українського реципієнта.

Неодмінною частиною адаптації є й граматичні трансформації, серед яких у матеріалі серіалу найчастіше фіксуємо вилучення (4,4%) та граматичні заміни (2%). Ці прийоми стають необхідними тоді, коли синтаксична будова української мови або вимоги синхронізації дубляжу не дають можливості зберегти оригінальну граматичну форму без втрати природності. Так, у

перекладі *laser array* - *лазери* вилучення зайвого компонента компенсує надмірну громіздкість терміна й забезпечує плавність репліки. Подібний механізм працює у *particle physics* - *фізика*, де вилучення уточнювальної частини робить висловлювання компактнішим і ритмічно вмотивованим. Граматична заміна також проявляється у випадку *relays* - *перемикач*, коли множина англійського терміна перетворюється на однину, що стилістично гармонізує репліку та відповідає контексту.

Виходячи з наведеного, можна стверджувати, що механізми перекладу терміноодиниць мовлення Шелдона Купера формуються на перетині буквального та адаптивного відтворення. Провідну роль у цьому процесі очікувано відіграють калькування й транскодування, адже саме вони забезпечують збереження семантичної структури терміна, його впізнаваність і відповідність усталеним науковим нормам, водночас підтримуючи стилістичну «науковість», притаманну персонажеві. Значна частка лексико-семантичних трансформацій, зокрема модуляції, конкретизації, генералізації та нейтралізації, відображає специфіку аудіовізуального перекладу, у якому точність має узгоджуватися з зрозумілістю для глядача, а термінологічна насиченість – із природністю діалогів та темпоральними обмеженнями дубляжу. Граматичні трансформації (насамперед вилучення та граматичні заміни) виконують допоміжну, але необхідну функцію, забезпечуючи компактність, ритмічність і синхронність реплік. У сукупності такі трансформаційні рішення дозволяють не лише коректно відтворити зміст і структурну організацію термінів, а й зберегти ключові риси сильної амбівертної мовної особистості Шелдона, до яких відносимо раціональність, системність мислення та послідовну орієнтацію на наукове пояснення дійсності.

Однак терміносистема є лише одним із рівнів формування мовної особистості героя. Не менш значущу роль відіграє його комічна природа, реалізована через складні механізми іронії та сарказму, що становлять домінуючу прагматичну стратегію персонажа.

Саме тому наступним етапом дослідження є аналіз особливостей відтворення іронії (51 приклад) та сарказму (62 приклади), що охоплює 113 реплік і демонструє широку варіативність перекладацьких рішень. На відміну від термінології, де превалюють буквальні способи відтворення, передача іронічного та саркастичного змісту вимагає підвищеної адаптивності. Перекладач повинен не лише передати буквальний смисл висловлювання, а й відтворити приховані інтенції, імплікатури, інтонаційні відтінки й комічний ефект, що виникає на перетині логічного та емоційного планів.

Кількісний аналіз зафіксованих трансформацій свідчить про суттєву переорієнтацію перекладацьких стратегій. **Іронія й сарказм** демонструють значно ширшу палітру прийомів: лексичні – 17,55% (73 випадки): калькування – 41, транскодування – 32; лексико-семантичні – 41,11% (171 випадки): модуляція – 79, нейтралізація – 28, емфатизація – 26, генералізація – 11, конкретизація – 27; граматичні — 37,74% (157 випадки): додавання – 34, вилучення – 58, граматичні заміни – 65 (конверсія – 10, синтаксична перестановка – 31, заміна типу речення – 22, заміна роду – 2); а також лексико-граматичні – 3,61% (15 випадки): функціональна заміна – 11, антонімічний переклад – 4) (див. Рис. 3.3). Така висока частотність семантичних, граматичних і комплексних перетворень вказує на прагнення перекладача не лише зберегти дотепність, а й адаптувати її до норм українського комічного дискурсу.

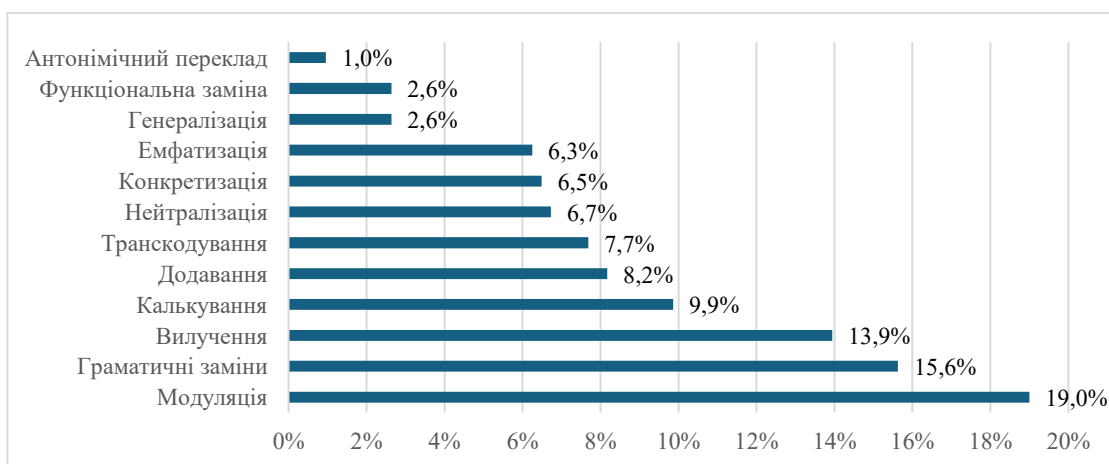

Рисунок 3.3 – Відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій у відтворенні іронії та сарказму

Діаграма чітко демонструє, що переклад іронії та сарказму в мовленні Шелдона Купера ґрунтується насамперед на лексико-семантичних трансформаціях (171 випадки) та граматичних перетвореннях (157 випадки), які разом формують змістове ядро перекладацьких рішень. Такий розподіл є закономірним, оскільки саме ці дві групи забезпечують відтворення прихованих смислів, інтонаційної багатошаровості та ритмічної організації саркастичних і іронічних реплік.

У межах лексико-семантичних прийомів найчастіше застосовується модуляція (79 випадків, 19%), що дозволяє адаптувати вислів до інтонаційної логіки іронії. Це добре ілюструє переклад “*There’s no point, I just think it’s a good idea for a tee-shirt.*” [73] – «*Ні до чого, гадаю, це прикрасило б футболку.*» [72] або “*That’s the beauty of it.*” [73] – «*У цьому і перевага.*» [72] обидва варіанти зберігають зміст, але відтворюють іронічний підтекст, який лежить поза буквальним значенням.

Важливою є й нейтралізація (28 випадків, 6,7%), що пом’якшує експресивність вихідної репліки. Наприклад, у вислові “*Yeah, well, it’s just some quantum mechanics, with a little string theory doodling around the edges.*” [73] переклад «*Так, лише квантова механіка з елементами теорії струн.*» [72] усуває додаткові конотації й робить висловлювання компактнішим.

Натомість емпатизація (26 випадків, 6,3%) інколи навпаки посилює оцінну складову вислову, як у фразі “*Yet another child left behind.*” [73] – «*А от ще один відсталий.*» [72] переклад виразніший, що відповідає гостроті сарказму

Серед граматичних прийомів особливо частотними є вилучення (58 випадків, 13,9%) та граматичні заміни (65 випадків, 15,6%), які дозволяють адаптувати синтактичний малюнок репліки до природного ритму українського мовлення. У прикладі “*You? No, you’ll only make it worse.*” [73] – «*Ні, буде тільки гірше.*» [72] бачимо синтаксичне спрощення, зміну типу речення та усунення зайвих елементів, що посилює репліку, робить її різкішою та лаконічнішою, ключовим для адекватного відтворення сарказму.

Хоч менш чисельними, проте виразними є антонімічний переклад (4 випадки, 1%) та функціональна заміна (11 випадків, 2,6%), які дозволяють передати опосередкований логічний зсув, властивий іронії. Так, фраза “*Yes, but not of the same species.*” [73] – «*Так, проте ви різних біологічних видів.*» [72] демонструє іронічний перехід від конкретної тези до ширшої узагальненої оцінки через контраст.

Таким чином, одержані пропорції свідчать, що найчастотніші прийоми, серед яких модуляція, граматичні заміни та вилучення, забезпечують необхідну гнучкість для точного відтворення смислових і прагматичних зсувів. Натомість чисті лексичні прийоми (калькування – 41 випадок, 9,9%; транскодування – 32 випадки, 7,7%) відіграють здебільшого допоміжну роль, підтримуючи термінологічні, культурні та стилістичні елементи, але не формуючи іронічного ефекту самотійно.

Після комплексного аналізу іронії та сарказму, які відіграють провідну роль у формуванні комічної модальності та риторичної позиції героя, закономірним є звернення до ще одного важливого шару його мовлення – це **метафоричних висловлювань**. Метафора у мовленні Шелдона є відображенням унікального способу концептуалізації світу та мислення, у якому складні наукові моделі переносяться на опис повсякденних ситуацій. Саме тому вона функціонує як один із провідних стилістичних маркерів, що формують ядро семантикону героя.

У корпусі дослідження зафіксовано загалом 53 метафоричні вияви, у перекладі яких застосовано 103 трансформації. У їхньому розподілі простежуються дві домінанти: лексико-семантичні перетворення 66% та лексичні 22,3%, тоді як граматичні трансформації становлять 11,7%. Така пропорція свідчить, що передача метафоричних конструкцій вимагає насамперед семантичної адаптації, оскільки значення метафори нерідко є концептуально складним, культурно маркованим або занадто науково-специфічним. Процентне співвідношення використаних трансформацій представлено нижче (див. Рис. 3.4)

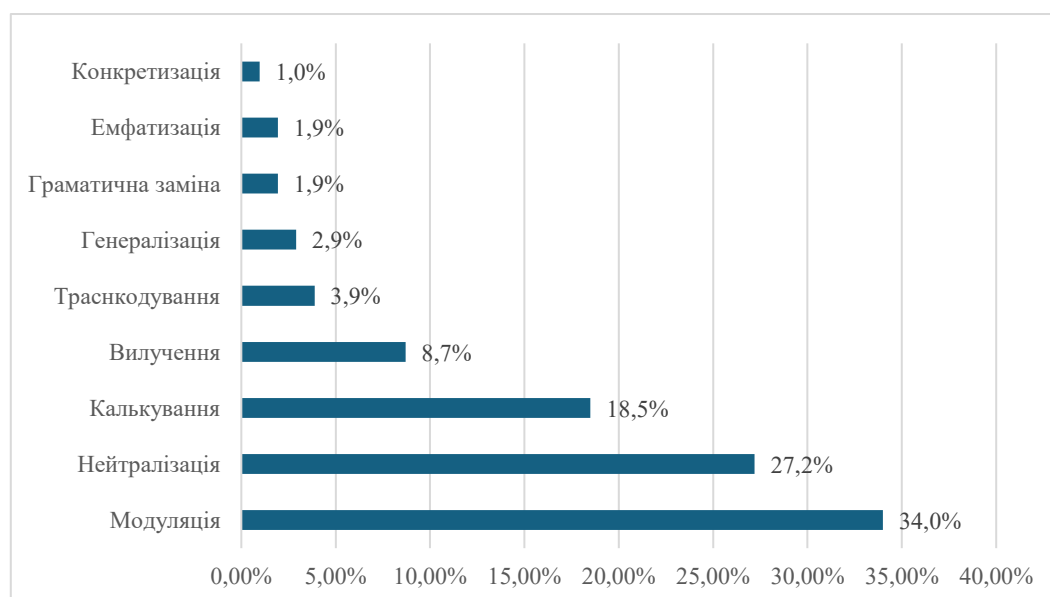

Рисунок 3.4 – Відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій у відтворенні метафор

Відповідно до окресленої діаграми, констатуємо, що найпродуктивнішим прийомом стала модуляція 34% (35 випадків), що дозволяє перекладачеві логічно переосмислити вихідну метафору та подати її у формі, яка зберігає і смисловий напрям, і прагматичний ефект. Це особливо помітно у випадках складних або культурно маркованих образів, де буквальне відтворення призвело б до семантичної невиразності. Так, у метафорі “*Large primordial eggplants, pretty much whatever tickled his fancy*” [73] переклад «Великих доісторичних рослин залежно від форми й хворобливості фантазії» [72] не передає дослівної структури, але передає сам принцип гіперболізованої образності, логічно реконструюючи гумористичний ефект. Подібним чином у “*Oh, that was a dead end*” [73] перекладацьке рішення «О, дохлий номер» [72] замінює первинний образ «глухого кута» на більш виразний український ідіоматичний еквівалент, зберігаючи прагматичну силу репліки та її контекстуальний підтекст.

Високою є частотність нейтралізації 27,2% (28 випадків), що цілком закономірно для аудіовізуального дискурсу, де надмірна експресивність або стилістична перевантаженість метафори може порушити ритм репліки чи сприйняття глядачем. Нейтралізація згладжує емоційний або гіперболічний

компонент вислову, надаючи йому стриманішого та природнішого звучання. Так, у метафорі “*Superman swoops down to save her by reaching out two arms of steel*” [73] переклад «*Супермен летить за нею вниз із витягнутими руками*» [72] усуває образ «сталевих рук», який у контексті дубляжу звучав би надмірно пафосно, зберігаючи при цьому загальний зміст сцени та її динаміку.

Окремі випадки демонструють генералізацію 2,9% (3 випадки), коли надмірно конкретний образ англійського оригіналу замінюється ширшим і звичнішим українським поняттям. Так, наприклад, у репліці “*I think that you have as much of a chance of having a sexual relationship with Penny as the Hubble Telescope does of discovering at the centre of every black hole is a little man with a flashlight searching for a circuit breaker*” [73] переклад «*Думаю, в тебе такі ж шанси мати сексуальний зв’язок із Пенні, як у телескопа встановити, що у центрі кожної чорної діри є людина з ліхтариком у пошуках розподільника.*» [72] відмовляється від надмірно конкретизованого образу “Hubble Telescope”, подаючи його у спрощеному, узагальненому вигляді. Такий прийом дозволяє зберегти комічний ефект і логіку порівняння, не перевантажуючи репліку надмірною деталізацією, яка в умовах дубляжу могла б порушити ритм і сприйняття.

Лексичні трансформації становлять 22,3% і здебільшого представлені калькуванням (18,5%). Такий прийом є ефективним у випадках, коли метафора ґрунтується на науковій терміносистемі, знайомій українському глядачеві: *to commit “genetic fraud”* [73] – «*йти на генетичний обман*» [72], “*to disrupt local gravity field*” [73] – «*порушувати місцеве гравітаційне поле*» [72], “*pants are metaphorically on fire*” [73] – «*штани метафорично палають*» [72]. Калька в таких випадках дозволяє зберегти наукову точність, логічність образу та характерний для Шелдона спосіб мислення.

Транскодування (3,88%) трапляється у поодиноких випадках, насамперед тоді, коли метафора містить власні назви або культурні алюзії (*Mozart, Salieri, Omaha, oomrah-loompahs*). У таких випадках збереження форми є необхідним для підтримання міжкультурного впізнавання.

Граматичні трансформації становлять 11,65% і найчастіше представлені вилученням (8,74%), що дозволяє уникнути надмірної розлогості складних метафор, не порушуючи їхнього змістового ядра. Так, у перекладі фрази “*Yeah, well, it’s just some quantum mechanics, with a little string theory doodling around the edges*” [73] як «*Так, лише квантова механіка з елементами теорії струн.*» [72] вилучення фокусує увагу на ключових поняттях, зберігаючи сенс і ритм репліки, втім спрощуючи її образ (що є типовим прикладом поєднання трансформацій вилучення та нейтралізації).

Спираючись на наведені дані, можна констатувати, що переважання модуляції та нейтралізації відображає цілеспрямовану стратегію адаптації метафор до українського аудіовізуального дискурсу, де пріоритетом є збереження смислової точності, комічного ефекту та ритмічної природності вислову. Водночас використання генералізації, калькування, транскодування та окремих граматичних змін доповнює цю тенденцію, забезпечуючи гнучке відтворення як спеціалізованих, так і культурно маркованих образів.

Після аналізу метафоричного шару мовлення Шелдона логічним є перехід до інших тропів, що формують його семантичний стиль, гіперболи та літоти. Обидва засоби ґрунтуються на відхиленні від буквальної норми, проте реалізують протилежні вектори: перебільшення та зменшення. У корпусі зафіксовано значно вищу частотність гіпербол, що свідчить про схильність персонажа до раціоналізованого, інтелектуально забарвленого перебільшення як форми комічної експресії.

Гіпербола виявлена у 18 репліках, у перекладі яких зафіксовано 39 трансформацій. Їхня типологія така:

- лексичні – 28,2% (11 випадків): переважно калькування (23%, 9 випадків) та поодинокі транскодування (5,1%, 2 випадки);
- лексико-семантичні – 56,4% (22 випадки): модуляція 20,5%, (8 випадків), нейтралізація 15,4%, (6 випадків), емпатизація 10,3% (4 випадки), генералізація 10,3% (4 випадки);

- граматичні – 15,4% (6 випадків): вилучення 7,7%, (3 випадки), граматична заміна 5,1% (2 випадки), додавання 2,6% (1 випадок) (див. Рис. 3.5).

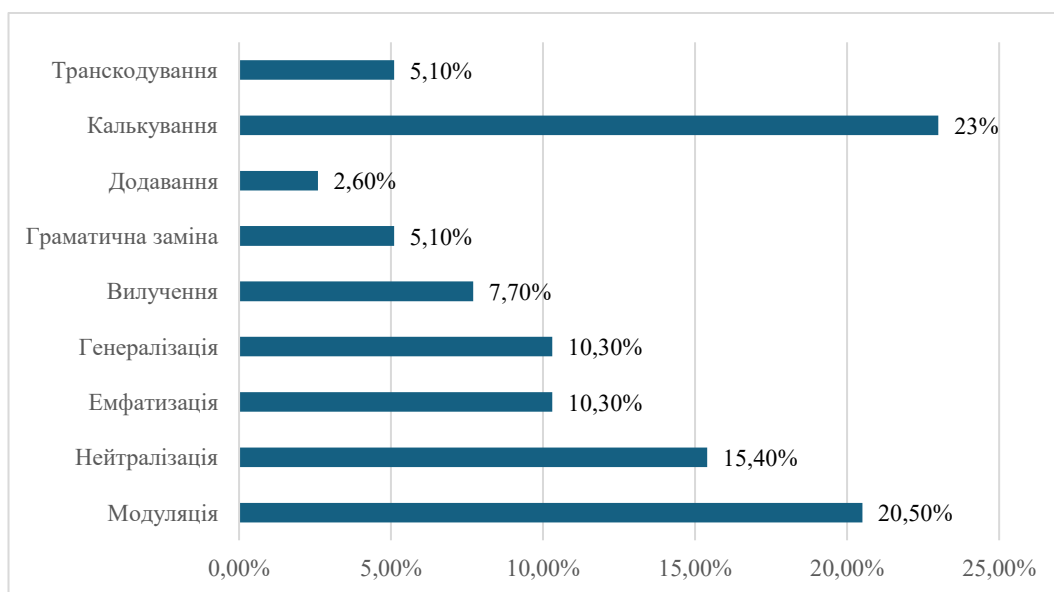

Рисунок 3.5 – Відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій у відтворенні гіпербол

Переважа лексико-семантичних прийомів зумовлена тим, що гіпербола часто вимагає не буквальної, а комунікативно спрямованої адаптації. Так, у репліці *“It’s a billion-dollar idea”* [73] як *«Ідея на мільйон доларів»* [72] перекладач застосовує калькування образу, але супроводжує його граматичною заміною, створюючи природну українську гіперболу. Натомість у *“If cats could sing, they’d hate it too”* [73] як *«Я не знаю, якби коти співали, не зраділи б.»* [72], що іронічно описує поганий спів Пенні — використано модуляцію та нейтралізацію, щоб зберегти комічний підтекст і зменшити надмірну гротескність оригіналу.

Літота, навпаки, трапляється значно рідше лише у 5 репліках, у перекладі яких реалізовано 14 трансформацій. Їхній розподіл:

- лексико-семантичні – 57,1% (8 випадків): модуляція 28,6% (4 випадки), емфатизація 14,3%, (2 випадки), нейтралізація 14,3% (2 випадки);
- лексико-граматичні – 7,1% (1 випадок): описовий переклад;

- граматичні – 35,7% (5 випадків): граматична заміна (14,3%, 2 випадки), додавання (14,3%, 2 випадки), вилучення (7,1%, 1 випадок) (див. Рис. 3.6).

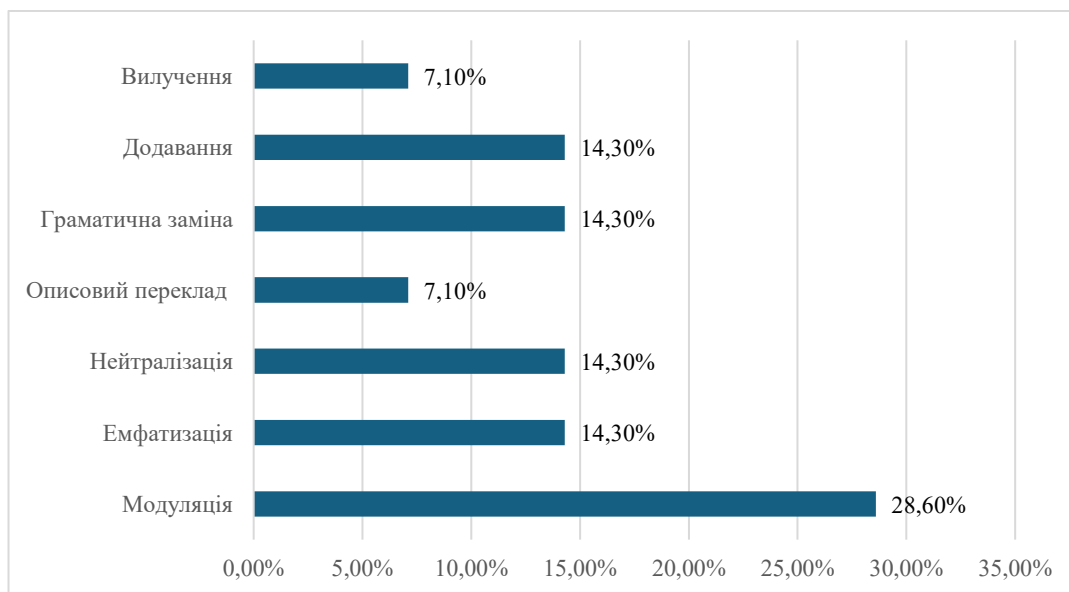

Рисунок 3.6 – Відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій у відтворенні літот

Літота у мовленні Шелдона завжди виконує функцію стриманого інтелектуального жарту. У вислові “*It wasn’t my first pantsing and it won’t be my last.*” [73] переклад «Нічого, відчуваю що це було не востаннє і не вперше, до речі.» [72] поєднує модуляцію, нейтралізацію, а також вилучення та граматичні зміни, що забезпечують плавність і природність репліки. Подібно, у перекладі фрази “*I’m not an expert...*” [73] - «Хоч я і не експерт...» [72] самоприменшення передається через емфатизацію (за допомогою частки «хоч») та додавання, які посилюють ввічливо-іронічний ефект.

У підсумку, гіпербола значно переважає літоту як за кількістю уживань, так і за різноманітністю перекладацьких прийомів. Це свідчить про те, що перебільшення є природнішим для когнітивної й комічної стилістики Шелдона, тоді як літота виконує допоміжну функцію – маркує стриманий інтелектуальний гумор і своєрідну соціальну «незграбність» персонажа.

З перекладацької точки зору гіпербола потребує ширшої семантичної адаптації, адже її образність нерідко вимагає модуляції чи нейтралізації для

збереження комічного ефекту, тоді як літота відтворюється переважно через локальні граматичні зміни. У результаті переклад перебільшень вимагає значно інтенсивнішої трансформаційної роботи, ніж переклад інструменту применшення.

Переходячи до наступного стилістичного засобу **порівнянь**, варто наголосити, що такі конструкції, хоча й менш частотні у мовленні Шелдона Купера, залишаються важливими інструментами його логіко-іронічного стилю. У корпусі зафіксовано 10 порівнянь, у перекладі яких реалізовано 21 трансформацію, що дозволяє окреслити їхню структурну та функціональну специфіку.

У кількісному розподілі домінують лексичні трансформації – 52,4% (11 випадків), з яких калькування становить 28,6% (6 випадків), а транскодування – 23,8% (5 випадків). Лексико-семантичні перетворення охоплюють 28,6% (6 випадків): модуляція – 14,3% (3 випадки), генералізація – 9,5% (2 випадки), емфатизація – 4,8% (1 випадок). Граматичні трансформації становлять 19% (4 випадки): додавання – 9,5% (2 випадки), граматична заміна – 4,8% (1 випадок), вилучення – 4,8% (1 випадок).

Такі показники свідчать, що переклад порівнянь потребує передусім збереження образної структури (що забезпечують лексичні прийоми), а також помірної семантичної адаптації, необхідної для динаміки дубляжу та стилістичної природності.

Ілюстративними є такі приклади: у “*Tonight is Halo night, it’s like talking to a wall*” [73] переклад «*Ніч Хейло сьогодні, я як зі стіною розмовляю*» [72] поєднує калькування (28,6%) з додаванням (9,5%) та граматичною заміною (4,8%), що дозволяє зберегти контраст між буквальним і метафоричним образом вислову. У фразі “*That woman looks exactly like the pictures of Princess Punchali in the book*” [73] переклад «*Ця жінка дуже схожа на Принцесу Панчалі з книжки*» [72] демонструє взаємодію транскодування (23,8%) та калькування (28,6%), доповнену вилученням (4,8%) задля усунення надмірної деталізації.

Дані аналізу свідчать, що переклад образних засобів Шелдона Купера спирається на домінування адаптаційних стратегій, які забезпечують точність змісту й збереження його інтелектуально-комічного стилю. У результаті модуляція, нейтралізація, калькування та граматичні перебудови узгоджують оригінальні тропи з нормами українського дубляжу, дозволяючи переосмислити форму без втрати смислового ядра й характерної когнітивної манери персонажа.

Після аналізу порівнянь доречно перейти до **метонімії**, яка представляє найрідкісніший троп у мовленні Шелдона Купера. У корпусі зафіксовано лише 4 випадки метонімії, у перекладі яких використано 10 трансформацій. Абсолютну більшість становлять лексико-семантичні прийоми — 70% (7 випадків): модуляція — 30% (3 випадки), нейтралізація — 20% (2 випадки), конкретизація — 10% (1 випадок), емфатизація — 10% (1 випадок). Лексичні трансформації охоплюють 20% й представлені транскодуванням (2 випадки), тоді як граматичні — 10% (1 випадок), переважно вилученням. Показовим є переклад “*I imagine there aren’t many kosher corn-huskers*” [73] як «*Не думав, що у Небразці так мало євреїв*» [72], де поєднання модуляції, нейтралізації та конкретизації дозволяє стилістично природно передати культурно маркований зміст та іронічну інтенцію, адаптуючи зміст речення під особливості української аудиторії, яка може бути необізнаною з культурною реалією.

Як показує статистика, метонімія у мовленні Шелдона виконує радше точкову, ніж системотвірну функцію, проте навіть поодинокі приклади демонструють високу перекладацьку складність. У результаті метонімічні образи потребують не буквального відтворення, а ретельної семантичної адаптації, що дозволяє зберегти культурну специфіку, підтекст і комічну інтенцію вислову, які є ключовими рисами стилістичного коду персонажа.

Наступним семантичним маркером сильної мовної особистості Шелдона Купера є **алюзії**, які становлять один із найпомітніших проявів інтертекстуальності у мовленні персонажа. Виявлено 21 алюзію, і, як було зазначено раніше, їхня систематичність свідчить про широку ерудицію

персонажа та його здатність вільно апелювати до наукових, історичних і попкультурних джерел. У перекладі алюзії відтворено за допомогою лексичних трансформацій: калькування 29,7% (11 випадків) і транскодування 32,4% (12 випадків), а також лексико-семантичних прийомів: нейтралізації 16,2% (6 випадків), модуляції 16,2% (6 випадків), емфатизації 2,7% (1 випадок) та генералізації 2,7% (1 випадок) (див. Рис. 3.7).

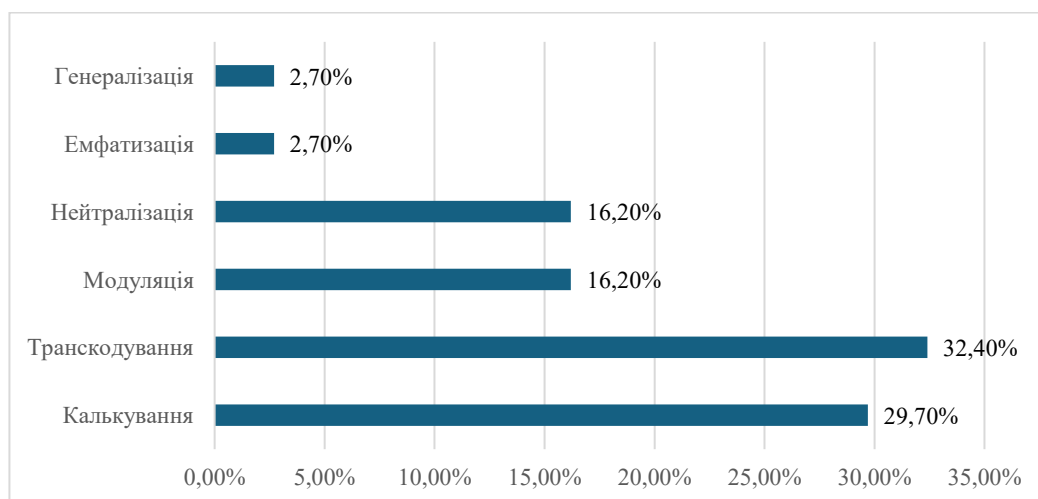

Рисунок 3.7 – Відсоткове співвідношення перекладацьких трансформацій у відтворенні алюзій

Показовими є переклад фрази “*Galileo and the Pope had a little misunderstanding*” [73] як «У Галілея й Папи був невеличкий конфлікт» [72], де поєднання транскодування й модуляції дозволяє передати історичну алюзію в доступній та більш конкретній формі, а також “*Maybe the Avenger summoned him*” [73] – «Можє, Месники викликали його» [72], де калькування забезпечує збереження попкультурної впізнаваності.

У результаті проведеного аналізу стає зрозумілим, що переклад мовлення Шелдона Купера ґрунтується на чіткій диференціації стратегій: термінологічний пласт, який формує лексикон персонажа, відтворюється переважно за рахунок лексичних засобів (калькування й транскодування), тоді як стилістичні тропи його семантикону потребують активного застосування лексико-семантичних трансформацій. З цього випливає, що домінування модуляції, нейтралізації та емфатизації не є випадковим: вони забезпечують комунікативну природність і доступність висловлювань для української

авдиторії. Таким чином, можемо припустити, що перекладацькі рішення орієнтовані не лише на збереження інтелектуального профілю героя, а й на оптимізацію сприйняття реплік у межах дубляжу. Це дозволяє дійти висновку, що перекладачі послідовно балансували між стратегіями одомашнення та очуження, залишаючи частину реалій у первинній формі, а іншу половину адаптуючи до норм українського кінодискурсу.

3.3 Особливості відтворення англомовних прагматичних та граматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера в українському перекладі

Одним із визначальних компонентів мовної особистості Шелдона Купера є прагматичні маркери, що структурують висловлювання, сигналізують логічні переходи, виражають емоційність, модальність або організують дискурсивний рух репліки. У корпусі дослідження було зафіксовано 125 прагматичних маркерів, представлених такими групами: вигуки – 20,8% (26 випадків); модальні частки – 12,8% (16 випадків); прислівникові звороти – це 12% (15 випадків); дискурсивні маркери – 54,4% (68 випадків). Така пропорція демонструє високий ступінь дискурсивної організованості мовлення персонажа, для якого логічна послідовність і структурованість думки є ключовими.

У перекладі 62 одиниці (49,6%) були передані повним еквівалентом, що свідчить про наявність природних українських відповідників для значної частини маркерів. У решті випадків 63 одиниці (50,4%) застосовано 76 перекладацьких трансформацій, серед яких домінують: вилучення – 60,5% (46 випадків), модуляція – 32,8% (25 випадки), емпатизація – 2,6% (2 випадки), нейтралізація – 2,6% (2 випадки). Співвідношення засвідчує, що прагматичні маркери нерідко адаптуються не через прямі відповідники, а шляхом перебудови висловлювання, щоб зберегти інтонаційну і логічну цілісність репліки в межах дубляжу.

Показовими є такі приклади перекладу:

- “*And I certainly don’t need someone telling on me to my mother.*” [73] як «*І мені **точно** не потрібен той, хто розповідає про мене моїй мамі.*» [72] - повний еквівалент, що природно передає і логічний, і емоційний компонент вислову;
- “*Well, why don’t you just tell people you’re one of the seven dwarves.*” [73] як «*Чому ти не кажеш, що ти один із семи гномів?*» [72] - вилучення, що усуває дискурсивний компонент “well”, органічно інтегруючи зміст у плавнішу структуру речення;
- “*Yes, but are the costumes random, or genre specific?*” [73] як «*Костюми можна будь-які чи певного жанру?*» [72] - подвійне вилучення, яке спрощує вступну частину висловлювання відповідно до синхронних вимог дубляжу;
- “*Oh, yes, but there’s usually planning, courtship and advance notice.*” [73] як «*Приводив, проте, зазвичай, все планує і попереджає.*» [72] - комплексне поєднання прийомів: вилучення вигуку “oh”, який в українському контексті не несе необхідного прагматичного навантаження; модуляція у передачі “yes” через «приводив», що логічно відповідає попередньому питанню й забезпечує смислову цілісність діалогу; повний еквівалент у передачі дискурсивного маркера “but” як «проте»;
- “*It’s called carpal tunnel syndrome, and **quite frankly** you deserve it.*” [73] як «*Називається синдром зап’ясткового каналу, який ти заслужила.*» [72] - вилучення підсилювального звороту “quite frankly”, що знижує експліцитний саркастичний тон і робить висловлювання більш прямолінійним та лаконічним, зберігаючи загальну комунікативну настанову репліки.

Отримані результати засвідчують, що значна частина прагматичних маркерів мовлення Шелдона Купера відтворюється повними еквівалентами, що вказує на достатню формальну сумісність англomовних і українських

прагматичних одиниць. Водночас показова частотність граматичного вилучення, нетипова для художнього дискурсу загалом, сигналізує про вплив медіального формату дубляжу: скорочення вступних компонентів і дискурсивних одиниць забезпечує стислий темп репліки та синхронізацію з візуальним рядом. Звідси витікає, що перекладацькі стратегії в межах кінодискурсу вибудовуються не лише довкола семантичної адекватності, а й довкола технічної доцільності, що зумовлює зсув у бік структурних перебудов і часткового нівелювання англомовної дискурсивної надмірності. Такий підхід переконує, що передача прагматичних маркерів у перекладі спрямована на підтримання комунікативної логіки вислову за умов часових обмежень, характерних для аудіовізуального перекладу.

Звідси стає очевидним, що аналогічна тенденція простежується й на синтаксичному рівні: переклад потребує не буквального відтворення структури, а її функціонального узгодження з темпом та артикуляційними вимогами дубляжу. Одним із ключових спостережень є те, що синтаксична організація мовлення Шелдона зберігає свою логічну чіткість, але регулярних трансформацій зазнають довжина реплік, внутрішня ритміка та ступінь синтаксичної ускладненості. Це відбувається завдяки двом домінантним механізмам: компресії та синтаксичним перестановкам, які дозволяють зберегти смислову структуру, але подати її динамічніше та компактніше.

Важливо, що перекладачі переважно зберігають умовні конструкції, оскільки вони є одним із ключових логічних інструментів у мовленні Шелдона. Наприклад, *“If it’s any consolation, I thought that homo-habilus line really put him in his place.”* [73] передано як *«Якщо тебе це втішить, то, по-моєму, жарт про людину вмілу поставив його на місце»* [72]. Умовність збережено повністю, однак внутрішня структура речення ущільнена: підрядна частина зберігає логічну функцію, але синтаксис основної частини зазнає компресії й лексико-семантичної модуляції, що робить репліку компактнішою.

Подібний механізм працює й у фразі *“If by holy smokes you mean a derivative restatement of the kind of stuff you can find scribbled on the wall of any*

men's room at MIT, sure.” [73] перекладеній як «Якщо під нічого собі ти маєш на увазі банальні твердження, які можна прочитати на стінах будь-яких туалетів Мічиганського технологічного, тоді так» [72]. В цьому випадку умовна конструкція відтворена повністю, проте весь фрагмент “*a derivative restatement of the kind of stuff*” [73] замінено семантично компактнішою структурою «банальні твердження» [72], що є типовим прикладом використання трансформації компресії за допомогою модуляції та зберігає логіку й саркастичний тон оригіналу.

Цікаво, що навіть у випадках, де англомовне умовне речення інформаційно неповне чи розмовне, наприклад, “*If I could of, I would of.*” [73], перекладачі зберігають повністю умовність репліки: «Якби міг, спинився б» [72], хоча й застосовують модуляцію і граматичну заміну типу речення для того, щоб український варіант став більш динамічним з дієслівним граматичним центром.

У емоційних висловлюваннях компресія поєднується з модуляцією змісту, як у репліці “*Excuse me, but I think we’ve both found that helpful at times.*” [73] «Даруй, але ти теж іноді вважаєш це заняття корисним» [72]. Тут спостерігаємо вилучення другорядних компонентів, посилення персональної адресованості через додавання «ти теж» і синтаксичне перетворення для досягнення компактності фрази. У такий спосіб основний комунікативний намір зберігається, але конструкція набуває смислової прямої, що є типовою для перекладів українського дубляжу.

У деяких прикладах синтаксична компресія супроводжується граматичною заміною типу речення, як у перекладі “*I can see we’re going to have to spell out everything for this girl.*” [73] «Так, бачу, нам їй все розжовувати доведеться» [72], де спостерігаємо перехід від особової конструкції з підметом “we” до безособового дієслівного вислову, характерного для української синтаксичної норми. У результаті зміст зберігається, але фокус висловлювання зміщується з виконавця на саму ситуацію, що забезпечує природність і компактність репліки у дубльованому тексті.

Отримані результати переконують, що відтворення прагматичних і граматичних маркерів мовної особистості Шелдона Купера поєднує семантичну точність із функціональною адаптацією. Значна частина маркерів передається повними еквівалентами, що підтверджує сумісність українських та англomовних засобів дискурсивної організації. Водночас регулярні вилучення, модуляції та синтаксичні перебудови свідчать про вплив темпових і артикуляційних обмежень дубляжу, які потребують компактної та динамічної репліки.

Звідси стає очевидним, що аналогічні механізми діють і на синтаксичному рівні. Компресія, перестановки та граматичні заміни забезпечують природність висловлювання та зберігають логіку, властиву мовленню персонажа. Умовні конструкції залишаються незмінними, оскільки виконують ключову функцію у структуруванні його думки, тоді як внутрішня будова речень адаптується до ритму дубльованого тексту.

У результаті формується збалансована стратегія, яка підтримує інтелектуально насичений і дискурсивно чіткий стиль героя, проте водночас узгоджує його з технічними параметрами аудіовізуального перекладу. Такий підхід забезпечує цілісне та органічне функціонування мовної особистості Шелдона Купера в українській версії серіалу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У результаті аналізу мовної особистості Шелдона Купера та особливостей її відтворення в українському перекладі було встановлено:

- герой володіє розгалуженим набором різножанрових мовних маркерів, представлених у його 310 репліках першого сезону (що охопило 489 мовних одиниць), серед яких 140 термінів, 113 випадків іронії й сарказму, 53 метафори, 18 гіпербол, 10 порівнянь, 5 літот, 4 метонімії, 21 алюзія та 125 прагматичних одиниць. Сукупність цієї системи маркерів дала підстави віднести Шелдона Купера до типу сильної амбівертної мовної особистості (за Т. Космедою та Н. Карпенко), що поєднує високий рівень когнітивної організованості, інтелектуальну креативність і комунікативну гнучкість попри притаманну соціальну незграбність;

- термінологічний пласт (140 одиниць) відтворено за допомогою 205 трансформацій, серед яких: лексичні – 58,1%, лексико-семантичні – 35,1%, граматичні – 6,8%, що підтверджує пріоритет точного передавання наукової номінації;

- іронія й сарказм (113 випадків) реалізували 416 трансформацій: лексичні – 17,6%, лексико-семантичні – 41,1%, граматичні – 37,7%, лексико-граматичні – 3,6%. Переважання семантичних та граматичних змін свідчить про адаптивну природу відтворення комічного ефекту;

- метафори (53 випадки, 103 трансформації) переважно передано через лексико-семантичні зміни – 66%, тоді як лексичні становлять 22,3%, граматичні – 11,7%. Такий розподіл пов'язаний із потребою корекції образної структури відповідно до ритму дубляжу;

- гіперболи (18 випадків, 39 трансформацій) продемонстрували: лексичні прийоми – 28,2%, лексико-семантичні – 56,4%, граматичні – 15,4%. Літоти (5 випадків, 14 трансформацій) – лексичні 7,1%, лексико-семантичні 57,1%, граматичні 35,7%. Обидві групи підтверджують домінування адаптаційних рішень;

- порівняння (10 випадків, 21 трансформація) характеризуються лексичними прийомами – 52,4%, лексико-семантичними – 28,6%, граматичними – 19%, що забезпечує структурно точне, але ритмічно оптимізоване відтворення образів;

- метонімії (4 випадки, 10 трансформацій) виявили перевагу лексико-семантичних змін – 70%, граматичних – 20%, лексичних – 10%. Алюзії (21 випадок, 37 трансформацій) демонструють збалансоване поєднання буквальних рішень і семантичної адаптації;

- прагматичні одиниці (125 випадків, 76 трансформацій) частково передано еквівалентно (49,6%), тоді як інші 50,4% реалізовано через вилучення (60,5%), модуляцію (32,8%) та мінімальні емоційні й нейтралізаційні зміни (по 2,6%). Це свідчить про виразний вплив темпових та артикуляційних обмежень дубляжу;

- граматичний рівень загалом зберігає синтаксичну логіку мовлення Шелдона, але систематично зазнає компресії, перебудов і заміни, що забезпечує природне звучання реплік у межах темпу й ритму озвучення.

Загалом виявлено, що український переклад відтворює мовну особистість Шелдона Купера шляхом поєднання формально точних лексичних прийомів із широким спектром адаптивних трансформацій. Перекладачі комбінують стратегії одомашнення та відчуження, що дозволяє зберегти ключові когнітивні, стилістичні й прагматичні характеристики сильної амбівертної мовної особистості в умовах аудіовізуального формату.

ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження з'ясовано, що поняття мовної особистості у сучасній лінгвістиці розглядається як багаторівнева структура, яка об'єднує когнітивні, комунікативні, прагматичні та стилістичні параметри мовця. Аналіз провідних теоретичних підходів, зокрема лінгводидактичного, психолінгвістичного, лінгвокультурного, дав змогу визначити мовну особистість як динамічний феномен, що формується у взаємодії мовного досвіду, комунікативної компетентності та індивідуального стилю. Порівняння концепцій демонструє, що в центрі сучасних досліджень перебуває взаємозв'язок між мовними маркерами та когнітивними механізмами організації мовлення.

2. Охарактеризовано ключові риси англomовного кінодискурсу, який функціонує як мультимодальна форма комунікації, що поєднує вербальні, аудіальні та візуальні канали. Установлено, що його специфіка визначається прагматичною спрямованістю діалогів, ритмом реплік, жанровими особливостями та високим ступенем залежності від позамовних чинників. Виявлено, що аудіовізуальний переклад, зокрема дубляж, підпорядковується низці технічних обмежень (синхронізація артикуляції, темпу мовлення, довжини реплік), які впливають на вибір перекладацьких рішень. Сукупність цих характеристик зумовлює потребу в адаптивних стратегіях відтворення індивідуально-мовленнєвих особливостей персонажів.

3. У результаті аналізу корпусу з 310 реплік Шелдона Купера ідентифіковано 489 маркерів його мовної особистості, що охоплюють лексичний, граматичний, стилістичний і прагматичний рівні. Встановлено, що мовлення персонажа характеризується термінологічною насиченістю, логікою формального викладу, регулярним використанням дискурсивних і прагматичних сигналів, високою структурованістю та виразними стилістичними особливостями. На підставі типології Т. Космеди й Н. Карпенко зроблено висновок, що Шелдон Купер належить до типу сильної амбівертної мовної особистості, що відбиває його високий когнітивний рівень,

комунікативну активність, емоційно-раціональний баланс та стійку індивідуальну мовленнєву модель.

4. Проаналізовано особливості відтворення мовних маркерів Шелдона Купера в українському дубляжі першого сезону серіалу. Установлено, що перекладачам загалом вдається зберегти термінологічний стиль, логічну організацію висловлювання, комічний ефект і прагматичні значення реплік. Виявлено тенденцію до часткового пом'якшення сарказму та зниження інтенсивності стилістичних маркерів через обмеження дубляжу, проте базові риси мовної особистості персонажа залишаються впізнаваними. Особливу роль відіграють компресійні та адаптивні рішення, спрямовані на узгодження змісту з хронометражем і синхронізацією артикуляції.

5. Визначено основні перекладацькі трансформації, застосовані для передачі маркерів мовної особистості Шелдона Купера. Серед них провідними виявилися лексико-семантичні (модуляція, генералізація, конкретизація), а також лексичні (калькування, різні види транскодування). Кількісний аналіз засвідчив, що трансформації використовуються системно й корелюють із функціональним навантаженням маркерів: термінологія частіше передається калькуванням і транскодуванням, прагматичні маркери – адаптацією та переформулюванням, стилістичні – частковим стилістичним вирівнюванням. Сукупність застосованих стратегій забезпечує необхідний баланс між семантичною точністю, комічною дієвістю та технічними вимогами дубляжу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галян О. В., Гуз О. П. Поняття терміна та його місце в мовній системі. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2025. Вип. 212. С. 104–109.
2. Гаман І. А., Чайковська О. Ю. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023. Вип. 28, т. 2. С. 137–140. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/28/part_2/25.pdf (дата звернення: 15.11.2025).
3. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
4. Гіпербола. Бібліотека української літератури – UkrClassic.com.ua. URL : <https://share.google/pqOGOiBWv6cCfPVUo> (дата звернення: 28.11.2025).
5. Глазова О.П. Мовна особистість як homo loquens – людина, яка творить і сприймає висловлювання. *Методичні діалоги*. 2014. № 1-2. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9052> (дата звернення: 10.03.2025).
6. Гнедкова О.Г., Олефіренко К.А. Специфіка перекладу англomовних фільмонімів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72), № 5, ч. 1. С. 153–158.
7. Горіна Ж.Д. Лінгвокреативність у мовленнєвій репрезентації елітарної мовної особистості. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2011. № 15. С. 94–102.
8. Горошкіна О. Соціокультурний контекст формування мовної особистості учня. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*. 2013. Вип. 48. С. 120–124.
9. Груба Т.Л. Методика формування мовної особистості старшокласника на уроках української мови (профільний рівень) : дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2019. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27668> (дата звернення: 23.09.2025).
10. Дика Н.М. Реалізація концепту мовної особистості у сучасній лінгводидактиці. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Вип. 2. С. 32–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_2_7 (дата звернення: 25.10.2025).
11. Дюндик О.А. Лексичні особливості кіноперекладів (англійська–українська мови, субтитрування). *Наукові записки НаУКМА*. 2019. С. 89–90. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2b812881-48d1-418f-aed8-cd385a6a5e54/content> (дата звернення: 15.11.2025).
12. Загнітко А.П. Мовна особистість в епістолярному дискурсі: типологія лінгвоіндивідуацій і лінгвоіндивідуалізацій. *Гуманітарна освіта у*

- технічних вищих навчальних закладах*. 2016. Вип. 33. С. 58–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2016_33_8 (дата звернення: 20.08.2025).
13. Ключек Г. П., Мацевко Л. Т. Літературознавчий словник-довідник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Академія, 2007. С. 29–30.
 14. Космеда Т., Олексенко О., Павлова І. Семантика й прагматика дискурсивного слова та його потенціал для діагностики психотипу мовної особистості: аспектуальний опис : монографія / за наук. ред. Т. Космеди. Вінниця ; Харків ; Познань : Харківське історико-філологічне товариство, 2019. 307 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13182> (дата звернення: 10.10.2025).
 15. Космеда Т.А. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в його поетичному мовленні. *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 34. С. 91–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2012_34_19 (дата звернення: 22.10.2025).
 16. Космеда Т.А. Мовна особистість Тараса Шевченка: новий погляд. *Слов'янський збірник*. 2013. Вип. 17. С. 83–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/slzb_2013_17_9 (дата звернення: 22.10.2025).
 17. Космеда Т.А., Карпенко Н.А. Індекс комунікативної компетенції та психотип як параметри диференціації мовної особистості. *Лінгвістичні дослідження*. 2011. № 31. С. 196–205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2011_31_33 (дата звернення: 20.10.2025).
 18. Крисанова Т. Основні підходи до розуміння поняття «кінодискурс». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. 2014. № 4. С. 98–102. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/7921> (дата звернення: 22.11.2025).
 19. Куранова С.І. Мовна особистість: психолінгвістичний аспект. *Актуальні питання сучасної лінгвістики : тези доповідей Міжнар. наук. конф., м. Київ, 2 березня 2021 р.* Київ : НаУКМА, 2021. С. 54–57. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/20642> (дата звернення: 23.10.2025).
 20. Лавриненко О.Л. Структурно-функціональні особливості мовної особистості студентів : дис. ... канд. психол. наук. Луцьк, 2011. 207 с.
 21. Лавріненко І. М. Стратегії і тактики зміни комунікативних ролей у сучасному англomовному кінодискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2011. 21 с.
 22. Левчук-Керечук Н.О. О. Потебня і філософія мови. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 1996. Т. 1. С. 93–102. URL:

- <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/10101> (дата звернення: 20.08.2025).
- 23.Макаревич О. О. Кінодискурс як середовище реалізації реактивних мовленнєвих актів. *Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи : матеріали міжвузівської наукової Інтернет-конференції*, 28 березня 2017 р. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. С. 93–100. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/26130> (дата звернення: 05.11.2025).
 - 24.Максімов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2012. 203 с.
 - 25.Мамчур Л.І. Розвиток мовної особистості – пріоритетний напрям сучасної лінгводидактики. *Актуальні проблеми лінгводидактики: реалії та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон, 2016. С. 105–111.
 - 26.Масловська Т. О. Іронія та сарказм у поезіях Василя Симоненка. Наукові записки *Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2014. Вип. 21. С. 193–196.
 - 27.Мацько Л.І. Мовна особистість Андрія Малишка як лінгвокультурологічний феномен національного виховання у світлі лінгвофілософії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Вип. 20. С. 141–146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2013_20_37 (дата звернення: 22.10.2025).
 - 28.Метонімія. Шевченківська енциклопедія : у 6 т. / гол. ред. М. Г. Жулинський. Т. 4 : М–Па. Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2013. С. 185–186.
 - 29.Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 32, т. 3. С. 105–110.
 - 30.Олексенко О.А., Павлова І.А. Числівник в українській поезії з погляду психолінгвістики. *Лінгвістичні дослідження*. 2021. Вип. 54. Ч. 2. С. 112–125. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/3485> (дата звернення: 29.10.2025).
 - 31.Папіш В.А. Багатоаспектне дослідження мовної особистості: актуалізація психолінгвістичних параметрів. *Slavia Orientalis*. 2022. Вип. 71 (4). С. 835–849.
 - 32.Пентиліук М.І. Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. № 2. С. 290–297.

- 33.Полякова О. В., Пилипчук М. Л. Закадровий переклад як вид кіноперекладу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73), № 4. С. 156–161.
- 34.Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посіб. для студ. пед. ун-тів та ін-тів / кол. авт. ; за ред. М.І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/396/1/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC%20%D0%B7%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%85%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%85.pdf> (дата звернення: 10.10.2025).
- 35.Романченко А.П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти : монографія. Одеса : Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2019. 541 с.
- 36.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
- 37.Сіроштан Т.О., Прокопенко А.В. Труднощі перекладу англomовного кінематографічного тексту. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70), № 4, ч. 3. С. 76–80.
- 38.Сотников А.В. Складові компоненти мовної особистості в контексті міжкультурної комунікації. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2012. С. 267–271. URL: <https://langcenter.kiev.ua/Lingvistika%202012/Sotnikov%20267-271.pdf> (дата звернення: 05.11.2025).
- 39.Треско Л.В., Ситенко О.О. Кінодискурс в сучасному англійсько- та українськомовному кінематографі. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. Т. 2, № 13. С. 172–175.
- 40.Ушакова Л.І. Лінгвокультурологічна складова мовної особистості. *Молодий вчений*. 2015. Вип. 10 (25). Ч. 2. С. 155–158.
- 41.Шнайдер А.А. Кінодискурс: особливості та диференційні ознаки. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2021. № 3. С. 169–176.
- 42.Шуліченко Т.С. Чинники формування мовної особистості жінок і чоловіків: діахронічний аспект. *Український смисл*. 2018. № 2018. С.

- 291–301. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usmysl_2018_2018_32 (дата звернення: 13.10.2025).
- 43.Щербак О.В. Кінодискурс як дворівнева система складників: функційний погляд. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2022. Вип. 25. С. 52–56.
- 44.Abercrombie D. Elements of General Phonetics. Chicago : Aldine Publishing Co. 1967. URL: <https://archive.org/details/elementsofgenera0000aber/mode/2up> (дата звернення: 20.11.2025).
- 45.Aijmer K. English discourse particles: evidence from a corpus. *Acta Linguistica Hafniensia: International Journal of Linguistics*. 2002. Vol. 36, No. 1. P. 190–193.
- 46.Andresen L. Persönlichkeitsspezifische Sprachvariation: zum sprachwissenschaftlichen Potential psychologischer Methoden. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*. 2015. Bd. 82, H. 3. S. 263–285. URL: <https://www.jstor.org/stable/44114152> (дата звернення: 15.10.2025).
- 47.Diaz-Cintas J. The Didactics of Audiovisual Translation. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2008. 263 p.
- 48.Eragamreddy N. Pragmatic markers in spoken discourse. *Global Academic Journal of Linguistics and Literature*. Vol. 6, Iss. 3. 2024. pp. 97–117.
- 49.Fraser B. On the conceptual-procedural distinction. *Style*. Vol. 40, No. 1–2. 2006. pp. 24–32. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.5325/style.40.1-2.24> (дата звернення: 19.11.2025).
- 50.Fraser B. Pragmatic markers. *Pragmatics*. Vol. 6. 1996. pp. 167–190. URL: <https://share.google/DNkxGAcSX8QbsInco> (дата звернення: 22.11.2025).
- 51.Herder J.G. von. Abhandlung über den Ursprung der Sprache. Berlin : Christian Friedrich Voß, 1772. 222 S. URL: https://www.deutschestextarchiv.de/herder_abhandlung_1772 (дата звернення: 10.07.2025).
- 52.Holyk A., Turovska T. Peculiarities of film discourse translation. *Current Trends in Young Scientists' Research : Book of Papers of the X All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (Zhytomyr, April 20, 2023). Zhytomyr : Zhytomyr Polytechnic State University, 2023. P. 26–28.
- 53.Humboldt W. von. Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts. Berlin : Druckerei der Königlichen Akademie der Wissenschaften, in Commission bei F. Dümmler, 1836. 511 S.
- 54.Isla N.R. Discourse: An Overview and Our View. 2024. P. 1–4. URL: https://www.researchgate.net/publication/384019916_Discourse_An_Overview_and_Our_View (дата звернення: 20.11.2025).

55. Kant I. Kritik der reinen Vernunft. Riga : Johann Friedrich Hartknoch, 1781. 856 S. URL: https://www.deutschestextarchiv.de/book/view/kant_kritik_1781 (дата звернення: 20.08.2025).
56. Kramsch C. Language and Culture. Oxford : OUP Oxford, 1998. 134 p.
57. Layer J., Trudgill P. Phonetic and linguistic markers in speech. *Social Markers in Speech* / ред. K.R. Scherer, H. Giles. Cambridge : Cambridge University Press, 1979. С. 1–10.
58. Lefevere A. Why waste our time on rewrites. In: *The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation* / ed. T. Hermans. London; Sydney : Croom Helm, 1985. pp. 215–243.
59. Martínez X. Film dubbing. Its process and translation. *The Didactics of Audiovisual Translation* / ed. J. Diaz-Cintas. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2008. P. 3–7.
60. Reinhart S. Untertitelung – über die etablierten Normen hinaus. Hildesheim : Georg Olms Verlag, 2018. URL: https://reinart.de/wp-content/uploads/2020/03/2018_U%CC%88ber-die-Sprache-hinaus_Reinart.pdf (дата звернення: 17.11.2025).
61. Romanchuk S., Kuzmenko O., Berezhna M., Vysoskyi A., Nikolaieva T. Analysis of the linguistic personality as a subject of psycholinguistic research: dynamics of development and forecasts for the future. *Forum Linguistic Studies*. 2024. Vol. 6, No. 6. P. 15–27.
62. Sánchez D. Subtitling methods and team-translation. *The Didactics of Audiovisual Translation* / ed. J. Diaz-Cintas. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2008. P. 9–17.
63. Schiffrin D. *Discourse Markers*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 364 p.
64. Sepielak K., Matamala A. Synchrony in the voice-over of Polish fiction genres. *Babel. Revue internationale de la traduction / International Journal of Translation*. 2014. Vol. 60, No. 2. P. 1–32.
65. *The Language of Othering in a Diverse Europe* / eds. M. Falkowska, J. Linde-Usiekniewicz. Brill's Studies in Language, Cognition and Culture. Vol. 44. Boston : Brill, 2025. 356 p.
66. Tukhtarova A.S., Issakova S.S., Kussaiynova Zh.A., Kenzhemuratova S.K., Nassyritdinova A.N. Linguocultural approach to audiovisual translation on the example of “Game of Thrones”. *International Journal of Society, Culture & Language*. 2021. Vol. 9, № 3. P. 49–63.
67. Ulrych M. Domestication and foreignisation in film translation. In: *Tradurre il cinema* / ed. C. Taylor. Trieste : Università degli Studi di Trieste, 2000. pp. 127–144.

68. Weisgerber L. Muttersprache und Geistesbildung. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1929. 170 S.
69. Weisgerber L. Sprache und geistige Gestaltung der Welt. *Didaktik in der Lehrerbildung. Bericht über den vierten Deutschen Hochschultag vom 7. bis 10. Oktober 1959 in Tübingen*. Weinheim : Beltz, 1964. S. 5–16.
70. Yahya N.H., Rahim H.A. Linguistic markers of depression: Insights from English-language tweets before and during the COVID-19 pandemic. *Language and Health*. 2023. Vol. 1, № 2. С. 36–50. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949903823000349> (дата звернення: 20.10.2025).
71. Yesypenko N. H., Solovyova O. V., Hnatkovska O. M. The evolving discourse of film reviews: a comparative study of professional and amateur approaches. *New Philology : collection of scientific papers*. 2024. № 96. С. 87–94.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

72. Теорія великого вибуху. *MEGOGO*. URL: <https://megogo.net/ua/view/26493916-teoriia-velykoho-vybukhu.html> (дата звернення: 23.09.2025).
73. Big Bang Theory Transcripts. *Big Bang Theory Transcripts*. URL: <https://bigbangtrans.wordpress.com/> (date of access: 23.09.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ СПОСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ МАРКЕРІВ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШЕЛДОНА КУПЕРА (АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ)

	Термін	Переклад	Трансформації
1	Photon	Фотон	Лексична (транскодування: транскрипція)
2	Wave	Хвиля	Лексична (калькування)
3	Integral	Інтеграл	Лексична (транскодування: транслітерація)
4	Differential	Диференціал	Лексична (адаптивне транскодування)
5	Curve	Крива	Лексична (калькування)
6	Area	Площа	Лексична (калькування)
7	Clavicle	Ключиця	Лексична (калькування)
8	Quantum mechanics	Квантова механіка	Лексична (транскодування: адаптивне)
9	Laser	Лазер	Лексична (транскодування: змішане)
10	String theory	Теорія струн	Лексична (калькування)
11	Approximation	Апроксимація	Лексична (транскодування: адаптивне)
12	Cross breeze	Повітряний потік	Лексико-семантична (модуляція, конкретизація, нейтралізація)
13	Plane of existence	Точка реальності	Лексико-семантична (модуляція, конкретизація, нейтралізація)
14	Constellation	Світила	Лексико-семантична (модуляція, генералізація)
15	Mandelbrot set	Множина комплексних чисел	Лексико-семантична (модуляція)
16	Swirling vortex of entropy	вихор ентропії	Лексична (калькування, адаптивне транскодування); Лексико-семантична (генералізація); Граматична (вилучення).
17	Inclined plane	похила площина	Лексична (калькування)
18	Black hole	чорна діра	Лексична (калькування)
19	Relays	перемикач	Лексична (калькування); Граматична (граматична заміна числа іменника)
20	Motion sensors	детектори руху	Лексична (калькування)
21	Air pressure	тиск повітря	Лексична (калькування)
22	Hubris	гібрис	Лексична (транскодування: адаптивне)

23	Many worlds theory	теорія багатьох світів	Лексична (калькування)
24	Electric dipoles	електричні диполі	Лексична (адаптивне транскодування)
25	Molecules	молекули	Лексична (адаптивне транскодування)
26	Bose condensate	конденсація Бозе	Лексична (адаптивне транскодування, змішане транскодування)
27	Argon laser	аргоновий лазер	Лексична (адаптивне транскодування, змішане транскодування)
28	Observed/ unobserved	детектор/ без детектора	Лексико-семантична (модуляція, конкретизація)
29	Quantum state of matter	квантовий стан матерії	Лексична (калькування, адаптивне транскодування)
30	Doppler Effect	ефект Допплера	Лексична (транскодування: змішане й адаптивне)
31	Beta-function of quantum chrono-dynamics	бета-функція квантової хроно-динаміки	Лексична (адаптивне транскодування)
32	Differential calculus	диференціальні обчислення	Лексична (адаптивне транскодування, калькування); Граматична (вилучення)
33	Algebraic topology	алгебраїчна топологія	Лексична (адаптивне транскодування)
34	Möbius strip	стрічка Мебіуса	Лексична (калькування, адаптивне транскодування)
35	Transporter	телепорт	Лексико-семантична (модуляція)
36	Gravity field	Гравітаційне поле	Лексична (калькування)
37	Hypothesis	Гіпотеза	Лексична (транскодування: адаптивне)
38	Homo habilis	Людина вміла	Лексична (калькування)
39	Cultural convention	Культурна норма	Лексико-семантична (модуляція, генералізація)
40	False vacuum	Несправжній вакуум	Лексична (калькування, транскодування: транслітерація)
41	Laser array	Лазери	Лексико-семантична (модуляція, генералізація), Граматична (вилучення).
42	Tensile strength	Стійкість до розриву	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
43	Infantry division	Піхота	Лексична (калькування), Лексико-семантична (модуляція, генералізація), Граматична (вилучення)
44	Battalion	Батальйон	Лексична (транскодування: адаптивне)

45	Flank	Фланг	Лексична (транскодування: адаптивне)
46	Aberration	Виняток	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
47	Semiotics	Семіотика	Лексична (транскодування: адаптивне)
48	Western hemisphere	Захід	Лексико-семантична (модуляція, генералізація, нейтралізація); Граматична (вилучення)
49	Protocol	Протокол	Лексична (транскодування: транскрибування)
50	Solar eclipse	Затемнення	Лексична (калькування), Лексико-стилістична (модуляція), Граматична: вилучення
51	Equations	Обчислення	Лексико-семантичні (модуляція, генералізація)
52	Sexual intercourse	Статевий акт	Лексична (калькування)
53	Thesis	Дисертація	Лексична (калькування)
54	DNA mix	Набір хромосом	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація)
55	Space	Галактика	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація)
56	Body mass	Маса тіла	Лексична (калькування)
57	Calipers	Вимірювачі	Лексико-семантична (модуляція, генералізація)
58	Law of large numbers	Закон великих чисел	Лексична (калькування)
59	Spelunking	Спелеологія	Лексична (транскодування: адаптивне)
60	Dark matter	Темна матерія	Лексична (калькування, транскодування: адаптивне)
61	Hygiene	Гігієна	Лексична (транскодування: адаптивне)
62	Urine	Сеча	Лексичні (калькування)
63	Simulation	Моделювання	Лексико-семантичні (модуляція)
64	Plasma grenade	Плазмова граната	Лексичні (адаптивне транскодування, калькування)
65	Cloaking	Режим невидимості	Лексико-семантичні (модуляція)
66	High-def graphics	Графіка високої здатності	Лексичні (калькування, транскодування: адаптивне)
67	Metaphor	Метафора	Лексичні (транскодування: адаптивне)
68	Weapon systems	Системи озброєння	Лексичні (калькування)
69	Carpal tunnel syndrome	Синдром зап'ясткового каналу	Лексичні (калькування)
70	Cannibalism	Канібалізм	Лексичні (калькування)

71	Ablution	Умитися	Лексико-семантичні (модуляція), Граматичні (граматична заміна: конверсія)
72	Molecular integrity	молекулярна цілісність	Лексичні (калькування)
73	Rhetorical device	Риторичний прийом	Лексичні (калькування)
74	Pathology	Патологія	Лексичні (калькування)
75	Frequency of a wave	Частота хвилі	Лексичні (калькування)
76	Relative motion	Переміщення	Лексико-семантичні (модуляція, генералізація, нейтралізація)
77	Source of the wave	Джерело	Лексико-семантичні (модуляція, генералізація, нейтралізація), Граматичні (вилучення)
78	Physical confrontation	Фізична конфронтація	Лексичні (калькування, транскодування: адаптивне)
79	Perspiration	Пітніти	Граматична (граматична заміна: конверсія)
80	Radiator	Обігрівач	Лексико-семантичні (модуляція)
81	Parallax distortion	Зображення не спотворене	Лексико-семантична (модуляція, генералізація, нейтралізації), Лексико-граматичні (антонімічний переклад)
82	Area under a curve	Площа під кривою	Лексичні (калькування)
83	Chain of causality	Причинно-наслідковий зв'язок	Лексико-семантичні (модуляція)
84	Proximal cause	Головна причина	Лексичні (модуляція), Лексико-семантичні (модуляція)
85	Distal cause	Периферійна причина	Лексичні (калькування)
86	Neuron	Нейрон	Лексичні (транскодування: адаптивне)
87	Intersection of sets	Перетин множин	Лексична (калькування)
88	Wireless webcams	Бездротові веб-камери	Лексичні (калькування)
89	Supersolid	Надтверде тіло	Лексичні (калькування)
90	Data packets	Пакети даних	Лексичні (калькування)
91	Microwave relays	Мікрохвильові перемикачі	Лексичні (калькування), Лексико-семантичні (модуляція)
92	Drag co-efficient	Коефіцієнт тертя	Лексико-стилістичні (модуляція)
93	Waste	Відходи	Лексичні (калькування)
94	Inertia	Інерція	Лексичні (транскодування: змішане)
95	Absolute zero	Абсолютний ноль	Лексичні (калькування)

96	Aneurysm	Аневризма	Лексичні (транскодування: адаптивне)
97	Gravity	Гравітація	Лексичні (транскодування: адаптивна)
98	Helium	Гелій	Лексичні (транскодування: адаптивне)
99	Observation	Спостереження	Лексичні (калькування)
100	Physiological manifestations	Психофізіологічні прояви	Лексичні (транслітерація)
101	Emotional turmoil	Емоційний розлад	Лексичні (калькування)
102	Genetic predisposition	Генетична схильність	Лексичні (калькування)
103	Serotonin	Серотонін	Лексичні (транскодування: транслітерація)
104	Control group	Контрольна група	Лексичні (калькування)
105	Double blind studies	Подвійне сліпе дослідження	Лексичні (калькування)
106	Artificial computer intelligence	Штучний ком'ютерний інтелект	Лексичні (калькування)
107	Particle physics	Фізика	Лексико-семантичні (модуляція), Граматичні (вилучення)
108	Bacterial growth	Бактеріальний ріст	Лексичні (калькування)
109	Stereo	Стерео	Лексичні (транскодування: транслітерація)
110	Remote controlled cars	Машинки	Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація, генералізація)
111	Experimentation	Експерименти	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація), Граматичні (граматична заміна: зміна числа)
112	Oxygen	Кисень	Лексичні (калькування)
113	Ovum	Яйцеклітина	Лексичні (калькування)
114	Nanotubes	Нанотрубки	Лексичні (калькування)
115	Neuroscience	Нейрологія	Лексичні (транскодування: адаптивне)
116	Alpha-wave activity	Активність альфа-хвиль	Лексичні (калькування, транскодування: транскрибування)
117	Brain waves	Мозкові хвилі	Лексичні (калькування)
118	Colonoscopy	Колоноскопія	Лексичні (транскодування: адаптивне)
119	Circuit breaker	Розподільник	Лексико-семантичні (модуляція, генералізація)
120	Relativity	Теорія відносності	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація), Граматичні (додавання)
121	REM cycle	Стадія глибокого сну	Лексико-семантичні (модуляція, он, нейтралізація)

122	Molecular positronium	Молекулярний позитроній	Лексичні (транскодування: адаптивне)
123	Universe	Всесвіт	Лексичні (калькування)
124	Atomic clock	Атомний (годинник)	Лексико-семантичні (модуляція), Граматичні (вилучення)
125	Cognitive processing centre of the brain	Центр когнітивної обробки мозку	Лексична (калькування)
126	Blood flow	Кровопостачання	Лексична (калькування)
127	General anaesthesia	Загальний наркоз	Лексична (калькування), Лексико-семантична (конкретизація).
128	Brain chemistry	Хімія мозку	Лексична (калькування)
129	Carotid artery	Сонна артерія	Лексична (калькування)
130	Tumour	Пухлина	Лексична (калькування)
131	Gamma rays	Гамма промені	Лексична (калькування, транскодування: транслітерація)
132	Bourne Oppenheimer approximation	Апроксимація Борна-Опенгеймера	Лексична (транскодування: адаптивне)
133	Psychological warfare	Психологічна війна	Лексична (калькування)
134	Epilepsy	Епілепсія	Лексична (транскодування: адаптивне)
135	Allergic reaction	Алергічна реакція	Лексична (калькування)
136	Addiction	Наркозалежність	Лексико-семантична (модуляція, конкретизація)
137	Elective surgery	Елективна хірургія	Лексична (транскодування: адаптивне, калькування)
138	Indigestion	Розлад шлунку	Лексико-семантична (модуляція, конкретизація)
139	Bio-feedback technique	Медитативна техніка	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
140	Menopause	Менопауза	Лексична (транскодування: адаптивне)

**Додаток Б ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ СПОСОБІВ
ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ МАРКЕРІВ МОВНОЇ
ОСОБИСТОСТІ ШЕЛДОНА КУПЕРА**

	Приклад	Вид гумору	Переклад	Трансформації
1	Sheldon: So if a photon is directed through a plane with two slits in it and either slit is observed it will not go through both slits. If it's unobserved it will, however, if it's observed after it's left the plane but before it hits its target, it will not have gone through both slits. Leonard: Agreed, what's your point? Sheldon: <i>There's no point, I just think it's a good idea for a tee-shirt.</i>	Іронія	Шелдон: Якщо фотон прямує до площини з двома щілинами, в одній з яких детектор, інтерференції не буде. Без детектора інтерференція буде. Якщо повернути детектор після того як фотон покинув площину, але не досяг кінцевої точки, інтерференція зникне. Леонард: Згоден, до чого ти хилиш? Шелдон: <i>Ні до чого, гадаю це прикрасило б футболку.</i>	Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (граматична заміна)
2	Leonard: Significant improvement over the old neighbour. Sheldon: <i>Two-hundred-pound transvestite with a skin condition, yes, she is.</i>	Сарказм	Леонард: Разюча різниця порівняно зі старим. Шелдон: <i>Сто кілограмовим трансвеститом з проблемною шкірою, таки так.</i>	Лексична трансформація (калькування, адаптивне транскодування).
3	Leonard: I think we should be good neighbours, invite her over, make her feel welcome. Sheldon: <i>We never invited Louis-slash-Louise over.</i>	Іронія	Леонард: Гадаю, треба бути люб'язними сусідами. Запросимо її, хай відчує, що їй раді. Шелдон: <i>Ой, дріб Луїзу ми не запрошували.</i>	Лексико-семантична (емфатизація); Граматична (граматична заміна: синтаксична перестановка).
4	Sheldon: I have a very wide circle. I have 212 friends on Myspace.	Іронія	Шелдон: У мене дуже широке коло. 212 друзів на Майспейс.	Лексико-семантична: (модуляція, нейтралізація);

	Leonard: Yes, and you've never met one of them. Sheldon: <i>That's the beauty of it.</i>		Леонард: Жодного з них ти не бачив. Шелдон: <i>У цьому і перевага.</i>	Граматична (граматична заміна: синтаксична перестановка).
5	Leonard: Well it's not difficult, you just listen to what she says and then you say something appropriate in response. Sheldon: <i>To what end?</i>	Іронія	Леонард: Нічого складного, слухай, що вона каже та відповідай щось підходяще. Шелдон: <i>Допоки?</i>	Граматична (граматична заміна: конверсія); Лексико-семантична: (модуляція).
6	Leonard: Anyway, um. We brought home Indian food. And, um. I know that moving can be stressful, and I find that when I'm undergoing stress, that good food and company can have a comforting effect. Also, curry is a natural laxative, and I don't have to tell you that, uh, a clean colon is just one less thing to worry about. Sheldon: <i>Leonard, I'm not expert here but I believe in the context of a luncheon invitation, you might want to skip the reference to bowel movements.</i>	Сарказм	Леонард: Цей, ми тут індійської їжі купили. Переїзд це завжди стрес. Коли в мене стрес хороша їжа і приємна компанія заспокоюють. І карі це природне проносне. Гадаю, ти саме знаєш, що, коли кишечник чистий на один привід для занепокоєння менше. Шелдон: <i>Хоч я і не експерт, але запрошуючи на обід не варто згадувати про випорожнення.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація); Лексико-граматичні (антонімічний переклад); Граматична: (вилучення, граматична заміна типу складного речення, граматична заміна).
7	Penny: So, what do you guys do for fun around here? Sheldon: <i>Well, today we tried masturbating for money.</i>	Іронія	Пенні: Як ви розважаєтеся? Шелдон: <i>Сьогодні намагалися мастурбувати за гроші.</i>	Лексичні (калькування, адаптивне транскодування); Лексико-семантичні (нейтралізація); Граматичні (вилучення, граматична заміна типу речення).
8	Sheldon: <i>Yeah, well, it's just some quantum</i>	Іронія	Шелдон: <i>Так, лише квантова механіка</i>	Лексичні (калькування);

	<i>mechanics, with a little string theory doodling around the edges.</i>		з елементами теорії струн.	Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація); Граматичні: (вилучення, граматична заміна типу речення).
9	Leonard: I have a board. If you like boards, this is my board. Penny: Holy smokes. Sheldon: <i>If by holy smokes you mean a derivative restatement of the kind of stuff you can find scribbled on the wall of any men's room at MIT, sure.</i>	Сарказм	Леонард: У мене є дошка якщо подобається, це моя. Пенні: Нічого собі. Шелдон: <i>Якщо під нічого собі ти маєш на увазі банальні твердження, які можна прочитати на стінах будь-яких туалетів Мічиганського технологічного, тоді так.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, генералізація, нейтралізація); конкретизація. Граматичні (вилучення).
10	Leonard: What? Sheldon: <i>Oh, come on. Who hasn't seen this differential below "here I sit broken hearted?"</i>	Сарказм	Леонард: Що? Шелдон: <i>Облиш. Хто не бачив цей диференціал просто під цим «я сиджу тут убитий горем».</i>	Лексична: (адаптивне транскодування); Лексико-семантична: (модуляція, нейтралізація).
11	Leonard: Yeah, it's like regular boggle but, in Klingon. That's probably enough about us, tell us about you. Penny: Um, me, okay, I'm Sagittarius, which probably tells you way more than you need to know. Sheldon: <i>Yes, it tells us that you participate in the mass cultural delusion that the Sun's apparent position relative to arbitrarily</i>	Сарказм	Леонард: Так, як звичайний дурень тільки клінгольською. Годі про нас, розкажи про себе. Пенні: Про себе? гаразд, я стрілець, а це вже каже більше, ніж вам треба знати. Шелдон: <i>Так, це свідчить, що ти поділяєш поширену хибну думку, що</i>	Лексико-семантична: (модуляція, нейтралізація); Граматичні (вилучення).

	<i>defined constellations and the time of your birth somehow effects your personality.</i>		<i>розташування сонця стосовно інших світил в мить народження якось впливає на особистість.</i>	
12	Penny: I just, I can't believe I trusted him. Leonard: Should I say something? I feel like I should say something. Sheldon: <i>You? No, you'll only make it worse.</i>	Сарказм	Пенні: Не розумію, як я йому вірила. Леонард: Треба щось сказати? Щось підказує, що треба. Шелдон: <i>Ні, буде тільки гірше.</i>	Лексико-семантичні (нейтралізація); Граматичні (вилучення, граматична заміна типу речення на безособове)
13	Sheldon: It has been some time since we've had a woman take her clothes off in our apartment. Leonard: That's not true, remember at Thanksgiving my grandmother with Alzheimer's had that episode. Sheldon: <i>Point taken. It has been some time since we've had a woman take her clothes off after which we didn't want to rip our eyes out.</i>	Сарказм	Шелдон: Давно в нашому помешканні не роздягалася жінка. Леонард: Неправда, пам'ятаєш мою бабусю з хворобою Альцгеймера? Шелдон: <i>Виправлюся. Давно в нас не роздягалася жінка, при виді якої не хотілося б вийняти собі очі.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, емфатизація, нейтралізація); Граматичні (вилучення, граматична заміна типу речення).
14	Sheldon: That woman in there's not going to have sex with you. Leonard: Well I'm not trying to have sex with her. Sheldon: <i>Oh, good. Then you won't be disappointed.</i>	Сарказм	Шелдон: Ця жінка не займатиметься з тобою сексом. Леонард: Я і не сподівався на секс з нею. Шелдон: <i>Добре. Не будеш розчарований.</i>	Лексична (калькування); Лексико-семантичні (нейтралізація); Граматична: (вилучення, граматична зміна типу речення).
15	Leonard: What makes you think she wouldn't have sex with me, I'm a male and she's a female? Sheldon: <i>Yes, but not of the same species.</i>	Сарказм	Леонард: Чого ти вирішив, що сексу не буде? Я чоловічого роду, вона – жіночого.	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація); Лексико-граматичні

			Шелдон: <i>Так, проте, ви різних біологічних видів.</i>	(антонімічний переклад); Граматичні (додавання, граматична заміна типу речення).
16	Leonard: I'm not going to engage in hypotheticals here, I'm just trying to be a good neighbour. Sheldon: <i>Oh, of course.</i>	Іронія	Леонард: Не хочу вдаватися до гіпотез, я просто намагаюся бути гостинним. Шелдон: <i>Звичайно.</i>	Лексична (калькування); Лексико-семантична (нейтралізація).
17	Sheldon: <i>Do you think this possibility will be helped or hindered when she discovers your Luke Skywalker no-more-tears shampoo?</i> Leonard: It's Darth Vader shampoo. (There is a knock on the door.) Luke Skywalker's the conditioner.	Іронія	Шелдон: <i>Як гадаєш ймовірність зросте чи зменшиться, коли вона знайде твій шампунь Люк Скайвокер без сліз?</i> Леонард: Шампунь Дарт Вейдер. Люк Скайвокер - кондиціонер.	Лексичні (калькування, транскодування: транскрибування), Лексико-семантичні (модуляція), Граматичні (вилучення).
18	Sheldon: I really think we should examine the chain of causality here. Leonard: Must we? Sheldon: Event A. A beautiful woman stands naked in our shower. Event B. We drive half way across town to retrieve a television set from the aforementioned woman's ex-boyfriend. <i>Query, on what plane of existence is there even a semi-rational link between these events?</i> Leonard: She asked me to do her a favour, Sheldon.	Іронія	Шелдон: Упевнений, нам треба простежити причинно-наслідковий зв'язок. Леонард: Обов'язково? Шелдон: Подія А. У нас у душі стоїть вродлива гола дівчина. Подія Б. Ми їдемо в інший кінець міста, щоб забрати телевізор у колишнього хлопця вищезгаданої дівчини. <i>Питання: у якій точці реальності</i>	Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація, конкретизація),

			знаходиться хоча б напівіраціональний зв'язок між цими подіями? Леонард: Вона попросила мене про послугу.	
19	Sheldon: <i>Ah, yes, well that may be the proximal cause of our journey, but we both know it only exists in contradistinction to the higher level distal cause.</i> Leonard: Which is?	Іронія	Шелдон: <i>Так, вважатимемо це головною причиною поїздки, проте ми обидва знаємо, що вона існує лише, щоб відвернути увагу від важливішої периферійної причини.</i> Леонард: Якої?	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація, нейтралізація), Лексико-граматичні (функціональна заміна) Грамматичні (вилучення, граматична заміна типу речення, конверсія).
20	Sheldon: <i>You think with your penis.</i>	Сарказм	Ти думаєш пенісом.	Лексичні (калькування), Грамматичні (вилучення, граматична заміна)
21	Leonard: That's a biological impossibility and you didn't have to come. Sheldon: <i>Oh, right, yes, I could have stayed behind and watched Wolowitz try to hit on Penny in russian, Arabic and Farsi.</i> Why can't she get her own TV.	Сарказм	Леонард: Це біологічно неможливо і тебе ніхто не змушував. Шелдон: <i>Саме так. Можна було б залишитися і поспостерігати як Воловіц підбиває клініці до Пенні російською, арабською та фарсі.</i> Чому вона не купить новий телевізор.	Лексичні (транскодування: транскрибування), Грамматичні (вилучення)
22	Leonard: Come on, you know how it is with break-ups. Sheldon: <i>No I don't. And neither do you.</i>	Сарказм	Леонард: Облиш, знаєш як буває з розривами. Шелдон: <i>Ні, як і ти.</i>	Грамматичні (вилучення, заміна типу речення)
23	Leonard: Wuh, I, I broke up with Joyce Kim.	Сарказм	Леонард: Та я ... порвав з Джой Кім.	Лексичні (калькування, транскодування:

	Sheldon: <i>You did not break up with Joyce Kim, she defected to North Korea.</i>		Шелдон: <i>Ти з нею не поривав, вона втекла в Північну Корею.</i>	транскрибування), Лексико-семантичні (емфатизація)
24	Sheldon: So we get to have a scene with him? Leonard: No, Sheldon, there's not going to be a scene. There's two of us and one of him. Sheldon: <i>Leonard, the two of us can't even carry a TV.</i>	Іронія	Шелдон: Сваритися з ним мусимо ми? Леонард: Ні, сварки не буде. Нас двоє – він сам. Шелдон: <i>Леонарде, ми вдвох телек не піднімемо.</i>	Лексичні (транскодування: транскрибування), Лексико-семантичні (емфатизація, конкретизація)
25	Leonard: Excuse me, if I were to give up at the first little hitch I never would have been able to identify the fingerprints of string theory in the aftermath of the big bang. Sheldon: My apologies. What's your plan? (Leonard starts rattling the doors violently.) Sheldon: <i>It's just a privilege to watch your mind at work.</i>	Сарказм	Леонард: Даруй, якби я здавався одразу, ніколи б не виявив ознаки теорії струн у наслідках великого вибуху. Шелдон: Перепрошую, який план? <i>Який привілей спостерігати за твоїм розумом у дії.</i>	Лексико-семантичні (емфатизація), Граматичні (граматична заміна типу речення).
26	Leonard: Come on, we have a combined IQ of 360, we should be able to figure out how to get into a stupid building. (Two girl scouts arrive carrying bags of cookies. One runs her hand down the intercom, pushing all the buttons. The door is buzzed open.) Sheldon: <i>What do you think their combined IQ is?</i>	Іронія	Леонард: Нумо, наш сумарний IQ (Ай Кью) 360, ми можемо придумати як проникнути в дурну будівлю. Шелдон: <i>Який, на твою думку, їхній сумарний IQ (Ай Кью)?</i>	Лексичні (транскодування: транскрибування), Граматичні (граматична заміна: синтаксична перестановка).
27	Leonard: This is it. (Knocks.) I'll do the talking. Sheldon: <i>Good thinking, I'll just be the muscle.</i>	Іронія	Леонард: Прийшли. Говоритиму я. Шелдон: <i>Чудова думка, я буду м'язами.</i>	Лексичні (калькування), Граматичні (вилучення, граматична заміна)

28	Leonard: Sheldon, I'm so sorry I dragged you through this. Sheldon: <i>It's okay. It wasn't my first pantsing, and it won't be my last.</i>	Іронія	Леонард: Шелдоне, мені дуже шкода, що я втягнув тебе в це. Шелдон: <i>Нічого, відчуваю що це було не востаннє і не вперше, до речі.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, генералізація, нейтралізація, емфатизація), Граматичні (додавання, граматична зміна: типу речення)
29	Leonard: And you were right about my motives, I was hoping to establish a relationship with Penny that might have some day led to sex. Sheldon: <i>Well, you got me out of my pants.</i>	Сарказм	Леонард: Ти мав рацію щодо моєї мотивації. Я сподівався встановити стосунки з Пенні, які одно б дня могли призвести до сексу. Шелдон: <i>З мене теж ти штани скинув.</i>	Лексико-семантична: (модуляція), Граматична: (вилучення)
30	Leonard: Anyway, I've learned my lesson. She's out of my league, I'm done with her, I've got my work, one day I'll win the Nobel Prize and then I'll die alone. Sheldon: Don't think like that, you're not going to die alone. Leonard: Thank you Sheldon, you're a good friend. Sheldon: <i>And you're certainly not going to win a Nobel Prize.</i>	Сарказм	Леонард: Хай там як, я засвоїв урок. Вона не для мене, я її забув, в мене є робота, колись я отримаю Нобелівську премію і помру самотником. Шелдон: Не думай так, ти не помреш самотником. Дякую, Шелдоне, ти справжній друг. Шелдон: <i>Ти, напевне, не отримаєш Нобелівську премію.</i>	Лексична (калькування, адаптивне транскодування), Граматична (вилучення)
31	Sheldon: Thank you. You're not done with her, are you? Leonard: Our babies will be smart and beautiful. Sheldon: <i>Not to mention imaginary.</i>	Сарказм	Шелдон: Дякую. Ти її ще не забув, так? Леонард: Наші діти будуть розумними і вродливими. Шелдон: <i>Головне: вигаданими.</i>	Лексико-семантична (модуляція), Лексико-граматична (антонімічний переклад), Граматична (вилучення,

				граматична заміна: конверсія)
32	Sheldon: We can't have Thai food, we had Indian for lunch. Penny: So? Sheldon: They're both curry based cuisines. Penny: So? Sheldon: They would be gastronomically redundant. <i>I can see we're going to have to spell out everything for this girl.</i>	Сарказм	Шелдон: Не можна. Ми на обід їли індійську. Пені: І що? Шелдон: В основі обох карі. Пені: І що? Шелдон: Це буде гастрономічною надмірністю. <i>Так, бачу нам їй все розжовувати доведеться.</i>	Лексико-семантична (модуляція, емпатизація), Лексико-граматична (функціональна заміна), Грамаіична (граматична заміна: синтаксичні перестановки, додавання, вилучення)
33	Howard (sings): Baby, baby don't get hooked on me. Uh, baby, baby don't get hooked on me. Sheldon: <i>I don't know what your odds are in the world as a whole, but as far as the population of this car goes, you're a veritable Mack Daddy.</i>	Іронія	Говард: Крихітко, крихітко, не закохуйся в мене, крихітко, крихітко. Крихітко, крихітко, не закохуйся в мене. Шелдон: <i>Не знаю як взагалі, але в цій машині ти справжній мачо.</i>	Лексико-семантична (модуляція, генералізація, конкретизація), Грамаіична (вилучення, грамаіична заміна: конверсія)
34	Sheldon: Hi. Penny: Hey Raj! (Raj looks uncomfortable) Still not talking to me, huh? Sheldon: <i>Don't take it personally, it's his pathology, he can't talk to women.</i>	Іронія	Шелдон: Привіт. Пені: Привіт, Радж! Досі не розмовляєш зі мною. Шелдон: <i>Не ображайся, це в нього патологія, не може говорити з жінками.</i>	Лексичні (адаптивне транскодування), Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація), Лексико-граматичні (функціональна заміна), Грамаіичні (вилучення, грамаіична заміна: синтаксичні перестановки)
35	Sheldon: Oh no, let's assume that they can. Lois Lane is falling, accelerating at an initial rate of 32 feet per second per second.	Іронія	Шелдон: О ні, припустим, що можуть. Луїс Лейн падає, початкове прискорення тридцять п'ять	Лексичні (калькування), Лексико-семантичні (модуляція,

	Superman swoops down to save her by reaching out two arms of steel. Miss Lane, who is now travelling at approximately 120 miles per hour, hits them, and is immediately sliced into three equal pieces. Leonard: Unless, Superman matches her speed and decelerates. Sheldon: <i>In what space, sir, in what space? She's two feet above the ground. Frankly, if he really loved her, he'd let her hit the pavement. It would be a more merciful death.</i>		кілометрів на годину, Супермен летить за нею вниз із витягнутими руками, міс Лейн тепер падає зі швидкістю близько ста дев'яносто кілометрів на годину. Він ловить її у цю мить, її мало б розірвати на три частини. Леонард: Хіба що Супермен все розрахував і спіймав так, щоб не розірвало. Шелдон: <i>У якій галактиці, сер? Вона за пів метра від землі. Якби він її справді кохав, гуманніше було б, дати їй розмазатися об асфальт.</i>	конкретизація, емпатизація), Лексико-граматична (функціональна заміна), Грамаіичні трансформації (додавання, вилучення, грамаіична заміна: синтаксична перестановка)
36	Leonard: Okay, her apartment's on the fourth floor but the elevator's broken so you're going to have to (delivery man leaves) oh, you're just going to be done, okay, cool, thanks. I guess we'll just bring it up ourselves. Sheldon: <i>I hardly think so.</i>	Іронія	Леонард: Добре, її квартира на четвертому, а ліфт не працює, тож Ви не піднімете.. гаразд, дякую. Значить ми маємо його підняти. Шелдон: <i>Я так не вважаю.</i>	Лексико-семантична (модуляція) Лексико-граматична (антонімічний переклад)
37	Leonard: We don't need strength, we're physicists. We are the intellectual descendents of Archimedes. Give me a fulcrum and a lever and I can move the Earth, it's just a matter... (starts to move package) I don't have	Сарказм	Леонард: І не треба, адже ми фізики. Ми інтелектуали, послідовники Архімеда. Дай мені точку опори і я переверну землю, це тільки питання... Лови,	Лексичні (адаптивне транскодування), Лексико-семантична (нейтралізація), Лексико-граматична (функціональна заміна), Грамаіична

	this... I don't have this I don't have this. Sheldon: <i>Archimedes would be so proud.</i>		лови, шафу, шафу, Шелдоне. Шелдон: <i>Архімед би тобою пишався.</i>	(додавання, граматична заміна: конверсія)
38	Leonard: Do you have any ideas? Sheldon: <i>Yes, but they all involve a green lantern and a power ring.</i>	Іронія	Леонард: Маєш якісь ідеї? Шелдон: <i>Тільки за наявності зеленого ліхтаря і перстня сили.</i>	Лексичні (калькування), Лексико-семантична (модуляція, емфатизація), Лексико-граматична (функціональна заміна), Граматична (вилучення, граматична заміна: конверсія).
39	(Sheldon heads up the stairs. The package slides back down to the bottom.) Sheldon: <i>Ah, gravity, thou art a heartless bitch.</i>	Іронія	Шелдон: <i>О сила гравітації, ти безсердечна.</i>	Лексична (адаптивне транскодування), Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація, конкретизація), Граматична (додавання, вилучення)
40	Leonard: Men do things for women without expecting sex. Sheldon: <i>Yeah, those are men who just had sex.</i>	Сарказм	Леонард: Чоловік має допомагати без надії на секс. Шелдон: <i>Це стосується лише тих, у кого був секс.</i>	Лексико-семантична (модуляція, генералізація), Граматична (додавання, вилучення)
41	Leonard: Almost there, almost there, almost there. (Lets go of package, it starts to slip down) Sheldon: <i>No we're not, no we're not, no we're not.</i>	Іронія	Леонард: Ще трішки, ще трішки, ще трішечки. Шелдон: <i>Не відпускай.</i>	Лексико-семантична (модуляція), Граматична (вилучення, додавання)
42	Leonard: So Penny's a little messy. Sheldon: A little messy? The Mandelbrot set of complex numbers is a little messy, this is	Сарказм	Леонард: У Пенні невеликий безлад. Шелдон: Невеликий безлад? Множина комплексних чисел це нещасна	Лексична (адаптивне транскодування), Лексико-семантичні (модуляція,

	chaos. <i>Excuse me, explain to me an organisational system where a tray of flatware on a couch is valid. I'm just inferring that this is a couch, because the evidence suggests the coffee table's having a tiny garage sale.</i>		купка цифр, якщо це невеликий безлад. Це хаос. <i>Перепрошую, поясни згідно якої організаційною системою, ця таця має знаходитися на дивані. Я лише припускаю, з огляду на кавовий столик поряд, що це диван, а не гаражний розпродаж.</i>	конкретизація, емпатизація), Граматична (додавання, вилучення).
43	Leonard: Well they don't. Hard as it may be for you to believe, most people don't sort their breakfast cereal numerically by fibre content. Sheldon: <i>Excuse me, but I think we've both found that helpful at times.</i>	Іронія	Леонард: Так от тобі, мабуть, складно повірити, але більшість людей не сортує свою вівсянку за вмістом волокон у ній. Шелдон: <i>Даруй, але ти теж іноді вважаєш це заняття корисним.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація) Лексико-граматичні (функціональне перетворення) Граматичні (додавання, граматична заміна: зміна особи)
44	Leonard: Come on, we should go. Sheldon: Hang on. Leonard: What are you doing? Sheldon: Straightening up. Leonard: Sheldon, this is not your home. Sheldon: <i>This is not anyone's home, this is a swirling vortex of entropy.</i>	Сарказм	Леонард: Усе, ходімо. Шелдон: Чекай. Леонард: Що ти робиш? Шелдон: Прибираю. Леонард: Але ж ти не у себе вдома. Шелдон: <i>Це взагалі не дім, це просто вихор ентропії.</i>	Лексичні (калькування, адаптивне транскодування), Лексико-стилістичні (емпатизація, нейтралізація). Граматичні: (додавання)
45	Penny: Great. Was it hard getting it up the stairs? Sheldon: (sucks in breath) Leonard: No. Sheldon: No? Leonard: No. Sheldon: No.	Іронія	Пенні: Важко було тягти його сходами? Шелдон: Звісно. Леонард: Ні. Шелдон: Ні? Леонард: Та ні. Шелдон: <i>Та ні.</i>	Лексичні (калькування), Лексико-семантичні (емпатизація) Граматичні (додавання)

46	Leonard: No, no. You gave me an explanation, it's reasonableness will be determined by a jury of your peers. Sheldon: <i>Don't be ridiculous. I have no peers.</i>	Сарказм	Леонард: Ні, ні, це просто пояснення. Його розумність визначатиме суд присяжних. Шелдон: <i>Не мели дурниць. Присяжних немає.</i>	Лексико-семантичні (модуляція) Лексико-граматичні (функціональне перетворення) Грамаіичні (вилучення)
47	Penny: Guys, seriously, I grew up on a farm, okay, I rebuilt a tractor engine when I was like twelve, I think I can put together a cheap Swedish media centre. Leonard: No, please, we insist, it's the least we can do considering. Sheldon: <i>Considering what? How great this place looks?</i>	Сарказм	Пенні: Хлопці, серйозно, я виросла на фермі, у свої дванадцять я сама полагодила двигун трактора, тож сама можу зібрати банальну шведську шафку. Леонард: Ні, ми наполягаємо, це найменше, що ми можемо, зважаючи на.. Шелдон: <i>На що? На те, якою затишною стала кімната?</i>	Лексичні (модуляція Конкретизація), Грамаіичні (додавання, грамаіична заміна: синтаксична перестановка)
48	Sheldon: Penny, Penny, just to clarify because there will be a discussion when you leave, is your objection solely to our presence in the apartment while you were sleeping, or do you also object to the imposition of a new organisational paradigm. (Penny stares in disbelief, then leaves.) <i>Well that was a little non-responsive.</i>	Іронія	Шелдон: Пенні, Пенні, чекай, хочу дещо з'ясувати, адже коли ти підеш у нас буде дискусія. Твої претензії пов'язані з нашим вторгненням у твою квартиру, коли ти спала чи з налаштуванням мною нової організаційної парадигми. <i>Грубо, ніти не відповівши.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація, емпатизація), Грамаіичні (вилучення, грамаіична заміна типу речення)
49	Leonard: What is wrong with you? Howard: I'm a romantic. Sheldon: <i>Please don't tell me that your hopeless infatuation is</i>	Сарказм	Леонард: Та що з тобою? Говард: Я романтик. Шелдон: <i>Тільки не кажи, що твоя безнадійна одержимість</i>	Лексичні (калькування), Лексико-семантичні (модуляція, емпатизація)

	<i>devolving into pointless jealousy.</i> Leonard: No, I'm not jealous, I'm just a little concerned for her. I didn't like the look of the guy that she was with.		<i>переходить у позбавленні сенсу ревності.</i> Леонард: Я не ревную, просто трохи хвилююся за неї, мені не сподобався той хлопець.	
50	Leonard: Yeah. He was kinda dreamy. Sheldon: <i>Well, at least now you can retrieve the black box from the twisted smouldering wreckage that was once your fantasy of dating her, and analyse the data so that you don't crash into geek mountain again.</i>	Сарказм	Леонард: Так, він просто мрія. Шелдон: <i>Ну принаймні ти можеш дістати чорний ящик з-під уламків того, що колись було твоєю фантазією про неї і проаналізувати дані, щоб не розбитися на поштових скелях знову.</i>	Лексичні (калькування), Лексико-семантичні (модуляція), Граматичні (вилучення)
51	Howard: So, how did it go with Lesley? Leonard: Oh, we tried kissing, but the earth didn't move. I mean any more than the 383 miles that it was going to move anyway. Sheldon: <i>Oh, I've seen that look before. This is just going to be two weeks of moping and tedious emo songs, and calling me to come down to pet stores to look at cats. I don't know if I can take it.</i>	Сарказм	Говард: Ну як справи з Леслі? Леонард: Ну ми спробували цілуватися, але земля не поворухнулась. Не більше ніж на шістсот шістнадцять і чотири кілометри як і мусила. Шелдон: <i>О, я знаю цей погляд. Попереду тиждень депресії, нудних емоцій і прохань сходити в зоомагазин подивитися на котиків. Не знаю, чи витримаю.</i>	Лексичні (калькування) Лексико-семантичні (модуляція, генералізація, емпатизація), Граматичні (додавання, граматична заміна: числа слова)
52	Leonard (singing): You don't know me, you don't wear my chains... God, that's a good song. Sheldon: <i>If you're compiling a mix CD for</i>	Сарказм	Леонард: Яка прекрасна пісня. Шелдон: <i>Якщо робиш добірку на диск «Подвійне самогубство». О</i>	Лексичні: (калькування, транскодування: транслітерація), Лексико-семантичні:

	<i>a double suicide.</i> (Leonard is taking supplies out of a bag) <i>Oh, I hope that scratching post is for you.</i>		<i>сподіваюсь ця дряпалка для тебе.</i>	(модуляція, конкретизація)
53	Sheldon: Leonard, listen to me... Leonard: I've been thinking about names, I'm kind of torn between Einstein, Newton and Sergeant Fuzzyboots. Sheldon: <i>Leonard, do you really think you can satisfy your need for a relationship with a genetically altered cat?</i>	Сарказм	Шелдон: Леонарде, послухай. Леонард: Я обираю кличку, розриваюсь між Ейнштейном, Ньютоном і сержантом Пухнасті Черевики. Шелдон: Леонарде, ти вважаєш, що генетично модифікована кішка задовольнить твою потребу у стосунках?.	Лексичні (транскодування: адаптивне, калькування), Граматичні: (граматична заміна: синтаксична перестановка)
54	Leonard: It doesn't matter. The woman's not interested in me, the woman rejected me. Sheldon: <i>Okay, look, I think that you have as much of a chance of having a sexual relationship with Penny as the Hubble Telescope does of discovering at the centre of every black hole is a little man with a flashlight searching for a circuit breaker.</i> Nevertheless, I do feel obligated to point out to you that she did not reject you. You did not ask her out.	Сарказм	Леонард: Неважливо, я її не цікавлю, вона мене відштовхує. Шелдон: <i>Добре, слухай. Думаю в тебе такі ж шанси мати сексуальний зв'язок із Пенні як у телескопа установити, що у центрі кожної чорної діри є людина з ліхтариком у пошуках розподільника.</i> Та попри це мій обов'язок звернути твою увагу на те, що вона тебе не відштовхнула, це ти її не запрошував.	Лексичні (калькування, транскодування: транскрибування), Лексико-семантичні: (модуляція, генералізація, нейтралізація) Граматичні: (вилучення, додавання; граматичні заміни: синтаксична перестановка)

55	Leonard: You're right. I didn't ask her out, I should ask her out. Sheldon: No. No, now that was not my point. My point was, don't buy a cat. Leonard: No, but you're right. I should march over there and ask her out. Sheldon: <i>Oh, goody, we're getting a cat.</i>	Іронія	Леонард: Точно. Я не запрошував, треба запросити. Шелдон: Ні. Я мав на увазі зовсім інше. Просто не купуй kota. Леонард: Але ж твоя правда. Я маю запросити її на побачення. Шелдон: <i>От дідько, у нас буде кіт.</i>	Лексико-семантичні: (модуляція, емфатизація) Граматичні: (граматична заміна: синтаксична перестановка)
56	Leonard: How do I look? Sheldon: Could you be more specific? Leonard: Can you tell I'm perspiring a little? Sheldon: <i>No. The dark crescent-shaped patterns under your arms conceal it nicely.</i> What time is your date?	Іронія	Леонард: Як я тобі? Шелдон: Що саме ти маєш на увазі? Леонард: Видно, що я трохи спітнів? Шелдон: <i>Ні. Темні прями півмісяцем під пахвами це чудово приховують. О котрій побачення?</i>	Лексичні (калькування), Граматичні: (граматична заміна: синтаксична перестановка)
57	Leonard: Six thirty. Sheldon: <i>Perfect, that gives you two hours and fifteen minutes for that dense molecular cloud of Aramis to dissipate.</i>	Іронія	Леонард: Пів на сьому. Шелдон: <i>Супер, у тебе є дві чверті години щоб цей щільний молекулярний газ розсіявся.</i>	Лексичні (калькування, адаптивне транскодування), Лексико-семантичні: (модуляція), Граматичні: (граматична заміна: синтаксична перестановка)
58	Leonard: Is it too much? Sheldon: <i>Not if you're a rugby team.</i>	Сарказм	Леонард: Все так погано? Шелдон: Ні, якщо ти граєш у регбі.	Лексико-семантичні: (модуляція), Граматичні: (граматична заміна: синтаксична перестановка)
59	Leonard: No reason. Oh, you know what, maybe this isn't such a good idea.	Сарказм	Леонард: А знаєш, певне, це погана ідея. Шелдон: О ні ні ні, чому, завжди є	Лексико-семантичні: (модуляція, конкретизація)

	Sheldon: <i>Oh, no, no, no, well now, there's always the possibility that alcohol and poor judgement on her part might lead to a nice.</i>		вірогідність, що алкоголь і нетвереза свідомість влаштують вам романтичний вечір.	Граматичні: (вилучення, додавання; синтаксична перестановка)
60	Leonard: You're right, alcohol, poor judgement, it could go well. Sheldon: <i>Of course, there's the other possibility that this date kicks off a rather unpleasant six months of the two of you passing awkwardly in the hall until one of you breaks down and moves to another zip code.romantic evening.</i>	Сарказм	Леонард: Точно, алкоголь, сп'яніння це добре. Шелдон: <i>Ще є вірогідність, що ви вдвох півроку будете ніяковіти, зустрівшись у холі, поки один із вас не зірветься і не переїде у інше місто.</i>	Лексико-семантичні: (модуляція) Граматичні: (додавання; синтаксична перестановка)
61	Leonard: You could have stopped at "it could go well." Sheldon: <i>If I could of, I would of.</i>	Іронія	Леонард: Міг би спинитися на хорошому варіанті. Шелдон: Якби міг, спинився б.	Граматичні: (вилучення, граматична заміна: типу речення).
62	Leonard: I mean, I'm a perfectly nice guy. There's no reason we couldn't go to the restaurant and have a lovely dinner. Maybe take a walk afterwards, talk about things we have in common, "you love pottery? I love pottery!" You know, there's a pause, we both know what's happening, I lean in, we kiss, it's a little tentative at first but then I realise, she's kissing me back, and she's biting my lower lip, you know, she wants me, this thing is going the distance, we're going to have	Іронія	Леонард: Слухай, адже я хороший хлопець. І нема причини з якої ми не можемо сходити в ресторан. Може прогулятися потім, поговорити, знайти щось спільне. «Ти любиш поезію? Я люблю поезію». Потім паузі ми розуміємо, що відбувається, я нахиляюся ми цілуємося, спершу невпевнено, але я відчуваю, що вона відповідає, вона прикушує мою нижню губу, вона хочу мене, у нас	Лексико-семантичні: (модуляція) Граматичні: (вилучення, додавання граматична заміна: синтаксична перестановка)

	sex! Oh God! Oh, my God! Sheldon: <i>Is the sex starting now?</i> Leonard: I'm having a panic attack.		буде секс. О Боже! О Боже мій! Шелдон: <i>Це ти секс показуєш?</i> Леонард: Це панічна атака.	
63	Sheldon: So, how was your date? Leonard: Awesome! Sheldon: <i>Score one for liquor and poor judgement.</i>	Сарказм	Шелдон: Ну, як побачення? Леонард: Круто! Шелдон: Один нуль на користь лікеру.	Лексичні (транскодування: транскрибування), Лексико-семантична (модуляція), Граматичні (вилучення)
64	Sheldon: At the last department party, Dr Finkleday cornered me and talked about spelunking for 45 minutes. Leonard: Yes, I was there. Sheldon: You know what's interesting about caves, Leonard? Leonard: What? Sheldon: <i>Nothing.</i>	Сарказм	Шелдон: Минулого разу професор Фінклдей загнав мене у кут і розповідав про дослідження печер. Леонард: Так я був там. Шелдон: Знаєш, що цікавого у печерах, Леонарде? Леонард: Що? Шелдон: <i>Нічого.</i>	Лексичні (калькування)
65	Leonard: Well then we'll avoid Finkleday, we'll meet the new department head, congratulate him, shake his hand and go. Sheldon: How's this? <i>Pleased to meet you, Dr Gablehouser. How fortunate for you that the University has chosen to hire you, despite the fact that you've done no original research in 25 years, and instead have written a series of popular books that reduce the great concepts of science to a series of anecdotes, each one dumbed down</i>	Сарказм	Леонард: Спробуємо уникати Фінклдея, привітаємось з новим керівником кафедри і звалимо. Шелдон: Якось так? <i>Радий зустрічі, докторе Гейблхаузе, як добре, що університет обрав саме Вас. Попри те, що Ви не зробили жодного оригінального дослідження за 25 років, а замість цього написали серію популярних книг, у яких перемішали</i>	Лексико-семантичні: (модуляція) Лексичні (транскодування: транскрибування), Граматичні: (вилучення, додавання; граматична заміна)

	<i>to accommodate the duration of an average bowel movement. Mahalo.</i>		<i>видатні наукові концепції з добіркою анекдотів, спрощених до абсурду, що схоже на роботу кишківника. Магало.</i>	
66	Gablehouser: Howard, nice to meet you, and you are? Sheldon: <i>An actual real scientist.</i> (To Leonard) How was that?	Сарказм	Гейблхауз: Говарде, дуже приємно, а ви? Шелдон: <i>Я справжній науковець. Як тобі?</i>	Лексична (калькування), Граматична (додавання, вилучення, граматична зміна типу речення)
67	Sheldon: I can't believe he fired me. Leonard: Well, you did call him a glorified high-school science teacher whose last successful experiment was lighting his own farts. Sheldon: <i>In my defence, I prefaced that by saying "with all due respect."</i>	Іронія	Шелдон: Не віриться, що він мене звільнив. Леонард: Ну, ти назвав його шкільним лаборантом, чиїм останнім успішним експериментом було пукання на запальничку. Шелдон: <i>Але, я ж додав «Із усією повагою до Вас, сер».</i>	Лексико-семантична (модуляція), Лексико-граматична (функціональна заміна) Граматична (додавання),
68	Sheldon: I'm taking a sabbatical, because I won't kow-tow to mediocre minds. Penny: So you got canned, huh? Sheldon: <i>Theoretical physicists do not get canned. But yeah.</i>	Іронія	Шелдон: Узав академвідпустку, бо не прогинатимусь перед посереднім інтелектом. Пенні: Тебе викнали? Шелдон: <i>Фізиків-теоретиків не виганяють. Але так.</i>	Лексична (калькування), Граматична (граматична заміна: типу речення)
69	Sheldon: No, no. Let me do the math for you, this car weighs let's say 4,000lb, now add say 140 for me, 120 for you. Penny: 120?	Сарказм	Шелдон: Ні, ні. Я зараз обчислюю, маса автівки тисяча вісімсот кілограмів плюс шістдесят я і п'ятдесят п'ять ти.	Лексичні (калькування), Лексико-семантичні: (модуляція) Граматичні: (вилучення; граматична

	Sheldon: <i>Oh, I'm sorry, did I insult you? Is your body mass somehow tied into your self worth?</i> Penny: Well, yeah.		Пенні: п'ятдесят п'ять? Шелдон: <i>Я образив тебе? Твоя маса тіла впливає на твою самоповагу?</i> Пенні: Ну, так.	заміна: типу речення)
70	Sheldon: This is great. <i>Look at me, out in the real world of ordinary people, just living their ordinary, colourless, workaday lives.</i> Penny: Thank you.	Сарказм	Шелдон: Оце кайф. <i>Глянь на мене, я в реальному світі звичайних людей, що живуть своїм убогим буденним життям.</i> Пенні: Дякую.	Лексико-семантична (модуляція, емфатизація), Граматичні (вилучення, граматична заміна: конверсія)
71	Sheldon: <i>No, thank you. And thank you, ordinary person.</i> Hey, you want to hear an interesting thing about tomatoes.	Сарказм	Шелдон: <i>Я тобі дякую. І Вам буденно людино.</i> Ей, хочеш дізнатися дещо цікаве про помідори?	Лексичні (калькування), Граматичні (вилучення)
72	Mrs Cooper: Because people don't like it. Remember all the ass-kickings you got from the neighbour kids? Now let's get cracking. Shower, shirt, shoes, and let's shove off. (Exits) Sheldon: <i>Wouldn't have been any ass-kickings if that stupid death ray had worked.</i>	Іронія	Мс Купер: Люди цього не люблять. Пам'ятаєш як із тебе знущалася сусідська пацанва. Хутко збирайся. Душ, сорочка, черевики, ходім. Шелдон: <i>Знущань не було б якби дурнуватий промінь смерті діяв.</i>	Лексичні (калькування) Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація, нейтралізація), Граматичні (граматична заміна: синтаксична перестановка).
73	Sheldon: We don't eat here, I don't know what's good. Penny: Well, it's all good. Sheldon: <i>Statistically unlikely.</i>	Іронія	Шелдон: Ми тут не їмо, що тут смачне? Пені: Усе смачне. Шелдон: <i>Статистика заперечує.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, емфатизація), Граматичні (граматична заміна: конверсія)
74	Leonard: Just get a hamburger, you like hamburgers. Sheldon: <i>I like the hamburgers where we usually have hamburgers, you can't</i>	Іронія	Леонард: Замов гамбургер, ти ж їх любиш. Шелдон: <i>Я люблю гамбургер там, де ми їх їмо, чому ти</i>	Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація, емфатизація), Граматичні (граматична

	<i>make the assumption that I'll like the hamburgers here.</i>		<i>вирішив, що я і тут їх люблю?</i>	заміна: типу речення, синтаксична перестановка).
75	Sheldon: Can't we just go to Big Boy? They only have one burger. The Big Boy. Penny: The Barbecue Burger is like the Big Boy. Sheldon: <i>Excuse me, in a world that already includes the Big Boy, why would I settle for something like a Big Boy?</i>	Іронія	<i>Шелдон: Ходімо краще в Біг Бой? Там лише один бургер – Біг Бой. Пені: Барбекю схожий на Біг Бой. Шелдон: Вибач, у світі вже існує Біг Бой, нащо мені їсти те, що схоже на Біг Бой?</i>	Лексична (транскодування: транскрибування), Лексико-семантична (модуляція), Граматична (вилучення).
76	Penny: Because you are not at Big Boy! Sheldon: Fine, I'll have the Barbecue Burger. Leonard: Make it two. Sheldon: <i>Waitresses don't yell at you at Big Boy.</i>	Сарказм	Пені: Бо тут тобі не Біг Бой. Шелдон: Гаразд, неси Барбекю бургер. Леонард: І мені. Шелдон: <i>А в Біг Бой офіціантки не воляють.</i>	Лексичні (транскодування: транскрибування), Лексико-семантичні (емфатизація), Граматичні (додавання, граматична заміна: синтаксична перестановка)
77	Lesley (entering): Hey Leonard, hi guys. Leonard: Hey Lesley. Lesley: I didn't know you ate here. Sheldon: <i>We don't. This is a disturbing aberration.</i>	Іронія	Леслі: Привіт, Леонарде, хлопці. Леонард: Привіт, Леслі. Леслі: Не знала, що ви тут їсте. Шелдон: <i>Не їмо. Це прикрий виняток.</i>	Лексичні (модуляція, конкретизація, нейтралізація), Граматичні (граматична заміна типу речення).
78	Howard: If you're into music, I happen to be a human beatbox. Penny: Really? (Howard performs some of the worst beatboxing imaginable.) I'm actually not that into music. So hey, your friend's really cute, anything going on with you two.	Сарказм	Говард: Любиш музику, я класний бітбоксер. Пенні: Справді? Та не дуже я музику люблю. Твоя подруга мила, у тебе з нею є щось? Леонард: Леслі? Ні, ні, жартуєш? Шелдон: <i>Він запросив її в кіно і зазнав ганебної невдачі.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація), Граматичні (додавання, граматична заміна: синтаксична перестановка)

	Leonard: Lesley? No, no-oh, what are you kidding? Sheldon: <i>He asked her out once, it was an embarrassing failure.</i> Leonard: Thank you Sheldon.			
79	Sheldon: You're a lucky man, Leonard. Leonard: How so? Sheldon: <i>You're talking to one of the three men in the Western hemisphere capable of following that train of thought.</i>	Сарказм	Шелдон: Щасливчик ти Леонарде. Леонард: Чого це? Шелдон: <i>Ти розмовляєш із однією з трьох осіб на Заході, що здатна стежити за ходом твоїх думок.</i>	Лексико-семантичні: (модуляція, конкретизація) Граматичні: (додавання, граматична заміна: синтаксична перестановка)
80	Leonard: Well, what do you think. Sheldon: <i>I said I could follow it, I didn't say I cared.</i>	Сарказм	Леонард: І що думаєш? Шелдон: <i>Я звісно стежу, та мені на це начхати.</i>	Лексико-семантичні: (модуляція, емфатизація) Граматичні: (вилучення, граматична заміна: заміна типу речення)
81	Penny: So, do you know who's in there? Sheldon: Well, there's Leonard. (Picking up violin case) <i>And he's either with Lesley Winkle or a 1930's gangster.</i>	Іронія	Пені: То ти знаєш, хто там? Шелдон: Там Леонард. <i>А з ним або Леслі Вінкл, або гангстер тридцятих років.</i>	Лексичні (транскодування: транскрибування), Граматичні: (додавання, граматична заміна: синтаксична перестановка)
82	Leonard: Wuh, I don't.... th-th-th-that's really two different questions, uh, I'm not.... Sheldon, we have to go! Sheldon: <i>Boy, you're wound awfully tight for a man who just had sexual intercourse.</i>	Сарказм	Леонард: Так, я не..., ц-ц-це два зовсім різні питання, я не... Шелдоне, нам пори! Шелдон: <i>Господи, ти надто перезбуджений як на людину яка мала статевий акт.</i>	Лексична (калькування); Лексико-семантичні: (модуляція, конкретизація, генералізація) Граматичні: (додавання; граматична заміна: синтаксична перестановка)
83	Leonard: Thank you. What did she mean,	Сарказм	Леонард: Дякую. Що значить вона	Лексичні (калькування,

	she's happy for me? Is she happy because I'm seeing someone, or is she happy because she thinks that I'm happy, because anyone who cared for someone would want them to be happy, even if the reason for their happiness made the first person unhappy. You know, because the second person, though happy, is now romantically unavailable to the first person. Sheldon: <i>Do you realise I may have to share a Nobel Prize with your booty call?</i>		щаслива за мене? Щаслива, бо я з кимось зустрічаюсь. Чи щаслива, бо думає, що щасливий я, бо якщо тобі хтось не байдужий, то ти хочеш, щоб він був щасливим, навіть, якщо його щастя зробить нещасливим тебе, бо друга людина, та, що щаслива стає недоступною для романтичних стосунків з першою. Шелдон: <i>Невже доведеться ділити нобелівську премію з твоєю одержимістю?</i>	адаптивне транскодування); Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація); Граматичні (додавання; граматична заміна: синтаксична перестановка)
84	Leonard: Regardless, I have a chance at a real relationship with Lesley, I'm not going to pass that up for some hypothetical future happiness with a woman who may or may not want me to be happy with a woman who is currently making me happy. Sheldon: Leonard? Leonard: Yeah. Sheldon: <i>I still don't care.</i>	Сарказм	Леонард: Коротше, я маю всі шанси на стосунки з Леслі і не хочу відмовлятися через якийсь гіпотетичне щастя з жінкою, яка хоче чи не хоче, щоб я був щасливий з жінкою, яка робить мене щасливим зараз. Шелдон: Леонарде? Леонард: Так? Шелдон: <i>Мені досі начхати.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, емпатизація); Граматичні (вилучення)
85	Penny: So, how was paintball, did you have fun? Sheldon: <i>Sure, if you consider being fragged by your own troops fun. (To Howard)</i> You clear space on your calendar, there will be an enquiry.	Сарказм	Пені: Ну, як пейнтбол, весело? Шелдон: <i>Звісно, якщо весело, коли тебе підстрелюють свої ж.</i> Виділи час на тижні, проведемо розслідування.	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація, нейтралізація) Граматичні (вилучення)

86	Sheldon: Well, what exactly do you mean by embarrass you? Leonard: For example, tonight no-one needs to know that my middle name is Leakey. Sheldon: <i>Well, there's nothing embarrassing about that, your father worked with Lewis Leakey, a great anthropologist. It had nothing to do with your bed-wetting.</i>	Іронія	Шелдон: Що саме ти маєш на увазі? Леонард: Ну, наприклад, не варто всім казати, що моє друге ім'я Лікі. Шелдон: <i>В цьому немає нічого принизливого, твій батько працював з Льюїсом Лікі видатним антропологом. То що малим ти пісявся тут не до чого.</i>	Лексичні (транскодування: транскрибування); Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація); Граматичні (додавання; вилучення, граматичні заміни: синтаксична перестановка)
87	Sheldon: Don't forget the mail you took accidentally on purpose so you'd have an excuse to talk to her.	Іронія	Шелдон: <i>Не забудь листи, які ти так випадково навмисно взяв, щоб був привід поговорити з нею.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація); Граматичні (додавання)
88	Sheldon: I'm confused. If there's no costume parade, what are we doing here? Leonard: We're socialising. Meeting new people. Sheldon: <i>Telepathically?</i>	Іронія	Шелдон: Щось не второпаю. Якщо немає парадку костюмів, то що ми тут робимо? Леонард: Спілкуємося, знайомимося з новими людьми. Шелдон: <i>Телепатично?</i>	Лексичні (адаптивне транскодування)
89	Leonard: Maybe they just want to be friends. Sheldon: Or maybe she wants to be friends, and he wants something more. Leonard: Then he and I are on equal ground. Sheldon: <i>Yes, but you're much closer to it than he is.</i>	Іронія	Леонард: Може, вони хочуть лишитися друзями. Шелдон: А може вона хоче дружби, а він чогось більшого. Леонард: Тоді ми з ним на рівних. Шелдон: <i>Так, і в тебе більше шансів, ніж у нього.</i>	Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (граматичні заміни: синтаксична перестановка)
90	Leonard: That's Penny's ex-boyfriend. Sheldon: What do you suppose he's doing	Іронія	Леонард: Це ж колишній Пенні. Шелдон: Як думаєш, що він	Лексичні (калькування, адаптивне транскодування)

	here? <i>Besides disrupting the local gravity field.</i>		тут робить? <i>Окрім того, що порушує місцеве гравітаційне поле.</i>	Лексико-семантичні (конкретизація) Граматичні (додавання; граматичні заміни: синтаксична перестановка)
91	Leonard: Are you even listening to me? Sheldon: Of course I'm listening. Blah blah, hopeless Penny delusion, blah blah blah.	Сарказм	Леонард: Ти хоч слухаєш мене? Шелдон: <i>Звичайно, я слухаю. Бла бла, безнадійні ілюзії з Пенні, бла бла, бла.</i>	Лексичні (калькування, транскодування; транскрибування); Граматичні (додавання)
92	Penny: Well, she was engaged to my cousin while she was sleeping with my brother, so she's kind of family. Sheldon: <i>You know, I apologise for my earlier outburst, who needs Halo when we can be regaled with the delightfully folksy tale of the whore of Omaha?</i>	Сарказм	Пенні: Вона була заручена з моїм кузеном і спала з моїм братом, тож типу член сім'ї. Шелдон: <i>Я перепрошую за свій раптовий спалах гніву, кому цікава гра, якщо можна насолоджуватися чудовою історією про шльондру з Омахи?</i>	Лексичні (транскодування; транскрибування); Лексико-семантичні (модуляція, генералізація, нейтралізація, емпатизація); Лексико-граматичні (функціональна заміна); Граматичні (вилучення, граматична заміна: синтаксична перестановка)
93	Penny: Ugh, I cannot believe Christie let Howard into my apartment. Sheldon: <i>And I cannot believe people pay for horoscopes, but on a more serious note it's 8:13 and we're still not playing Halo.</i>	Сарказм	Пенні: О повірити не можу, що Крісті впустила Говарда в мою квартиру. Шелдон: <i>А я не можу повірити, що люди платять за гороскоп, проте зараз тринадцять по восьмій, а ми ще не сіли грати в Хейло.</i>	Лексичні (калькування, транскодування; транскрибування); Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (додавання, граматична заміна: форми слова, синтаксична перестановка)

94	Leonard: Great idea. Sheldon: <i>Uh, no. The wheel was a great idea. Relativity was a great idea. This is a notion, and a rather sucky one at that.</i>	Сарказм	Леонард: Чудова ідея. Шелдон: <i>О ні, винайдення колеса чудова ідея. А ще теорія відносності. А це пропозиція і доволі відстійна, до речі.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація); Граматичні (граматична заміна: типу речення, синтаксична перестановка).
95	Christie (voice off): Howard? Howard: In here my lady. Christie (entering): Mmmm, there's my little engine that could. Howard: <i>chka-chka-chka-chka-chka</i> (they kiss). Sheldon: <i>Well, there's one beloved children's book I'll never read again.</i>	Іронія	Крісті: Говарде? Говард: Я тут міледі. Крісті: Ось де мій маленький паровозик. Шелдон: <i>Більше не читатиму свою улюблену дитячу книжку.</i>	Лексичні (калькування); Лексико-семантичні (нейтралізація); Граматичні (вилучення, граматична заміна: синтаксична перестановка)
96	Leonard: Penny, you're always welcome to stay with us. Sheldon: <i>Oh, terrific, now we're running a cute little B&B.</i>	Іронія	Леонард: Пенні, ти завжди можеш залишитися у нас. Шелдон: <i>О супер, ми перетворюємося на Бі-енд-Бі.</i>	Лексичні (транскодування: змішане); Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація); Лексико-граматичні (функціональна заміна); Граматичні (вилучення)
97	Penny (entering again): Okay, I have a problem. Sheldon: <i>It's called carpal tunnel syndrome, and quite frankly you deserve it.</i>	Сарказм	Пенні: Народ, у мене проблема. Шелдон: <i>Називається синдром зап'ясткового каналу, який ти заслужила.</i>	Лексичні (калькування); Лексико-семантичні (нейтралізація); Граматичні (вилучення, граматична заміна: типу речення)
98	Sheldon: Well then, it's all settled, Christie will stay with Howard,	Сарказм	Шелдон: Вирішено, Крісті залишається з	Лексичні (калькування); Лексико-

	Penny can go back to her apartment, <i>and I'll watch the last 24 minutes of Doctor Who, although at this point it's more like Doctor Why Bother.</i>		Говардом, Пенні, повертайся до себе, а я дивлюсь останні 23 хвилини Доктора Хто, хоч тепер це радше Доктор Зло.	семантичні (модуляція, генералізація); Граматичні (вилучення)
99	Christie: Oh, that's so cool. My first Jew! Sheldon: <i>I imagine there aren't many kosher corn-huskers.</i>	Сарказм	Крісті: О круто. Це мій перший єврей! Шелдон: <i>Не думав, що у Небразці євреїв так мало.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, конкретизація); Граматичні (додавання)
100	Sheldon: What does it mean? Penny: Oh, come on, you went to college. Sheldon: Yes, but I was eleven.	Іронія	Шелдон: Що це означає? Пенні: Та годі, ти ж навчався в коледжі. Шелдон: <i>Так, але мені тоді було одинадцять.</i>	Лексичні (калькування); Граматичні (додавання)
101	Sheldon: Fifteen years old. Dennis Kim is fifteen years old, and he's already correcting my work. Today I went from being Wolfgang Amadeus Mozart to... you know, that other guy. Howard: Antonio Salieri? Sheldon: <i>Oh, God, now even you're smarter than me.</i>	Сарказм	Шелдон: П'ятнадцять років. Деннісу Кіму п'ятнадцять років, а він уже виправляє мою роботу. Сьогодні я перетворився з Вольфганга Амадея Моцарта на... ну, знаєте, того іншого хлопця. Говард: Антоніо Сальєрі? Шелдон: <i>Матір Божя, тепер навіть ти розумніший за мене.</i>	Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (вилучення, граматична заміна: роду слова)
102	Penny: So, you've got a bit of competition, I really don't see what the big deal is. Sheldon: <i>Well of course you don't, you've never excelled at</i>	Сарказм	Пенні: Отже, у тебе з'явився якийсь конкурент, але я до кінця не розумію, в чому проблема. Шелдон: <i>Ну, звичайно, ти не розумієш,</i>	Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (вилучення, граматична заміна: конверсія)

	<i>anything</i>		<i>бо ніколи не була успішною.</i>	
103	Sheldon (entering): So, this is engineering, huh? Howard (into phone): I'll talk to you later. Sheldon: <i>Engineering. Where the noble semi-skilled labourers execute the vision of those who think and dream. Hello, oompah-loompahs of science.</i>	Сарказм	Шелдон: Отже, це інженерія, чи не так? Говард: Я зателефоную тобі пізніше. Шелдон: <i>Інженерія. Місце, де шляхетні дослідники-недоуки втілюють у життя думки мрійників. Привіт, умпа-лумпи науки.</i>	Лексичні (калькування, транскодування: адаптивне); Лексико-семантичні (модуляція, емфатизація, конкретизація); Граматичні (вилучення)
104	Howard: Sheldon, what are you doing here? Sheldon: I just came by to say hello. Howard: I've been at this lab for three years, you've never came by to say hello. Sheldon: <i>Well, up until now I've had better things to do.</i>	Сарказм	Говард: Шелдоне, що ти тут робиш? Шелдон: Я просто прийшов привітатися. Говард: Я працюю в цій лабораторії три роки, але до цього ти жодного разу не приходив, щоб привітатися. Шелдон: <i>Ну, до сьогодні в мене були й цікавіші справи.</i>	Лексико-семантична (модуляція); Граматична (вилучення)
105	Howard: Sheldon, there's a diploma in my office that says I have a masters in engineering. Sheldon: <i>And you also have a note from your mother that says I love you, bubbula. But neither of those is a cogent argument for titanium over nanotubes.</i>	Сарказм	Говард: Шелдоне, в моєму кабінеті є диплом, що підтверджує мій ступінь магістра з інженерних наук. Шелдон: <i>І у тебе також є записка від твоєї матері, де написано: «Люблю тебе, пупсику». Але жоден із цих аргументів не є переконливим для підтвердження переваги титану над нанотрубками.</i>	Лексичні (калькування); Лексико-стилістичні (модуляція); Граматичні (граматична заміна: типу речення)

106	Raj: Penny is wearing the worst Catwoman costume I have ever seen, and that includes Halle Berry's. Leonard: She's not Catwoman, she's just a generic cat. Sheldon: <i>And that's the kind of sloppy costuming which results from a lack of rules and competition.</i>	Іронія	Радж: У Пені найгірший костюм жінки-кішки, який я взагалі бачив, включаючи Гелі Бері. Леонард: Вона не жінка-кішка, вона просто кішка. Шелдон: <i>І це приклад невдалого костюма через відсутність правил і конкуренції.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, генералізація); Граматичні (вилучення, граматичні заміни: синтаксична перестановка)
107	Penny: Oh, come on, you know, Leonard's had girls over before, right? Sheldon: Oh, yes, but there's usually planning, courtship and advance notice. Last time I was able to book a cruise to the Arctic to see a solar eclipse.	Іронія	Пені: Облиш, хіба Леонард не приводив раніше дівчат? Шелдон: <i>Приводив, проте зазвичай все планує і попереджає. Минулого разу я навіть здійснив круїз в Арктику, аби побачити затемнення.</i>	Лексичні (адаптивне транскодування); Лексико-семантичні (конкретизація, модуляція); Граматичні (вилучення, граматичні заміни: синтаксична перестановка, конверсія)
108	Penny: Wait, you had to leave the state because your roommate was having sex? Sheldon: <i>I didn't have to, the dates just happened to coincide.</i>	Іронія	Пені: Ти поїхав з країни, бо твій сусід займався сексом? Шелдон: <i>Не зовсім, просто дати співпали.</i>	Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (вилучення, граматична заміна типу речення)
109	Leonard: Yes, but our society has undergone a paradigm shift, in the information age, Sheldon, you and I are the alpha males. We shouldn't have to back down. Sheldon: <i>True. Why don't you text him that and see if he backs down?</i>	Сарказм	Леонард: Так, але наше суспільство змінило давні парадигми і у вік інформації ти і я – альфа-самці. Ми не повинні відступати. Шелдон: <i>Так, то напиши йому імейл чи відступить він?</i>	Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (граматичні заміни: синтаксична перестановка)

110	Leonard: No. I'm going to assert my dominance face to face. Sheldon: <i>Face to face? Are you going to wait for him to sit down, or are you going to stand on a coffee table?</i>	Сарказм	Леонард: Я покажу своє домінування лице в лице. Шелдон: <i>Лице в лице? Зачекаєш поки він сяде чи станеш на журнальний столик?</i>	Лексичні: (калькування); Граматичні: (вилучення, граматичні заміни: синтаксична перестановка)
111	Penny: Oh, hey guys. You having a good time? Sheldon: <i>Given the reaction to my costume, this party is a scathing indictment of the American education system.</i>	Іронія	Пенні: О, хлопці. Як вам весело? Шелдон: <i>Зважаючи на реакцію на мій костюм, ця вечірка доказ нікчемності американської системи освіти.</i>	Лексичні (калькування); Лексико-семантичні (модуляція); Граматичні (граматичні заміни: синтаксична перестановка)
112	Kurt: What, you're a zebra, right? Sheldon: <i>Yet another child left behind.</i>	Іронія	Курт: Хіба, це не зебра? Шелдон: <i>А от ще один відсталий.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, емфатизація, генералізація); Граматичні: (граматична заміна: синтаксична перестановка)
113	Leonard: No, I said animalistic. Of course we're all animals, but some of us have climbed a little higher on the evolutionary tree. Sheldon: <i>If he understands that, you're in trouble.</i>	Сарказм	Леонард: Ні, я сказав анімалістичні. Звісно, ми всі тварини, але деякі з нас піднялися трішки вище еволюційним деревом. Шелдон: <i>Якщо він зрозуміє, тобі гаплик.</i>	Лексико-семантичні (модуляція, емфатизація); Граматичні (вилучення)

Додаток Б.1 Метафора

	Метафори	Переклад	Трансформація
1	We are committing genetic fraud.	Ми йдемо на генетичний обман.	Лексична: (калькування)

2	There's some poor woman is going to pin her hopes on my sperm.	Проте, якась бідолашна покладатиме надії на мою сперму.	Лексико-семантична (модуляція)
3	You know, we were annihilated by our own incompetence and the inability of some people to follow the chain of command.	Ні, ми були знищені власною некомпетентністю і неспроможністю деяких людей виконувати послідовність команд.	Лексична (калькування)
4	Yes, it tells us that you participate in the mass cultural delusion that the Sun's apparent position relative to arbitrarily defined constellations and the time of your birth somehow affects your personality.	Так, це свідчить, що ти <i>поділяєш поширену хибну думку</i> , що розташування сонця в момент твого народження відносно довільно вибраного сузір'я впливає на твою особистість.	Лексико-семантична (модуляція, генералізація)
5	Leonard: What makes you think she wouldn't have sex with me? I'm a male and she's a female. Sheldon: Yes, but not of the same species.	Чого ти вирішив, що сексу не буде? Я чоловічого роду, вона – жіночого. <i>Так, проте ви різних біологічних видів.</i>	Лексико-семантична (модуляція, конкретизація); Лексико-граматична (антонімічний переклад); Грамматична (додавання, граматична заміна типу речення)
6	You think with your penis.	Ти думаєш пенісом.	Лексична (калькування); Грамматична (вилучення)
7	I don't know what your odds are in the world as a whole, but as far as the population of this car goes, you're a veritable Mack Daddy.	Не знаю як взагалі, але в цій машині ти справжній мачо.	Лексична (калькування) Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
8	Good thinking, I'll just be the muscle.	Чудова думка, я буду м'язами.	Лексична (калькування);

			Граматична (вилучення)
9	It has been some time since we've had a woman take her clothes off after which we didn't want to rip our eyes out.	Виправлюся. Давно в нас не роздягалася жінка, при виді якої не хотілося б вийняти собі очі.	Лексико-граматична (модуляція, нейтралізація)
10	If you consider being fragged by your own troops fun.	Якщо весело, коли тебе підстрелюють свої ж.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
11	If it's any consolation, I thought that homo-habilus line really put him in his place.	Якщо тебе це втішить, то по-моєму жарт людина вміла поставив його на місце.	Лексична (калькування)
12	What do you suppose he's doing here? Besides disrupting the local gravity field.	Як думаєш, що він тут робить, окрім того, що порушує місцеве гравітаційне поле.	Лексична (калькування)
13	You're talking to one of the three men in the Western hemisphere capable of following that train of thought.	Ти розмовляєш із однією з трьох осіб на Заході, що здатна стежити за ходом твоїх думок.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
14	Hold that thought, Leonard, a moment.	Зупини хід думок, Леонарде, на секунду.	Лексико-семантична (модуляція)
15	I'm just inferring that this is a couch, because the evidence suggests the coffee table's having a tiny garage sale.	Я лише припускаю, з огляду на кавовий столик поряд, що це диван, а не гаражний розпродаж.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (нейтралізація); Граматична (вилучення)
16	This is not anyone's home, this is a swirling vortex of entropy.	Це взагалі не дім, це просто вихор ентропії.	Лексична (калькування, адаптивне транскодування); Лексико-семантична (нейтралізація, емпатизація); Граматична (додавання)
17	Alright, but if we're going to use flight metaphors <i>I'm much more suited to being the guy from the FAA, analysing wreckage.</i>	Гаразд, але якщо використовувати метафори польоту, то я згоден на	Лексико-семантична (генералізація,

		хлопця, який аналізує наслідки катастрофи.	нейтралізація, модуляція)
18	Ah, gravity, thou art a heartless bitch.	О сила гравітації, ти безсердечна.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
19	I was throwing you a bone.	Я кидаю тобі кістку.	Лексична (калькування)
20	Yes, but whoever's her partner will be hamstrung by her lack of experience and not to mention the fact that sh...	Так, але той хто буде з нею в команді покалічиться, бо вона немає досвіду, не кажучи про те, що	Лексико-семантична (модуляція)
21	Engineering. Where the noble semi-skilled labourers execute the vision of those who think and dream. Hello, oompah-loompahs of science.	Інженерія. Місце, де шляхетні дослідники-недоуки втілюють у життя думки мрійників. Привіт, умпа-лумпи науки.	Лексична (транскодування, калькування)
22	Given the reaction to my costume, this party is a scathing indictment of the American education system.	Зважаючи на реакцію на мій костюм, ця вечірка доказ нікчемності американської системи освіти.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація); Граматична (вилучення)
23	Fifteen years old. Dennis Kim is fifteen years old, and he's already correcting my work. Today I went from being Wolfgang Amadeus Mozart to... you know, that other guy.	П'ятнадцять років. Деннісу Кіму п'ятнадцять років, а він уже виправляє мою роботу. Сьогодні я перетворився з Вольфганга Амадея Моцарта на... ну, знаєте, того іншого хлопця.	Лексична (транскодування: транскрипція, адаптивне); Лексико-семантична (модуляція)
24	Oh, terrific, now we're running a cute little B&B.	О супер, ми перетворюємося на Бі-енд-Бі.	Лексична (транскодування); Лексико-семантична (нейтралізація)
25	You know, I apologise for my earlier outburst, who needs Halo when we can be regaled with the delightfully folksy tale of the whore of Omaha?	Я перепрошую за свій раптовий спалах гніву, кому цікава гра, якщо можна насолоджуватися чудовою історією	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)

		про шльондру з Омахи?	
26	I'm taking a sabbatical, because I won't kow-tow to mediocre minds.	Узяв академвідпустку, бо не прогинатимусь перед посередніми інтелектами.	Лексико-семантична (модуляція)
27	Score one for liquor and poor judgement	Один нуль на користь лікеру.	Лексико-семантична (модуляція нейтралізація); Граматична (вилучення)
28	Perfect, that gives you two hours and fifteen minutes for that dense molecular cloud of Aramis to dissipate.	Супер, у тебе є дві чверті години щоб цей щільний молекулярний газ розсіявся.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
29	Okay, look, I think that you have as much of a chance of having a sexual relationship with Penny as the Hubble Telescope does of discovering at the centre of every black hole is a little man with a flashlight searching for a circuit breaker.	Добре, слухай. Думаю в тебе такі ж шанси мати сексуальний зв'язок із Пенні як у телескопа установити, що у центрі кожної чорної діри є людина з ліхтариком у пошуках розподільника	Лексико-семантична (генералізація, модуляція, нейтралізація); Граматична (вилучення)
30	Well, at least now you can retrieve the black box from the twisted smouldering wreckage that was once your fantasy of dating her, and analyse the data so that you don't crash into geek mountain again.	Ну принаймні ти можеш дістати чорний ящик з-під уламків того, що колись було твоєю фантазією про неї і проаналізувати дані, щоб не розбитися на поштових скелях знову.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (нейтралізація, модуляція)
31	Please don't tell me that your hopeless infatuation is devolving into pointless jealousy.	Тільки не кажи, що твоя безнадійна одержимість переходить у позбавленні сенсу ревності.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
32	Superman swoops down to save her by reaching out two arms of steel.	Супермен летить за нею вниз із витягнутими руками.	Лексико-семантична (нейтралізація);

			Граматична (вилучення)
33	Yeah, well, it's just some quantum mechanics, with a little string theory doodling around the edges.	Так, лише квантова механіка з елементами теорії струн.	Лексико-семантична (нейтралізація); Граматична (вилучення)
34	Okay, this cereal has lost all its molecular integrity, I now have a bowl of shredded wheat paste.	Усе, ці пластівці втратили свою молекулярну цілісність, тепер це подрібнена пшенична паста.	Лексична (калькування)
35	Your anger's not with me, sir, but with basic mathematics.	Гнівайся не на мене, гнівайся на математику.	Лексико-семантична (нейтралізація)
36	The only man who can restore any semblance of balance to our universe.	Єдина людина, яка може відновити баланс у нашого всесвіту.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (нейтралізація)
37	No, I'm going to ask him to choose between sex and Halo 3. As far as I know, sex has not been upgraded to include high-def graphics and enhanced weapon systems.	Ні, Я хочу змусити його обирати між сексом і Хейло 3. Адже секс не можна проапгрейдити, він не підтримує графіку високої знатності чи нову систему озброєння.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (модуляція)
38	Put it on the back burner.	Відклав це на потім.	Лексико-семантична (нейтралізація, модуляція); Лексико-граматична (описовий переклад)
39	Yeah, it really takes the pressure off.	Так, спрощує завдання.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
40	This is my first day off in decades, and I'm going to savour it.	Це мій перший вихідний за тривалий час і я ним насолоджуюся.	Лексико-семантична (модуляція)
41	Well then buckle up, in the next four to eight days she's going to get very crabby.	То приготуйся за чотири, вісім днів вона стане дуже дратівлива.	Лексико-семантична (нейтралізація, модуляція)
42	...by the time we come to a stop, we'll be occupying the same space as that Buick in front of us, an impossibility that nature	...коли ми зупинимося, то будемо на тому	Лексико-семантична

	will quickly resolve into death, mutilation....	місці, де зараз от той «Бьюїк» за умови, що смерть не настане миттєво, ушкодження..	(модуляція, нейтралізація)
43	How often does one see a beloved fictional character come to life?	Як часто Ви бачите улюблених персонажів у реальності?	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
44	I can practically smell the lotus blossoms woven into your ebony hair.	Я майже відчуваю запах лотоса, що вплетений у твоє чарівне волосся.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація); Граматична (вилучення)
45	It was said that the Gods fashioned her eyes out of the stars, and that roses were ashamed to bloom in the presence of her ruby lips.	Буцім-то Боги створили її дивовижні очі з зірок, а троянди соромилися квітнути в присутності її рубінових губ.	Лексична (калькування)
46	While you were sleeping I was weaving an un-unravelable web.	Поки ти там спав, я плів нерозплутувану павутину.	Лексична (калькування)
47	Our pants are metaphorically on fire.	Наші штани метафорично палають.	Лексико-семантична (модуляція)
48	Well, sir, my trousers will not be igniting today.	Ну, сер, мої штани, сьогодні не палатимуть.	Лексико-семантична (модуляція)
49	We return in the wee hours emotionally wrung out from the work of convincing Leo to go back into rehab.	Ми лише підемо з дому у п'ятницю і повернемось за кілька годин емоційно втомленими, від намагань переконати Лео лікуватися.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
50	Substance abuse is a lifelong struggle, but beyond that I have realised that the Leo I described would not have agreed to go to rehab.	Із залежністю борються все життя і попри це я зрозумів, що вигаданий Лео не повернувся б до лікарні.	Лексико-семантична (модуляція); Граматична (граматична заміна: конверсія)

51	He's a Hobbit! I've got your back.	Він Гобіт! Я нагадав.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
52	Oh, that was a dead end.	О, дохлий номер.	Лексико-семантична (модуляція, емпатизація)
53	Large primordial eggplants, pretty much whatever tickled his fancy.	Великих доісторичних рослин в залежності від форм і хворобливості фантазії.	Лексико-семантична (модуляція); Граматична (додавання)

Додаток Б.2 Гіпербола

	Гіпербола	Переклад	Трансформація
1	We were annihilated by our own incompetence.	Ми були знищені власною некомпетентністю і неспроможністю деяких людей виконувати послідовність команд.	Лексико-семантична (модуляція)
2	I know, and I do yearn for faster downloads, but there's some poor woman is going to pin her hopes on my sperm, what if she winds up with a toddler who doesn't know if he should use an integral or a differential to solve the area under a curve.	Знаю, мрію про прискорення закачування, проте, якась бідолашна покладатиме надії на мою сперму, а якщо воно плутатиме інтеграл чи диференціал треба взяти щоб розрахувати площу під кривою.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (модуляція); Граматична (додавання)
3	Two hundred pound transvestite with a skin condition, yes she is.	Сто кілограмовим трансвеститом з проблемною шкірою, так і так.	Лексична (трансформація: калькування; адаптивне транскодування)
4	Good thinking, I'll just be the muscle.	Чудова думка, я буду м'язами.	Лексична (калькування); Граматична (вилучення)

5	I have a very wide circle. I have 212 friends on myspace.	У мене дуже широке коло. 212 друзів на Майспейс.	Лексична (калькування)
6	Given the reaction to my costume, this party is a scathing indictment of the American education system.	Зважаючи на реакцію на мій костюм, ця вечірка доказ нікчемності американської системи освіти.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
7	Leonard: Look, if this was 15,000 years ago, by virtue of his size and strength, Kurt would be entitled to his choice of female partners. Sheldon: <i>And male partners. Animal partners. Large primordial eggplants, pretty much whatever tickled his fancy.</i>	Якби це було півтори тисячі років тому, то зважаючи на його силу і розмір, Курт мав би право обирати собі жінок-партнерів. <i>І чоловіків. І тварин. Великих доісторичних рослин в залежності від форм і хворобливості фантазії.</i>	Лексико-семантична (генералізація, модуляція, емпатизація)
8	You're talking to one of the three men in the Western hemisphere capable of following that train of thought.	Ти розмовляєш із однією з трьох осіб на Заході, що здатна стежити за ходом твоїх думок.	Лексико-семантична (генералізація, модуляція, нейтралізація); Граматична (вилучення)
9	Last time I was able to book a cruise to the Arctic to see a solar eclipse.	Минулого разу я навіть здійснив круїз в Арктику, аби побачити затемнення.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (нейтралізація); Граматична (вилучення)
10	Oh, glow in the dark tampons! Leonard, we're going to be rich.	О, тампони, що світяться! Леонарде, ми розбагатіємо.	Граматична (граматична заміна)
11	Before that I was in college, and before that, I was in the fifth grade. This is my first day off in decades.	До цього я чотири роки працював над своєю дисертацією, до цього я був у коледжі, а до цього у п'ятому класі. Це мій перший вихідний за тривалий час.	Лексико-семантична (нейтралізація, генералізація)

12	What do you suppose he's doing here? Besides disrupting the local gravity field.	Як думаєш, що він тут робить, окрім того, що порушує місцеве гравітаційне поле.	Лексична (калькування)
13	It has been some time since we've had a woman take her clothes off after which we didn't want to rip our eyes out.	Давно в нас не роздягалася жінка, при виді якої не хотілося б вийняти собі очі.	Лексична (калькування)
14	A little messy? The Mandelbrot set of complex numbers is a little messy, this is chaos.	Невеликий безлад? Множина комплексних чисел це нещасна купка цифр, якщо це невеликий безлад. Це хаос.	Лексико-семантична (модуляція, емфатизація)
15	This is not anyone's home, this is a swirling vortex of entropy	Це взагалі не дім, це просто вихор ентропії.	Лексична (калькування, адаптивне транскодування); Лексико-семантична (нейтралізація, емфатизація)
16	Oh, I've seen that look before. This is just going to be two weeks of moping and tedious emo songs, and calling me to come down to pet stores to look at cats. I don't know if I can take it.	О, я знаю цей погляд. Попереду тижні депресії, нудних емопісень і прохань сходити в зоомагазин подивитися на котиків. Не знаю, чи витримаю.	Лексико-семантична (генералізація, модуляція, емфатизація)
17	I don't know, but if cats could sing, they'd hate it too.	Я не знаю, якби коти співали, не зраділи б.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
18	It's a billion dollar idea.	Ідея на мільйон долларів.	Лексична (калькування); Граматична (граматична заміна: синтаксична перестановка)

Додаток Б.3 Літота

	Літота	Переклад	Трансформація
1	Leonard, I'm not expert here but I believe in the context of a luncheon invitation, you might want to skip the reference to bowel movements.	Хоч я і не експерт, але запрошуючи на обід не варто	Лексична: транскодування (транскрипція);

		згадувати про випорожнення.	Лексико-семантична (емфатизація); Граматична (додавання).
2	It wasn't my first pantsing, and it won't be my last.	Нічого, відчуваю що це було не востаннє і не вперше, до речі.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація); Граматична (вилучення, додавання, граматична заміна типу речення).
3	It has been some time since we've had a woman take her clothes off in our apartment.	Давно в нашому помешканні не роздягалася жінка.	Лексико-семантична (модуляція, емфатизація).
4	Let me remind you, while my moral support is absolute, in a physical confrontation I will be less than useless.	Дозволь нагадати хоч моя моральна підтримка абсолютна, у фізичній конфронтації з мене користі нуль.	Лексико-семантичні (модуляція), Граматичні (граматична заміна)
5	I'm sorry this really isn't my strong suit.	Вибач, мені це справді погано вдається.	Лексико-семантичні (модуляція, нейтралізація), Лексико-граматичні (описовий переклад)

Додаток Б.4 Порівняння

	Порівняння	Переклад	Трансформація
1	<i>Like Jane Goodall observing the apes, I initially saw their interactions as confusing and unstructured, but patterns emerge, they have their own language if you will.</i>	Як Джейн Гудол, коли спостерігала за мавпами: спершу я подумав, що їхнє спілкування винятково спонтанне і не структуроване, але я помітив шаблон, вони мають власну мову так би мовити.	Лексична (калькування, транскодування: транскрибування)
2	Look at my arms waving, I'm <i>like a flamingo on Ritalin</i> .	Глянь на мої руки, я як фламінго під риталіном.	Лексична (транскодування: транскрибування, калькування)

3	Tonight is Halo night, it's <i>like talking to a wall</i> .	Ніч Хейло сьогодні, я як зі стіною розмовляю.	Лексична (калькування); Граматична (додавання, граматична заміна конструкції)
4	I think that you have as much of a chance of <i>having a sexual relationship with Penny as the Hubble Telescope does of discovering at the centre of every black hole is a little man with a flashlight searching for a circuit breaker</i> .	Думаю в тебе такі ж шанси мати сексуальний зв'язок із Пенні, як у телескопа установити, що у центрі кожної чорної діри є людина з ліхтариком у пошуках розподільника.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (генералізація)
5	Leonard: Is it too much? Sheldon: Not if you're a rugby team.	Ні, якщо ти граєш у регбі.	Лексико-семантична (генералізація, модуляція)
6	Excuse me, in a world that already includes the Big Boy, why would I settle for something <i>like a Big Boy</i> ?	Вибач, у світі вже існує Біг Бой, нащо мені їсти те, що схоже на Біг Бой?	Лексична (транскодування: транскрибування, калькування); Граматична (додавання)
7	and I'll watch the last 24 minutes of Doctor Who, although at this point it's more <i>like Doctor Why Bother</i> .	...а я дивлюсь останні 23 хвилини "Доктора Хто", хоч тепер це радше «Доктор Зло».	Лексична (транскодування); Лексико-семантична (модуляція)
8	Boy, you're wound awfully tight for a man who just had sexual intercourse.	Господи, ти надто перезбуджений як на людину яка мала статевий акт.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (модуляція, генералізація)
9	A little messy? The Mandelbrot set of complex numbers is a little messy, this is chaos.	Невеликий безлад? Множина комплексних чисел це нещасна купка цифр, якщо це невеликий безлад. Це хаос.	Лексико-семантична (емфатизація, модуляція)
10.	That woman looks exactly like the pictures of Princess Punchali in the book.	Ця жінка дуже схожа на Принцесу Панчалі з книжки.	Лексична (транскодування: транскрибування, калькування); Граматична (вилучення)

Додаток Б.5 Алюзія

	Алюзія	Переклад	Трансформація
1	Tuesday night we played Klingon boggle until one in the morning.	У вівторок ми до першої ночі різалися в Клінгонського дурня.	Лексична (транскодування: адаптивне); Лексико-семантична (модуляція).
2	That part there, that's just a joke, it's a spoof of the Bourne-Oppenheimer approximation.	А оця частина просто жарт, пародія на апроксимацію Борна-Опенгеймера.	Лексична (транскодування: адаптивне)
3	Do you think this possibility will be helped or hindered when she discovers your Luke Skywalker no-more-tears shampoo?	Як гадаєш ймовірність зросте чи зменшиться, коли вона знайде твій шампунь Люк Скайвокер без сліз?	Лексична (транскодування: транскрипція); Лексико-семантична (модуляція).
4	Yes, but they all involve a green lantern and a power ring. алюзія на всесвіт DC Comics.	Тільки за наявності зеленого ліхтаря і перстня сили.	Лексична (калькування)
5	Alright, I'm moving my infantry division, augmented by a battalion of Orcs from Lord of the Rings... на "The Lord of the Rings" Толкіна.	Отже, я виводжу вперед свою піхоту у супроводі батальйону орків з Володаря Перстнів	Лексична (калькування, транскодування: транскрибування)
6	..we flank the Tennessee Volunteers, на добровольчі підрозділи штату Теннессі (ще з війни 1812 року).	Обходимо добровольців з Тенесі	Лексична (транскодування, калькування); Лексико-семантична (нейтралізація)
7	...and the North once again wins the Battle of Gettysburg. на реальну історичну битву громадянської війни США (1863).	І Північ знову виграє під Геттісбергом.	Лексична (транскодування, калькування); Лексико-семантична (модуляція)
8	Well there's one beloved children's book I'll never read again. на дитячу книжку "The Little Engine That Could".	Більше не читатиму свою улюблену дитячу книжку.	Лексико-семантична (нейтралізація, генералізація)
9	Oh, what fresh hell is this? на Дороті Паркер	Ну що так ще таке?	Лексико-семантична (нейтралізація)
10.	Howard: Hey, have you seen Koothrapali?	Ти бачив Кутрапалі?	Лексична (калькування)

	Sheldon: He's not here. Maybe the Avenger summoned him.	Він не тут. Може, Месники викликали його.	
11.	Yet another child left behind. на реальну державну освітню програму США (2001), спрямованої на підвищення освітніх стандартів	А от ще один відсталий.	Лексико-семантична (модуляція, емпатизація)
12	A little misunder.... Galileo and the Pope had a little misunderstanding. на історичний конфлікт між Галілео Галілеєм та Католицькою Церквою.	У Галілея й Папи був невеличкий конфлікт.	Лексична (транскодування: адаптивне); Лексико-семантична (модуляція)
13	Oh, I see, was the apple falling on Newton's head, was that just an anecdote? на відкриття закону всесвітнього тяжіння.	То виходить, яблуко, що впало Ньютону на голову, це теж просто байка?	Лексична (транскодування: транскрипція, калькування)
14	Well, there's always the possibility that a trash can spontaneously formed around the letter, but Occam's Razor would suggest that someone threw it out.	Існує ймовірність, що смітник спонтанно утворився навколо цього листа, але лезо Окамі вказує на те, що хтось його туди кинув.	Лексична (калькування, транскодування: транскодування)
15	Engineering. Where the noble semi-skilled labourers execute the vision of those who think and dream. Hello, oompah-loompahs of science. на Oompa-Loompas з "Charlie and the Chocolate Factory".	Інженерія. Місце, де шляхетні дослідники-недоуки втілюють у життя думки мрійників. Привіт, умпа-лумпи науки.	Лексична (транскодування: адаптивне, калькування),
16	You know, I apologise for my earlier outburst, who needs Halo when we can be regaled with the delightfully folksy tale of the whore of Omaha? на патерн біблійного типу (whore of Babylon).	Я перепрошую за свій раптовий спалах гніву, кому цікава гра, якщо можна насолоджуватися чудовою історією про шльондру з Омахи?	Лексична (транскодування: адаптивне); Лексико-семантична (нейтралізація, модуляція)
17	Okay, then riddle me this. на "Batman"	Гаразд, поясни ще це.	Лексико-семантична (нейтралізація)
18	Assuming all the good Terminators were originally evil Terminators created by Skynet but then reprogrammed by the future John Connor.	Якщо всі добрі термінатори спершу були злими термінаторами створеними	Лексична (транскодування, калькування)

		Скайнетом і перепрограмовані Джоном Конором, нащо Скайнету, штучному комп'ютерному інтелекту створювати сімнадцятирічну сексапільну робовбивцю.	
19	...look for the seminar on molecular positronium, well then, bippidy-boppidy-boo,.... на казку "Cinderella".	Прогорне семінари, знайде семінар про молекулярний позитроній, ну і, біппіді-боппіді-бу...	Лексична (транскодування)
20	our pants are metaphorically on fire. на дитячу дражнилку "Liar, liar, pants on fire".	... наші штани метафорично палають.	Лексична (калькування); Лексико-семантична (нейтралізація)
21	Well, why don't you just tell people you're one of the seven dwarves. на казку «Білосніжка і сім гномів»	Чому ти не кажеш, що ти один із семи гномів.	Лексична (калькування)

Додаток Б.6 Метонімія

	Метонімія	Переклад	Трансформації
1	I need your opinion on a matter of semiotics.	Мені потрібна твоя думка із семіотики.	Лексична (транскодування); Граматична (вилучення)
2	I may have to share a Nobel Prize with your booty call.	Невже доведеться ділити нобелівську премію з твоєю одержимістю?	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
3	I imagine there aren't many kosher corn-huskers.	Не думав, що у Небразці так мало євреїв.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація, конкретизація)
4	My watch is linked to the atomic clock in Boulder, Colorado.	Мій годинник синхронний із атомним у Боулдері, Колорадо.	Лексична (транскодування: транскрибування, калькування); Лексико-семантична (модуляція, емпатизація)

**Додаток В. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ СПОСОБІВ
ВІДТВОРЕННЯ ПРАГМАТИЧНИХ МАРКЕРІВ МОВНОЇ
ОСОБИСТОСТІ ШЕЛДОНА КУПЕРА**

	Прагматичний маркер	Тип (за Фрейзером)	Переклад	Трансформації
1	So if a photon is directed through a plane with two slits...	Дискурсивний	Якщо фотон прямує до площини з двома щілинами...	Граматична (вилучення)
2	There's no point, I just think it's a good idea for a tee-shirt.	Модальна частка	Ні до чого, гадаю це прикрасило б футболку.	Граматична (вилучення)
3	Well , today we tried masturbating for money	Дискурсивний	Сьогодні намагалися мастурбувати за гроші.	Граматична (вилучення)
4	Yeah, well , it's just some quantum mechanics, with a little string theory...	Вигук, дискурсивний, модальна частка	Так, лише квантова механіка з елементами теорії струн.	Повний еквівалент (2); Граматична (вилучення)
5	Oh , come on. Who hasn't seen this differential...?	Вигук	Облиш. Хто не бачив цей диференціал просто під	Лексико-семантична (модуляція); Граматична (вилучення)
6	You? No, you'll only make it worse.	Модальна частка	Ні, буде тільки гірше.	Повний еквівалент
7	Oh, good . Then you won't be disappointed.	Вигук	Добре. Не будеш розчарований.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
8	Oh, of course .	Вигук, Прислівниковий зворот	Звичайно.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
9	I really think we should examine the chain of causality here.	Модальна частка	Упевнений, нам треба простежити причинно-наслідковий зв'язок.	Лексико-семантична (модуляція)
10	Ah, yes, well that may be the proximal cause of our journey.	Вигук, Дискурсивний (2)	Так, вважатимемо це головною причиною поїздки.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
11	Oh, right, yes , I could have stayed behind...	Вигук, Дискурсивний (2)	Саме так. Можна було б залишитися..	Лексико-стилістична (модуляція)
12	No , I don't. And neither do you.	Дискурсивний	Ні, як і ти.	Повний еквівалент (2)

13	So we get to have a scene with him?	Дискурсивний	Сваритися з ним мусимо ми?	Граматична (вилучення)
14	It's just a privilege to watch your mind at work.	Модальна частка	Який привілей спостерігати за твоїм розумом у дії.	Лексико-семантична (модуляція)
15	Good thinking, I'll just be the muscle.	Модальна частка	Чудова думка, я буду м'язами.	Граматична (вилучення)
16	Well , our earthquake supplies, we have a two day, two man kit.	Дискурсивний	У нас припасів на випадок катастрофи на двох дводенний запас.	Граматична (вилучення)
17	Well , you got me out of my pants.	Дискурсивний	З мене теж ти штани скинув.	Граматична (вилучення)
18	And you're certainly not going to win a Nobel Prize.	Прислівниковий зворот	Ти, напевне, не отримаєш Нобелівську премію.	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
19	Oh no , let's assume that they can.	Вигук	О ні, припустим, що можуть.	Повний еквівалент
20	Frankly , if he really loved her, he'd let her hit the pavement.	Прислівниковий зворот, Модальна частка	Якби він її справді кохав, гуманніше було б, дати їй розмазатися об асфальт	Граматична (вилучення); Повний еквівалент
21	Yes, but they all involve a green lantern and a power ring.	Дискурсивний	Тільки за наявності зеленого ліхтаря і перстня сили.	Лексико-семантична (модуляція); Граматична (вилучення)
22	Ah , gravity, thou art a heartless bitch.	Вигук	О сила гравітації, ти безсердечна.	Повний еквівалент
23	Yeah , those are men who just had sex.	Вигук	Це стосується лише тих, у кого був секс.	Граматична (вилучення)
24	No we're not, no we're not, no we're not.	Дискурсивний	Не відпускай.	Лексико-семантична (модуляція)
25	Excuse me , explain to me an organisational system where a tray of flatware on a couch is valid.	Дискурсивний	Перепрошую, поясни згідно якої організаційною системою, ця таця має знаходитися на дивані.	Повний еквівалент

26	Excuse me, but I think we've both found that helpful at times.	Дискурсивний	Даруй, але ти теж іноді вважаєш це заняття корисним.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
27	No?	Дискурсивний	Ні?	Повний еквівалент
28	Penny, Penny, just to clarify because there will be a discussion when you leave.	Модальна частка	Пенні, Пенні, чекай, хочу дещо з'ясувати, адже коли ти підеш у нас буде дискусія.	Лексико-семантична (модуляція)
29	Well that was a little non-responsive.	Дискурсивний	Грубо, піти не відповівши.	Граматична (вилучення)
30	Oh , glow in the dark tampons! Leonard, we're going to be rich.	Вигук	О, тампони, що світяться! Леонарде, ми розбагатіємо.	Повний еквівалент
31	Well, at least now you can retrieve the black box from the twisted smouldering wreckage that was once your fantasy of dating her, and analyse the data so that you don't crash into geek mountain again.	Дискурсивний, Прислівниковий зворот	Ну принаймні ти можеш дістати чорний ящик з-під уламків того, що колись було твоєю фантазією про неї і проаналізувати дані, щоб не розбитися на поштових скелях знову.	Повний еквівалент
32	Oh , I've seen that look before. This is just going to be two weeks of moping.	Вигук, Модальна частка	О, я знаю цей погляд. Попереду тижні депресії.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
33	Oh , I hope that scratching post is for you.	Вигук	О сподіваюсь ця дряпалка для тебе.	Повний еквівалент
34	Leonard, do you really think you can satisfy your need for a relationship with a genetically altered cat?	Модальна частка	Леонарде, ти вважаєш, що генетично модифікована кішка задовольнить твою потребу у стосунках?	Граматична (вилучення)
35	Okay, look , I think that you have as much of a chance of having a sexual relationship with Penny as the Hubble Telescope does of discovering at the centre of every black hole is a little man with a flashlight searching for a circuit breaker.	Дискурсивний	Добре, слухай, думаю в тебе такі ж шанси мати сексуальний зв'язок із Пенні як у телескопа установити, що у центрі кожної чорної діри є людина з	Повний еквівалент; Лексико-семантична (модуляція)

			ліхтариком у пошуках розподільника.	
36	No. No, now that was not my point. My point was, don't buy a cat.	Дискурсивний	Ні. Я мав на увазі зовсім інше. Просто не купуй kota.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
37	Oh goody , we're getting a cat.	Вигук	От дідько, у нас буде кіт.	Лексико-семантична (модуляція, емпатизація)
38	No. The dark crescent-shaped patterns under your arms conceal it nicely.	Дискурсивний	Ні. Темні прямі півмісяцем під пахвами це чудово приховують.	Повний еквівалент
39	Oh, no, no, no, well now , there's always the possibility that alcohol and poor judgement on her part might lead to a nice.	Вигук, Дискурсивний (2)	О ні ні ні, чому, завжди є вірогідність, що алкоголь і нетвереза свідомість влаштують вам романтичний вечір.	Повний еквівалент; Лексико-семантична (модуляція)
40	Of course , there's the other possibility that this date kicks off a rather unpleasant six months of the two of you passing awkwardly in the hall until one of you breaks down and moves to another zip code.romantic evening.	Прислівниковий зворот	Ще є вірогідність, що ви вдвох півроку будете ніяковіти, зустрівшись у холі, поки один їх вас не зірветься і не переїде у інше місто.	Граматична (вилучення)
41	So , how was your date?	Дискурсивний	Ну, як побачення?	Лексико-семантична (емпатизація)
42	You know what's interesting about caves, Leonard?	Дискурсивний	Знаєш, що цікавого у печерах, Леонарде?	Повний еквівалент
43	In my defence , I prefaced that by saying 'with all due respect.	Прислівниковий зворот	Але, я ж додав «Із усією повагою до Вас, сер».	Лексико-семантична (модуляція, нейтралізація)
44	Theoretical physicists do not get canned. But yeah.	Дискурсивний	Фізиків-теоретиків не виганяють. Але так	Повний еквівалент
45	No, no. Let me do the math for you.	Дискурсивний	Ні, ні. Я зараз обчислюю,	Повний еквівалент

46	Oh , I'm sorry, did I insult you?	Вигук	Я образив тебе?	Граматична (вилучення)
47	No , thank you. And thank you, ordinary person.	Дискурсивний	Я тобі дякую. І Вам буденно людино.	Граматична (вилучення); Повний еквівалент
48	Well first , we don't have house guests, frankly if I could afford the rent I'd ask you to leave.	Дискурсивний, Прислівниковий зворот	По-перше, у нас немає гостьової, і якби я міг сам платити цю оренду, я б і тебе виселив би.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
49	Oh God , my board.	Вигук	О Господи, моя дошка.	Повний еквівалент
50	Oh, no, no, no. No , I've too much to do.	Вигук, Дискурсивний	Ні, ні, ні, у мене купа справ.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
51	Well?	Дискурсивний	Ну?	Повний еквівалент
52	Oh , that one's mine	Вигук	Це моє.	Граматична (вилучення)
53	Oh snap .	Вигук	О сарказм	Лексико-семантична (модуляція)
54	Oh good grief .	Вигук	Яке горе.	Лексико-семантична (модуляція)
55	Well of course you don't, you've never excelled at anything.	Дискурсивний, Прислівниковий зворот	Ну, звичайно, ти не розумієш, бо ніколи не була успішною.	Повний еквівалент
56	Well , up until now I've had better things to do.	Дискурсивний	Ну, до сьогодні в мене були й цікавіші справи.	Повний еквівалент
57	I just came by to say hello.	Модальна частка	Я просто прийшов привітатися.	Повний еквівалент
58	Well , what exactly do you mean by embarrass you?	Дискурсивний	Що саме ти маєш на увазі?	Граматична (вилучення)
59	Well , there's nothing embarrassing about that, your father worked with Lewis Leakey, a great anthropologist.	Дискурсивний	В цьому немає нічого принизливого, твій батько працював з Льюїсом Лікі видатним антропологом.	Граматична (вилучення)
60	Well then , it's all settled, Christie will stay with	Дискурсивний	Вирішено, Крісті залишається з	Граматична (вилучення);

	Howard, Penny can go back to her apartment, and I'll watch the last 24 minutes of Doctor Who, although at this point it's more like Doctor Who Bother.		Говардом, Пенні, повертайся до себе, а я дивлюсь останні 23 хвилини Доктора Хто, хоч тепер це радше Доктор Зло.	Лексико-семантична (модуляція)
61	Oh, yes, but there's usually planning, courtship and advance notice.	Вигук, Дискурсивний (2)	Приводив, проте зазвичай все планує і попереджає.	Граматична (вилучення); Лексико-семантична (модуляція); Повний еквівалент
62	Yes, but whoever's her partner will be hamstrung by her lack of experience and not to mention the fact that sh...	Дискурсивний	Так, але той хто буде з нею в команді покалічиться, бо вона немає досвіду, не кажучи про те, що	Повний еквівалент
63	Oh , terrific, now we're running a cute little B&B.	Вигук	О супер, ми перетворюємося на Бі-енд-Бі.	Повний еквівалент
64	It's called carpal tunnel syndrome, and quite frankly you deserve it.	Прислівниковий зворот	Називається синдром зап'ясткового каналу, який ти заслужила.	Граматична (вилучення)
65	If it's any consolation , I thought that homo-habilus line really put him in his place.	Прислівниковий зворот, Модальна частка	Якщо тебе це втішить, то по-моєму жарт людина вміла поставив його на місце.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
66	Can't we just go to Big Boy? They only have one burger. The Big Boy.	Модальна частка	Ходімо краще в Біг Бой? Там лише один бургер – Біг Бой.	Повний еквівалент; Граматична (вилучення)
67	Personally , I would never use a transporter.	Прислівниковий зворот	Особисто я ніколи б не скористувався телепортом.	Повний еквівалент
68	Yes, in fact I am the youngest person ever to win it.	Дискурсивні (2)	Так, насправді, я є її наймолодшим володарем.	Повний еквівалент (2)
69	So , I've decided, I'm going to collaborate with you.	Дискурсивний	Отже, я вирішив, я співпрацюватиму з тобою.	Повний еквівалент

70	I'm just inferring that this is a couch, because the evidence suggests the coffee table's having a tiny garage sale.	Модальна частка	Я лише припускаю, з огляду на кавовий столик поряд, що це диван, а не гаражний розпродаж.	Повний еквівалент
71	Okay, well since I'm obviously being ignored here, let's go over the morning schedule, I use the bathroom from 7 to 7:20, plan your ablutions and bodily functions accordingly.	Дискурсивні (2), Прислівниковий зворот	Гаразд, оскільки мою думку очевидно ігнорують, перейдімо до розкладу, я користуюсь ванною з сьомої до сьомої двадцять, тож заздалегідь розрахуй час на свої фізичні потреби.	Повний еквівалент (2); Граматична (вилучення)
72	Well , it's a beautiful thought, Leonard.	Дискурсивний	Це гарна думка, Леонарде.	Граматична (вилучення)
73	Alright , I'm moving my infantry division, augmented by a battalion of Orcs from Lord of the Rings, we flank the Tennessee Volunteers, and the North once again wins the Battle of Gettysburg.	Дискурсивний	Отже, я виводжу вперед свою піхоту у супроводі батальйону орків з Володаря Перстнів, обходимо добровольців з Тенесі і Північ знову виграє під Геттісбергом.	Лексико-граматична (модуляція)
74	Of course I'm listening. Blah blah, hopeless Penny delusion, blah blah blah.	Прислівниковий зворот	Звичайно, я слухаю. Бла бла, безнадійні ілюзії з Пенні, бла бла, бла.	Повний еквівалент
75	Oh, I'm sorry , was that supposed to be a secret?	Вигук	О, вибач, це був твій секрет?	Повний еквівалент
76	You know , we were annihilated by our own incompetence and the inability of some people to follow the chain of command.	Дискурсивний	Ні, ми були знищені власною некомпетентністю і неспроможністю деяких людей виконувати послідовність команд.	Лексико-семантична (модуляція)

77	Yes, but are the costumes random, or genre specific?	Дискурсивний	Костюми можна будь-які чи певного жанру?	Граматична (вилучення 2)
78	Well , there's nothing embarrassing about that, your father worked with Lewis Leakey, a great anthropologist.	Дискурсивний	В цьому немає нічого принизливого, твій батько працював з Льюїсом Лікі видатним антропологом.	Граматична (вилучення)
79	Well , why don't you just tell people you're one of the seven dwarves.	Дискурсивний	Чому ти не кажеш, що ти один із семи гномів.	Граматична (вилучення)
80	Yes, first we have to decide if those lost six minutes will be coming out of game time, bathroom time or the pizza break.	Дискурсивний	Спочатку треба вирішити на що підуть втрачені шість хвилин: на гру, на туалет чи на піцу.	Граматична (вилучення); Повний еквівалент
81	So , if there is an earthquake and the three of us are trapped here, we could be out of food by tomorrow afternoon.	Дискурсивний	Якщо станеться землетрус і ми троє застрягнемо тут, запаси скінчаться до завтрашнього полудня.	Граматична (вилучення)
82	You know , I apologise for my earlier outburst, who needs Halo when we can be regaled with the delightfully folksy tale of the whore of Omaha?	Дискурсивний	Я перепрошую за свій раптовий спалах гніву, кому цікава гра, якщо можна насолоджуватися чудовою історією про шльондру з Омахи?	Граматична (вилучення)
83	Okay , this cereal has lost all its molecular integrity, I now have a bowl of shredded wheat paste.	Дискурсивний	Усе, ці пластівці втратили свою молекулярну цілісність, тепер це подрібнена пшенична паста.	Лексико-семантична (модуляція)
84	Well there's one beloved children's book I'll never read again.	Дискурсивний	Більше не читатиму свою улюблену дитячу книжку.	Граматична (вилучення)
85	Okay, well , good night.	Дискурсивний	Що ж, добраніч.	Лексико-граматична (модуляція)
86	And would you make it diet?	Дискурсивний	І налий дієтичної.	Повний еквівалент

87	And may I point out she wouldn't have asked me to go with her if you hadn't been drunk and boring.	Дискурсивний	Вона б не просила провести її, якби ти не був п'яним та нудним.	Граматична (вилучення)
88	You know , in the future, when we're disembodied brains in jars, we're going to look back on this as eight hours well wasted.	Дискурсивний	Знаєте, у майбутньому, коли наші мізки помістять у банки, ці вісім годин будуть для нас марно змарнованими.	Повний еквівалент
89	Well , there's always the possibility that a trash can spontaneously formed around the letter, but Occam's Razor would suggest that someone threw it out.	Дискурсивний	Існує ймовірність, що смітник спонтанно утворився навколо цього листа, але лезо Оками вказує на те, що хтось його туди кинув.	Граматична (вилучення)
90	Of course you didn't, he said little idea?	Прислівниковий зворот	Звісно, не зовсім, сказав маленька ідея?	Повний еквівалент
91	So I'm assuming nothing venereal.	Дискурсивний	Отже, нічого венеричного.	Повний еквівалент
92	Now try to increase your alpha-wave activity.	Дискурсивний	Що ж, спробуй збільшити активність своїх альфа-хвиль.	Лексико-семантична (модуляція)
93	Alright, alright, well, just , sit down, yes, sit down, now close your eyes.	Дискурсивні, Модальна частка	Добре, добре, тоді просто сідай і заплющ очі.	Повний еквівалент (3); Лексико-семантична (модуляція)
94	Well , thirty, thirty five, hey, when did your mother go into menopause?	Дискурсивний	Ну, тридцять п'ять, а коли у твоєї мами почалася менопауза?	Повний еквівалент
95	Oh , Penny, this is a natural human process, and we're talking about statistically significant savings.	Вигук	О Пенні, Пенні, це звичайний біологічний процес і ми говоримо про значну економію.	Повний еквівалент
96	Oh , that was a dead end.	Вигук	О, дохлий номер.	Повний еквівалент
97	Well then buckle up, in the next four to eight days	Дискурсивний	То приготуйся за чотири, вісім днів	Лексико-семантична (модуляція)

	she's going to get very crabby.		вона стане дуже дратівлива.	
98	Yes, well I'm not a child, I'm a grown man capable of living my life as I see fit.	Дискурсивний (2)	Так, але я не дитина, я дорослий чоловік здатний жити як мені заманеться.	Повний еквівалент; Лексико-семантична (модуляція)
99	And I certainly don't need someone telling on me to my mother.	Дискурсивний, Прислівниковий зворот	І мені точно не потрібен той, хто розповідає про мене моїй мамі.	Повний еквівалент
100	Uh, no. The wheel was a great idea.	Вигук, Дискурсивний	О ні, винайдення колеса чудова ідея	Лексико-семантична (модуляція); Повний еквівалент